COMMENTARII DE REBVS IN SCIENTIA NATVRALI ET MEDICINA GESTIS.

SECUNDAE DECADIS
SUPPLEMENTUM I.

LIPSIAE MDCCLXXII.
APVD IO. FRIDERICVM GLEDITSCH
Venduntur etiam
Amstelodami apud I. Schreuder, Londini apud Io. Nourse, Parisiis apud Briasson, Venetiis apud I. B. Pascali, Pataui apud Io. Manfré, Holmiae apud L. Saluium.

WELLCOME
HISTORICAL
MEDICAL
LIBRARY

LECTORI BENEVOLO

S. P. D.

D. IOANNES DANIEL REICHEL.

Ergo progreſſus ſum in eo curſu, quem mihi adſignarat beneuola voluntas LVDWIGII *), in cuius memoria non ſolum praeceptoris et fautoris, ſed et alterius patris mihi quotidie occurrit ſpirans adhuc et gratiſſima imago, quam ſanctiſſime me ſemper contemplaturum et imitaturum eſſe palam hic ſpondeo: atque ſecundae decadis cum ſupplementis horum commentariorum, qui auctore b. LVDWIG dudum edi ſunt coepti, finem feliciter ſum aſſecutus. Non mihi tantum de hoc labore

*) EIVSD. progr. ſiſtens de plexibus neruorum abdominalium atque neruo intercoſtali duplici obſeruationes nonnullas Lipſ. 1772. 4. p. 16. quod ſcripſit ad meam inauguralem diſputationem, de calculis renalibus obſeruationes in ſe continentem.

labore ſatis arduo, proſpere nunc abſoluto, gratulor, ſed et Viris Praeſtantiſſimis, qui mihi aſſidue adſtiterunt meumque ſtudium indefeſſo auxilio iuuerunt, iisque humaniſſimas gratias ago.

Multos quidem eorum ſociorum, quos b. LVDWIG ſibi elegerat *), partim mors abſtulit, partim negotiorum varietas atque multitudo impediuit, quo minus opera et conſilio mihi adeſſent: ſunt tamen quidam horum Magnificus BOSIVS, Excellentiſſimus GEHLERVS, Experientiſſimi Viri HEINIVS et KADELBACHIVS, Illuſtris KAESTNERVS profeſſor Gottingenſis celebris, Excellentiſſimus BOEHMERVS Profeſſor Vitembergenſis, qui de hoc opere continuato mecum laetantur, eique nunc ad finem perducto, pia erga LVDWIGIVM mente fauent.

Praeter hos autem et alios Viros Doctiſſimos, qui iam a b. LVDWIG loco iam commemorato

*) v. comm. noſtr. prim. decad. ſuppl. I. p. 4.

memorato sunt laudati, primus nominandus est CHRISTIANVS EHRHARDVS KAPP, medicinae doctor celeberrimus; qui multo cum studio non nuper demum huic instituto prodesse coepit, sed a longo inde tempore inprimis vtilem operam ei nauauit. Non minus assidua et fidelis fuit opera, quam NATHANAELIS GODOFREDVS LESKE, Professor historiae naturalis in academia Lipsiensi, continuandis his commentariis impendit: quo eodem beneficio me sibi obstrinxerunt b. ADOLPHVS IVLIANVS BOSE Professor Vitembergensis et b. IOANNES GOTTHELF HERRMANN medicinae doctor, Excellentissimus IOANNES EHRENFRIED POHL, Experientissimi FRIDERICVS AVGVSTVS GOTTLOB KNOLLE, IOANNES GODOFREDVS LEONHARDI et IOANNES CHRISTIANVS REDLICH.

Inter exteros grati nostri animi significatione prosequendi sunt et venerandi Cll. IOANNES ANDREAS MVRRAY, professor Gottingensis celeberrimus, et IOANNES THEOPHILVS

BIEDERMANNVS, apud Freybergenſes medicus celeberrimus, qui in his commentariis edendis eximia humanitate mihi adfuerunt. Nec minus grata nobis eſt eorum amicorum memoria, quos per literas adire mihi licuit et qui in nouis phyſico-medicis colligendis vtiles nobis fuerunt.

Ceterum hoc opus continuatum duabus decadibus conſtat, quarum ſingulae decem Voluminibus continentur, vti quodlibet volumen quatuor partes complectitur et quatuor ſupplementa vno volumine comprehenſa cum indice triplici, nimirum indice hiſtorico, indice librorum et obſeruationum et indice rerum ſpeciali. Index ſecundae decadis triplex hoc anno 1775 curabitur: ſic quoque in continuando hoc opere ſedulo pergemus. Dabam Lipſiae, menſe iunio A. O. R. CIƆIƆCCLXXV.

I. Caroli

I.

CAROLI à LINNE' Equ. aur. de ſtella polar. Archiatri Regii Med. et Botan. Profeſſ. Upſal. Acad. Reg. Pariſin. Soc. cet. Amoenitates Academicae, ſeu Diſſertationes variae phyſicae, medicae, botanicae, antehac ſeorſim editae, nunc collectae et auctae cum tabulis aeneis. Volumen ſextum. Holmiae ſumtu et literis Direct. Laurent. Saluii 1763. 8. Alph. 1 pl. 80. Tab. aen. 5.

Exhibuimus in ſupplementis ad decadem primam voluminum commentariorum noſtrorum, *) priora quinque volumina collectarum harum diſſertationum, nunc, dum ſupplementa ad alteram voluminum decadem addere ſuſcipimus, volumen hoc ſextum et paulo poſt ſeptimum recenſebimus.

101. *Generatio ambigena*, Reſp. *Chriſt. Lud. Ramſtröem.* Holmienſi: Upſaliae, 1759. d. 12 decembr.

Cum Cl. Auctori non placuerit ob difficultatem rei et veterum generationem aequivocam, et recen-

*) vid. Part. I. p. 90.

tiorum vniuocam ſic dictam, aſſumendi ac defendendi, ad nouam planeque ſingularem theoriam huius rei cogitando peruenit. Cum enim analogiam ſummam certe inter vegetabilia et animalia in-
p. 6. veniret, ſummo cum ſtudio diſquiſiuit, annon ex comparatione ſtructurae vtriuſque ad originem vitae ſeu generationis negotium concludere liceat. Vegetabilia ex medulla et cortice compoſita ſunt, in illa vita eorum poſita eſt, per hunc ſucci mouentur. Medullaris pars erumpit per corticem, planta mutatur, fructificatio peragitur, medulla in ſemina granulatur, quae polline antherarum foecundantur. Corticalis pars ſuccos mouet et medullae nutrimentum praebet, librum deponit, qui plantae partes maſculas ſiue ſtamina ac antheras format, id quod in aſaro perſpicue obſeruauit Noſter. Patent ergo genitalia plantarum, earum mutationes, vti animalium: patet ſumma eorum affinitas; eaedem enim
p. 9. partes eſſentiales in animalibus inueniuntur: medulla nimirum adeſt in cerebro inque ſpina dorſi, exinde oriuntur nerui, a quibus ſenſus et motus pendent; nec deficit corticalis, quae medullarem tegit, ſubſtantia, eademque officia praeſtat, quae in vegetabilibus, in iis conſtructa eſt vaſis, quibus reſpondet ſyſtema vaſorum in animalibus, muſculosque cum foliis comparari poſſe, putat Cl. Auctor. Quod vero medulla propaget plantas, docent ramuli earum, terrae vel alii plantae immiſſi, quod et in animalibus fieri probat taenia. Suſpicatur inde medullae particulas deferri ad ovaria, ibique neruos quoſdam emittere, quae res tamen, vt ipſe fatetur,
p. 11. vlteriorem diſquiſitionem deſiderat. Si plantas hybridas conſideramus, apparet, partes fructificationis matri, externas vero partes, vt folia et cortex ipſe patri, vel eae plantae, a qua altera foecundatur, ſimiles eſſe, id quod et de animalibus hybridis valet;

quorum

quorum interna matri, externa patri ſimilia ſunt; exemplo ſint mulus, oves et caprae hybridae. Cum itaque medullaris pars plantarum in generatione partium feminearum ſeu, internarum, corticalis vero in partibus externis ac maſculinis formandis omnia efficiat, plane non dubitat Cl. Auctor, eamdem legem in generatione declaranda animalium, cum tam ſimilia ſint vegetabilibus ratione ſtructurae, ſibi proponere, id quod perceptu non adeo difficile eſſet ex ſententia Cl. Auctoris, niſi viſcerum organiſatio, cordis et organorum ſenſuum ſtructura obſtaret. Ex his omnibus corollaria varia colligit, quorum ſumma haec eſt, vt putet, quod vterque parentum ſuum conferat ad ſobolem procreandam; parens ſcilicet in generanda corticali ſubſtantia, mater vero in parte medullari, indeque pendeant a patre ſano viuidae actiones vitales, a matre vero ſana validae actiones animales, quam rem vlteriori phyſiologorum examini relinquit. p. 15.

102. *Politia naturae*, Reſp. *H. Chriſt. Dan. Wilcke*, Holmienſi. Upſaliae, 1760. d. 29. mart.

Conſilium Cl. Auctoris in conſcribenda hac diſſertatione fuit, declarandi ſummum ordinem, qui in globo terraqueo, et quoad creationem, et quoad conſeruationem a creatore adhibitus ſit ac exinde deducendi officium hominum, magnitudinem creatoris pie venerandi atque admirandi. Conſiderat itaque unumquodque regnum naturae, ac ſinguli praeſtantiam ratione ortus, ordinis, conſeruationis, proportionis, nexus rerum, circa quas verſatur, ratione legum, quibus incolae mundi, quiqui ſint, ſubiecti ſunt et praerogatiuarum vnius prae altero, demonſtrat, variisque exemplis illuſtrat: Ex quibus varias in politia naturae leges ſtabiliendas eſſe putat: quae omnes inter ſe comparatae eo redeunt; vt contenta vnius regni generationi, conſeruationi, nutrimento, ordini proportioni que alterius inſeruiant. p. 19. p. 33.

ant et nexus rerum creatarum in mundo hac ratione conseruetur; homoque vt ratione praeditum animal cognoscat, sui caussa omnia esse; quae a Deo, quem venerari debet, sint creata.

103. *Theses medicae*, Resp. *Io. Christ. Dan. Schreber*, Thuring. Upsal. 1760. d. 14. iunii.

p. 40. Auctor harum thesium Cl. substantiam plantarum duplicem corticalem et medullarem considerat et ex hac ratione metamorphosin plantarum cum mutatione insectorum comparat; corticalis enim pars larvae insectorum, medullaris pars vero, siue partes fructificationis, secundum eius sententiam partibus medullaribus insectorum similis est. Botanici, ad fructificationes similes attenti species, vnius eius-
p. 42. demque generis facile inuenire possunt. Ad qualitates plantarum, quae sapore et odore cognoscuntur, progrediens, monet medicos, vt, si ex fructificatione ad plantarum vires argumententur, simul ad qualitates attendant; si vero illas disquirant, simul genericas affinitates considerent; nec contrarias sibi misceant.

104. *Flora Belgica*, Resp. *Christ. Frid. Rosenthal*, Lincopia O-Goth. Upsaliae, 1760. d. 15. octobr.

Praemissa generali consideratione Belgii ratione
p. 44. situs, prouinciarum, climatis, incolarum et culturae, plantas ibi sponte, vel rarius, vel copiosius crescen-
p. 53. tes, earumque loca natalia enarrat Cl. Auctor; botanicos deinde recenset, qui plantas indigenas disquisiuerunt ac descripserunt, inter quos eminent COMMELINUS et GORTER. Subnectit denique tabulam, qua plantae, secundum systema sexuale dispositae, cum nominibus triuialibus recensentur. Ad plantas, quae rarissime in Belgio inueniuntur refert Lysimachiam *punctatam*, ac Leuconymphaeam BOERHAAV. Praeter quas maxime vulgares plantae crescunt et ibi Hippuris *vulgaris*, Elymus *arenarius*, Globularia *vulgaris*, Ilex *aquifolium*, Corrigiola *littoralis*

toralis, Erica *ſcoparia* ac *arborea*, Othonna *paluſtris*, Ophrys *Zeelandica*, Zoſtera *marina*, Zanichellia *paluſtris*, Salix *pentandra* et *rorismarinifolia*, Empetrum *nigrum*, aliaeque.

105. *Anthropomorpha*, Reſp. *Chriſtiano Emanueli Hoppio*. Petropolitano. Upſaliae, 1760. d. 6. ſeptembris.

De ſpeciebus ſimiarum, humano generi vicinis, ſeu P. 63 de illis, quae erectae incedunt et faciem humanae ſimilem ſimilesque manuum plantas habent, Auctor Cl. diſſerit. Sunt vero eae 1) *Simia pygmaeus* EDUARDI, 2) *Simia ſatyrus*, quam vtramque ſpeciem in XII. editione ſyſtematis coniungit. Differt tamen poſterior ſpecies a priore abdomine ventricoſo glabro; 3) ſpecies anthropomorpha tertia hic deſcripta *lucifer* Auctori vocatur, ſeu *homo caudatus vulgo dictus* Edit. X. ſyſt. Nat. In Inſula Iaua et Nicobar homines caudatos reperiri, nonnulli peregrinatores aſſeruerunt, quod tamen plurimi inter fabulas, a nautis excogitatas referre, ſolent. Exiſtere tamen tales homines confirmatur hic teſtimonio cuiuſdam Sueci KOEPING, qui in itinerario ſuo aſſerit, ſe eos ipſum vidiſſe. Fabulam tamen vel ipſam hanc relationem redolere negare non poſſumus. 4) *Homo nocturnus* ſcilicet *troglodytes*. (vid. ſyſt. nat. ed. XII.) Plura adiiciuntur teſtimonia, quibus Auctor probare annititur, eiusmodi homines, noctu tantum, videntes cet. inueniri. Putamus tamen plurima ad aethiopes albos morboſa cutis deformatione defoedatos vel ad eam ſimiae ſpeciem quam Cl. BUFFON *Gibbon* vocat inſigni manuum longitudine conſpicuam (quae in Mantiſſa altera *ſimia lar* dicitur) vel ad *ſimiam ſatyrum* et *ſyluanum* pertinere.

106. *Plantae africanae rariores*, Reſp. *Iac. Printz*, Dalekarl. Upſaliae, 1760. d. 20. maii.

Cl. Auctor centum plantas rariſſimas, quas in collectione plantarum Capenſium vidit, quam Cele-

berrimi botanici IOH. BURMANNI filius tempore aeſtiuo huius anni, terras Suecicas peragrans, ſecum adduxerat, in hoc ſpecimine enumerauit: ex quibus nonnullas nouas, quae ſpeciebus plantarum Edit. IIdae incrementum addiderunt, indicamus; pertinent itaque huc:

Pharnaceum *cordifolium*	Erica *halicacaba*
Selago *coccinea*	Hermannia *triphylla*
Aſpalathus *capitata*	Pſoralea *hirta*
——— *pinnata*	——— *proſtrata*
Crotalaria *imbricata*	Ononis *Capenſis*
Lupinus *integrifolius*	Hieracium *Capenſe*
Athanaſia *laeuigata*	Gnaphalium *arboreſcens*
——— *ſquarroſa*	——— *ericoides*
Senecio *perſicifolius*	Aſter *crinitus*
——— *vmbellatus*	——— *taxifolius*
Buphthalmum *Capenſe*	Gorteria *ſquarroſa*
Orchis *Burmanniana*	Satyrium *Capenſe*
——— *flexuoſa*	Ophrys *caffra*
——— *cornuta*	Arethuſa *Capenſis*

Centella *villoſa* et *glabrata*.

Addita eſt diſſertationis huius fini appendix de flore Capenſi, quem Cl. Auctor in Amoen. acad. Vol. V, p. 353. nobiſcum communicauit. *)

107. *Macellum olitorium*, Reſp. *Petr. Ierlin.* Sudermann. Upſaliae, 1760. d. 20. decembr.

p. 116. Macellum olitorium veteribus erat forum illud, in quo vegetabilia eſculenta venalia proponebantur. Cl. Auctor vero hoc nomine ea vegetabilia, quae alimentum hominibus praebent et plantae culinares dicuntur, tum exotica, quae in hortis noſtris aluntur, tum indigena ſelectiora, propoſuit. Plantae vero hae omnes, hic ſecundum partes et vſum earum in culinis indicatae, tres claſſes conſtituunt: Claſſis prima

*) vid. Comment. noſtr. Suppl. ad. Dec. I. Pars I. p. 112.

ma comprehendit *radices*, quas in *fusiformes* et *tuberosas* diuidit, vbi tubera Ari *colocasiae* et *esculenti*, quae cruda venenata et lethalia sunt, cocta vero vel assata pro nutrimento optimo sapidissimoque habentur. Classis secunda continet *caules* et quidem *turiones*, *paniculas*, *discos* et *fungos*, quos vltimos putat alimentum vix laudabile et cibum ancipitem. Classis vltima *folia* sistit, quae *olera* et *acetaria* praebent, vbi Apium *graueolens* ad acetaria relatum, hominibus, morbis neruinis laborantibus noxium, esse pronuntiatur.

108. *Meloë vesicatorius*, Resp. *Canuto Aug. Levaeo*, Iemtland. Upsaliae, 1762. d. 20. decembr. p. 132.

In tria capita haec dissertatio diuisa est, in quorum primo de cantharidibus, in secundo de praeparatis earum et tertio de eorum vsu disseritur. Officinalis species non migratoria est, sed in terra habitat et tantum in ramos arborum ascendit, foliis vescitur, metamorphosi autem peracta, iterum terram et latebras petit. Praeter officinalem speciem *meloën* SCHAEFFERI et *bimaculatum* similem habere virtutem vesicantem Auctor suspicatur. De *meloë* vero *cichorii* notum est, illum apud Sinenses officinalem esse, quod IMPERATI sententiam confirmat, qui hanc veram esse *cantharidem* DISCORIDIS putauit. Rationem, qua cantharides vim suam ex serant, explicare non audet. Quae de vsu medico habet, omittimus.

108. *Diaeta acidularis*, Resp. *Erico Vigelio*, Dalescart. Upsaliae, A. 1761. d. 18. febr. p. 148.

Acidularum, in Suecia quoque frequentium, vsus, eximius adeo, nullus omnino aut plane noxius foret, diaeta conuenienti neglecta. Quam vero conuenientem dicas, en tibi a Cl. Auctore depictam! Aerem eligi iubet siccum, nec nimis calidum, primae aestatis; vitari contra humidum, frigidum, paludosum. Potatis mane aquis ambuletur. Saltatio differatur in horas pomeridianas, aquis iamtum eva-

 cuatis.

cuatis. Debiliores equo gradario, tolutario, curru vehantur. Iactari quoque in oſcillo licet, modo nervis ſua conſtet libertas. Curſus, lucta, equitatio concitatior, motus ante aquae aſſumtionem, vel poſtea ad ſudorem vſque continuatus et diureſin impediens, vitentur. Ante cibum motus paululum auctior, a cibo vero non ſtatim concedi poteſt. Somnum imperat mediocrem, ſex ſeptemue horarum; poſt aquae vſum obrepentem damnat. Meridiationem non niſi adſuetis et parcam relinquit. Cibo nimium nutriente copioſoque, male maſticato, crudo, duriori, acido, pingui, ex lacte ouisue parato, multo ſale condito, porro ientaculis, comeſſationibus interdicit. Commendat panem neque recens coctum neque vetuſtum, iuſcula farinacea, legumina recentia, radices Dauci, Paſtinacae, Petroſelini, Rapae, herbas Spinachiae et Cerefolii, turiones Aſparagi, Poma, Pruna, paſſulas, amygdalas, carnes teneriores recentes, parciorem denique piſcium fluuiatilium et cancrorum vſum. Potum ſuadet parcum. Diſſuadet cereuiſias pinguiores, calidiores, recentes nimiumue vetuſtas. Vini non acidi, imo ſpiritus vini modicum vſum laudat. Aluus ſit ſemper aperta, a cruditatibus ante acidularum vſum liberata. Vrina libere fluat. Vomitus, ſi quis obueniat primum, ventriculo pituita repleto, proficuum eſt. Interdiu vitetur ſudor, noctu modice foueatur. Exul et venus. Plethorico, acidulas potaturo, ſecetur vena, potanti non facile. Mens eſto tranquilla. Paſcatur animus laetis affectibus. Ingratae quaecunque animi commotiones abſint.

p. 160. 110. *Potum coffeae*, Reſp. *Henr. Sparſchuch*, Lincopia O-goth. Vpſal. A. 1761. d. 16. decembr.

Laudatis, qui de Coffea ſcripſerunt, auctoribus, breuem tradit Noſter potus eius, tum inter orientales gentes, tum apud nos recepti hiſtoriam, quam

quam, subiunctis characteribus plantae Linnaeanis, vocabulis aliorum botanicorum synonymis, descriptione denique arboris ex horto Cliffortiano petita, perfectiorem reddit, speciemque non nisi vnicam generis innotuisse monet, quamuis Cl. JACQUINUS in Enumeratione systematica plantarum alterius speciei, Coffeae *occidentalis* mentionem faciat, quae ipsa tamen ob numerum partium floris quaternarium fructumque monospermum alius longe generis esse intelligatur. Caeterum plantam calidis regionibus duplicato quotannis fructuum foenore vtilem, nostris in terris nunquam posse culturam apte remunerari, docet. Praetermissa vero seminum Coffeae analysi modum praeparandi, cum succedaneis Coffeae generibus ex aliarum plantarum seminibus paratis, cumque instrumentis ad potum parandum propinandumque factis exponit; tandemque de effectibus eius agit, ostendens, potu hoc minus diaetetico quam medicamentoso, anorexiam potius, quam appetitum excitari, accelerari peruigilium, cohiberi flatulentiam, tremores induci manibus et capiti, sopiri veneris desideria, oculos debilitari; nocere eum melancholicis, hypochondriacis, histericis et haemorrhagiis adsuetis, promoueri eo omnes excretiones, inprimis lotii, vniuersum denique corpus exsiccari, debilitari, ad praecocem senectutem disponi. Habere interim Coffeam vires calefacientes, carminatiuas, attenuantes, anthelminticas, excitantes, pellentes, cephalicas denique; quae quidem omnia obseruatiunculis quibusdam illustrantur confirmanturque.

III. *Inebriantia*, Resp. *Olao Reinh. Alander*, Westmann. Vpsal. Anno 1762. d. 7. april. p. 180.

Sub inebriantium vocabulo intelligit Cl. Auctor ea, quae ita agunt in systema neruosum, vt hoc non tantum in actione motus, sed etiam in actione sentiendi

tiendi varietur. Eorum vero alia natiua ſunt, alia arte parantur. Ex priorum numero commemorantur *Opium*, nobile curarum inter Turcas lenimen; *Semina* Pegani *Harmalae*, SOLIMANNI Imperatoris deliciae; *Maslac Turcarum* ſ. *Bangue Perſarum* ex polline Cannabis *ſatiuae* maris cribrato ſputoque in trochiſcos redacto, aut ex puluere foliorum cannabis cum aqua frigida ſubinde affuſa, preſſo, triturato, denique colato paratum. Porro *Bangue Indorum* ex Hibiſci *Sabdariffae* foliis aut eadem ratione tractatis, aut cum Oryza et butyro elixatis confectum. *Semina* dein *Daturae*, quibus, varia ratione praeparatis, Turcae vtuntur. *Pinang Indorum*, maſticatorium familiare ex foliis piperis conuolutis, lamellamque nucis Arecae immaturae et parum calcis viuae continentibus, factum. Infuſum Hyoſcyami *Phyſaloidis;* Fructus Atropae *Belladonnae.* *Millefolium* cum *Humulo* cereviſiae iniectum, aut eidem additae *Sclarea* et *Meliſſa.* Porro Lolium *annuum* hordeo pro cereviſia conficienda immixtum. *Crocus* denique et *Tabacum* et poſtremo *Barbi Cyprini* oua, quae comeſta temulentiam facere dicuntur. Inter arte parata nominat cereviſiam, vinum, cedras, lacrymas betulae et palmae fermentatas, ſpiritus denique ſtillatitios. His comparantur poetarum nectar nepenthes, et Medeae atque Circes medicamina. Trahitur huc metempſychoſis Pythagorica, quamque variis belluis diuerſos homines temulentia ſimiles reddat, et quo modo ſenſim ſenex, poculis ſeſe inuitans per omnes aetatum gradus retro quaſi erret, donec embryonis in modum dormiat, viuis coloribus depingit. Atque ſic notatis inebriantium effectibus, quos, ſenectutem magis in ſyſtematis neruoſi mutatione, quam in fibrarum rigiditate poſitam eſſe, demonſtrare aſſerit, indicatisque inebri- [illegible] antium

antium noxis, reprehendit eorum abuſum, commendatque temperantiam.

112. *Morſura ſerpentum*, Reſp. *Ioh. Guſtav. Acrell*, Holmienſi, Upſaliae, 1762. d. 16. maii. p. 197.

Naturam ſerpentum et mechaniſmum telorum atque experimenta REDI de natura veneni cet. Auctor Cl. explicat. Puncturae deinde ſymptomata a variis Auctoribus deſcripta et varietates ſymptomatum a morſura variarum ſpecierum obſeruatas commemorat. *Aſpis phthyas* veterum, quae per ſoporem aut lethargum occidit, ex Noſtri mente *Coluber ammodytes* eſt, cum quo et veneni effectu et verruca naſali conuenit. His quaedam de medela morſurae ſerpentum addit. Oleum oliuae inefficax eſſe LINNAEUS in femina *colubri cherſeae* morſu ſauciata expertus eſt. *Polygalae* vero *Senegae* puluere idem ancillam, a ſerpente vulneratam, ſanauit.

113. *Termini botanici*, Reſp. *Ioh. Elmgren*. Smoland. Upſaliae, 1762. d. 22 iunii. p. 217.

In hac diſſertatione explicat Cl. Auctor ea vocabula artis, quae ad ſtudium botanicum per ſe difficillimum, facilius reddendum multum conferunt. Quibus ſi quis aliquod tempus cognoſcendis tribuerit, certe optimo cum ſucceſſu ſuperabit incommoda, quae, hanc viam negligentes, nunquam vincere poſſunt. Eo conſilio Noſter terminos, vt dicunt, botanicos, in ſcriptis Cel. LINNAEI hinc inde ſparſos, collegit, quo tirones breuem, ſuccinctam tamen normam habeant, quam ſequantur. Ordinem in Tomo ſecundo Syſtematis Naturae, a LINNAEO propoſitum ſequutus, conſiderat partes plantarum, explicatque radicum, trunci, ramorum, foliorum, fulcrorum, armorum, bractearum, pedunculi, ſcapi, florum, eorumque partium differentias, ac inde petitas denominationes.

p. 247. 114. *Planta Alströmeria*, Resp. *Ioh. Petr. Falck.* Vestrogoth. Upsaliae, 1762. d. 23. iunii.

Planta rarae pulchritudinis atque singularis structurae, ad genus Liliaceorum pertinens, hic describitur; detecta accuratiusque descripta et delineata illa est a Nobilissimi ALSTRÖMERII Consiliarii et Eq. Aur. de stella boreali filio, rebus oeconomicis botanicisque versatissimo in portu Gaditano, a quo cum Cl. Auctori semina transmissa essent, is eam in horto academico postea florentem vidit. Quamquam illam iam FEVILLIER in historia plantarum sub nomine Hemerocallis descripsit, mutila tamen est descriptio et planta a genere Hemerocallis siue Lilio-Asphodeli TOVRNEFORTII adeo aliena, vt nouum genus Cl. Auctor eam constituere perspexerit. Quia vero illam Nobilissimus ALTSTRÖMER rite determinatam orbi botanico intulit et cum hortis Europaeis communicauit, *Alströmeriae* nomen Cl. Auctor ei dedit. Character genericus est, calyx nullus, corolla hexapetala, subbilabiata; petala tria exteriora cuneiformia, retusa, mucronata; tria alterna lanceolata: horum omnium tria superiora erectiora sunt, supremo reflexo: interioria basi tubulosa, quod non in tertio, licet ceterum simili. Stamina filamenta sex, declinata, subulata, corollae dimidio breuiora, Antherae oblongae. Pistillum germen inferum, sexangulatum, truncatum. Stylus filiformis, declinatus. Stigmata tria, oblonga, angusta, bifida. Pericarpium capsula subrotunda, sexangulata, trilocularis, semina plurima subglobosa, punctis eleuatis tecta, apice subumbilicata, continens. Species quae hic describitur et icone adiecta illustratur, est *Alströmeria* radice perenni, plures turiones approximatos exserens, caule spithamaeo, crassitiem pennae columbinae aequante, erecto, tereti foliato, glabro, simplicissimo, foliis cau-

linis

linis ſparſis plurimis, lineari- lanceolatis, terminalibus 4-5. verticillatim digeſtis, pedunculis terminalibus 4-7 diſtantibus, rigiduli ſaepe monophyllis, teretiuſculis, inferne auguſtioribus, longitudine foliorum, vnifloris. Dum floret, maxime cum Lilio bulbifero conuenit, floris corolla vero primo aſpectu refert Lilii candidi florem, color eius Tropaeoli flori ſimilis eſt. Radicem praeterea huius plantae viribus ad Sarſaparillae proxime accedere Cl. Auctor putat, quod ex narratione FEVILLIER coniicit, qui de altera huius generis ſpecie Salſilla nempe refert, ab incolis regni Chili radicem eius in iiſdem morbis profligandis adhiberi, in quibus Sarſaparilla exploratiſſimi vſus eſſe ſolet.

115. *Nectaria florum*, Reſp. *Birger. Mart. Hall*, Veſtrogoth. Upſaliae, 1762. d. 25. iunii. p. 263.

Cl. Auctor partem quandam floris, nullo nomine proprio a veteribus botanicis inſignitam, quae in plurimis floribus dulcem ſuccum ſecernit, qui vel ex glandulis quaſi ibi propriis ſecernitur vel in vaſculis diſtinctis florum continetur, nectarium vocauit eandem ob cauſſam, ob quam hoc nomen VIRGILIVS pro dulciſſimo melle apum hoc iam vſurpauit: vtilitatem vero, qualem floribus humor iſte in iis contentus adfert, Cl. Auctor ignorat, niſi quod Trochilii et innumera inſecta alimentum ex floribus illo ſcatentibus hauriunt. Glandulas Cl. Auctor illas partes plantarum vocat, per quas humor aliquis in iis ſecernitur, minime vero auſus eſt affirmare, ſtructuram earum analogiam cum glandulis animalium habere; reperiuntur eiuſmodi in Tricoccis, Cucurbitaceis, Lomentaceis et Columniferis cet. in quibus vel petiolis ſuperne, vel foliis eorumque neruis craſſioribus inferiori paginae affixae admodum ſpecioſe conſpiciuntur, vt nonnullas plantas ob ſingularem earum ſtructuram fere prodigioſas reddant, vti v. c.

Mori-

Moriſona et Nepenthes, ex quibus prior glandulas longitudine digiti et aconiti galeae fornicatas ſimiles in centro vmbellae gerit, altera vero folliculos oblongos, magnitudine pollicis et more capſulae Hyoſcyami operculatos, ex apice foliorum producit. Praeterea folliculos, qui ad radices Utriculariae et Aldrouandae conſpiciuntur, etiam glandulas eſſe Cl. Auctor putat. His praemiſſis, ad ipſas iam partes florum, quae nectariis inſtruuntur, accedit et modos earum XVIII. ſequentes conſtituit: 1) *Receptaculum* floris in nonnullis gerit glandulam, conuexam, ſucculentam nectare hoc madentem. 2) *Calyciflorae*, ad quas rubum fragariam, potentillam cet. refert, quarum omnium calyces interne veſtiti ſunt ſubſtantia glanduloſa et madida nectarii vices ſuſtinente. 3) *Monopetalae* vt Lamium, Galeopſis, Anchuſa ceter. extracta corolla in limbo longum tubum, melle impletum, gerunt. Hos tres vero modos ob ſingularem ſtructuram, quam habent, non proprie nectaria dicit. 4) *Tetradynamia* binis, quaternis vel ſenis glandulis intra vngues petalorum ſitae melleum ſuccum ſecernunt. 5) *Papilionaceae*, in quibus ad inferius et ſuperius latus baſeos germinis intra diſtinctum filamentum glandula nectarifera reperitur, quae etiam efficit, vt baſis huius filamenti incurvetur. 6) Nectaria acuminibus ſubulatis germini circumſidentibus habent Wachendorffia, Tamarindus, Glinus, Valliſneria cetr. in quibus vel ex ſetis vel filis vel cuſpidibus nectarium conſtructum eſt. 7) Flores, qui gerunt *Squamas* petaliformes piſtillum circumſtantes, ſunt Hartogia, Theobroma; Sauuageſia, Helicteris, in his omnibus quaſi e petalis quinque nectarium componitur. 6) Squamis, nectarium efficientibus ipſis ſtaminum *filamentis* inſertis conſpicitur Zygophillum, Campanula, Rorella, Polemonium, Plum-

bagine et Asphodelo. 9) *Antherae* rarissime necta-ria ferunt, quare vnica tantum Adenanthera, quae glandulam nectariferam in ipsa anthera gerit, huc est referenda. 10) *Tubus corollae*, vti in Narcisso, Pancratio, Nerio, Melia, Swietenia cet. nectarium sistunt elongatum tubulosum, cui petala quasi agglutinata vel ad basin tubi apposita sunt. 11) Nectarium *globum* perforatum germine inclusum refert, Mirabilis, Tinus et Ruscus cet. 12) *Coronae*, radiantis instar germen ambiens passiflora habet; huius corona triplex ex radiis constructa nectarium sistit. 13) *Propria petala* nectarifera gerunt Canna, Amomum, Curcuma, Musa Epidendrum. 14) *Unguibus* petalorum nectaria insertis gerunt Berberis, Ranunculi, Treuia, Kiggelaria, Cuscuta, Fritillaria cet. 15) *Calcar* nectarium cornutum referens, quo viola, Antirrhinum, Fumaria, Delphinium Orchis et Satyrium cet. instructa sunt. 16) *Propria nectaria*, et a reliquis florum partibus distinctissima gerunt, Aconitum, Aquilegia, Helleborus, cet. 17) *Calyces* nectaria a corolla distinctissima gerunt Tropaeolum, Impatiens, Malpighia et Bannisteria cet. 18) Plantae quae *pistillum* nectariferum gerunt, sunt Diosma, Hyacinthus Albuca cet. His praemissis, sententiam VAILLANTII, quam de nectario fouebat, dum corollam tantum mellis praeparationi esse aptam statuebat, Cl. Auctor ita negat, vt ad supra narrata exempla ex quibus apparet non in hac sola mellis praeparationem fieri, prouocet.

116. *Fundamentum fructificationis*, Resp. *Ioh. Mart. Graberg*, Gothoburgensi. Upsal. 1762. d. 16. oct. p. 279.

Considerato studii botanices incremento a CAESALPINI temporibus vsque ad nostra, variorumque systematibus, a variis plantarum partibus desumtis, explicatis, certissimum fundamentum determinandi genera plantarum fructificationis partes

praebere, contendit Cl. Auctor. Intelligit vero per eas non solum corollam, pericarpium et semina, ad quae iam TOURNEFORTIUS respexit, sed et calycem, nectaria, stamina atque pistilla, qua in re studium Cel. LINNAEI meritis extollit laudibus. Omnia itaque reliqua systemata, quae non partibus essentialibus plantarum nituntur, manca sunt ex eius sententia, vt e. g. HEISTERI systema, a foliis desumtum. *Planta enim*, inquit, *ex interiori sua substantia cognoscitur, non ex crusta, tegumento aut larua*; idem enim esset, plantam ex foliis vel seminibus determinare, ac animal ante metamorphosin eius cognoscere, atque definire, vtrumque enim incertum ac falsum esset. Hoc vero non tantum de definitione generum valet, sed et specierum; color, magnitudo, sapor, odor vel plenitudo floris nihil ex Cl. Auctoris sententia determinat, sed ad structuram in definienda generis cuiusdam specie attendendum est; quos iam enumerauimus, characteres, varietates tantum efficiunt, quamquam habitus et figura earum saepissime per plures annos, imo semper manent; quod testatur *Peloria*. Progreditur porro Noster ad generationem plantarum hybridarum, vbi cum Cl. RANSTROEM *) eandem fouet sententiam; interiorem scilicet plantae hybridae structuram matrem, exteriorem patrem referre. Vnam speciem eiusdem generis forte ab initio creationis adfuisse, perque generationem hybridam plures esse ortas, hypothetice proponit Noster; pauca tandem adiicit de classibus ac ordinibus naturalibus plantarum, quas omnino esse non dubitat.

p. 305. 117. *Reformatio botanices*, Resp. *Ioh. Mart. Reftelius*, Uplando, Vpsaliae, 1762. d. 18. dec.

Finis Cl. Auctoris in conscribendo hoc libello, vti patet, fuit, incrementum ac progressum botani-

ces

*) vid. Amoen. Vol. hoc no. CI. p. 1. supra p. 4.

ces ab initio vſque ad noſtra tempora oſtendere, atque breuem hiſtoriam litterariam eius tradere, quapropter totam rem ſub variis epochis, quas conſtituit, conſiderat. Prima epocha eſt fundatorum, qui ſeculo demum decimo ſexto exſtiterunt, et ad quos iure referendi ſunt BRUNFELSIUS, MATTHIOLUS, GESNER, CLUSIUS, omnesque reliqui, poſt eos viuentes vſque ad vere magnum fundatorem, C. BAUHINUM, qui ſeculo decimo ſeptimo fundamenta huius ſtudii felici auſu ao. 1623. iecit, annis quadraginta in pinace conſcribenda conſumtis. Qui tamen omnes, praeter nomina plantarum, nihil de ſtructura earum cognoſcebant. Sequitur epocha ſyſtematica, quae ſeculo praeterito initium capere incepit. Poſtquam enim multae plantae exoticae a BREYNIO, MORISONO, TOURNEFORTIO aliisque erant detectae, quae numerum Bauhiniarum plantarum, niſi ſuperant, tamen certe aequant, confuſio plane non euitanda oriebatur, vnde de ſyſtemate plantarum condendo cogitabant MORISONUS, RAIUS, HERRMANNUS, ſummusque certe botanicorum TOURNEFORTIUS, qui genuinam methodum primus a flore in claſſibus diſtinguendis, a fructu vero in ordinibus dignoſcendis optime adornauit. Omnes fere poſtea eum ſecuti ſunt, et ad ſyſtema hoc illuſtrandum ex parte contulerunt, a BOERHAAVIO vſque ad RIVINVM aliosque, qui quaedam emendarunt. Tertiam denique epocham reformationis nomina. Auctor Cl. quam in annum 1735. ponit, vbi Cl. HALLER atque LINNAEVS inceperunt vnusquisque ſyſtema ſuum condere. Attamen Cl. Auctor praecipua Linnaeani ſyſtematis momenta enarrat, eos nominat, qui, itineribus inſtitutis, varias plantas in loco natali diſquiſiuerunt, ſicque multum ad LINNAEI labores perfectiores reddendos con-

tulerunt; porro eos, qui illud ſyſtema omni ex parte receperunt; denique ea addit momenta, ad quae in poſterum botanici attendere debent, ex hiſque omnibus varias concluſiones elicit.

p. 324. 118. *Prolepſis plantarum*, Reſp. *Henricus Ullmark*, Vermelando. Vpſal. 1760. d. 22. dec.

Occultam plantarum metamorphoſin quodammodo explicare annititur Cl. Auctor, quapropter, quibusdam praemiſſis, quae ſtructuram exteriorem ac culturam plantarum concernant, oſtendit a gemmis earumque euolutione ſexannua omnia in vegetatione plantarum pendere foliaque ſobolem eſſe praeſentis anni, organa motus humorum in plantis, ſine quibus viuere non poſſunt, quod patet ex foliis ab inſectis arroſis vel marceſcentibus. Quo enim facto plantae infirmiores ipſae pereunt, arborum vero gemmae proximo anno euoluendae hac aeſtate prodire coguntur; nullum enim folium, ſemel deſtructum, de nouo creſcit. Quae omnia optime probant Berberis folia. Sobolem inſequentis anni bracteas ſeu folia floralia eſſe, porro demonſtrat. Plurimae plantae bracteis inſtructae ſunt; ſi flores mature deſtruuntur, obſeruauit Noſter, bracteas in folia perfecta mutari; videntur itaque vnam eamdemque originem cum foliis habere, id quod multis exemplis probat, quorum tamen luculentiſſimum inuenit in ornithogali et hyacinthi ſpeciebus, in quibus id clare animaduertit. Soboles tertii anni eſt perianthium; quod ſic explicat: in omni gemma deliteſcunt rudimenta foliorum, quando nunc fructificationis partes, perfectionem nactae, expelluntur, tertii anni folia abundantiam adfluentis ſucci perdunt, ſic itaque non explicantur, ſed inter ſe cohaerent, data liberiori via medullae ad ſuum properantis faſtigium, perianthium conficiunt folia. Sic pyri et meſpili calyces ſaepe ad perfecta folia excreſcunt

crescunt, sic et rosae ac mesembryanthemi *barbati* calyx, et omnes plantae luxuriantes id probant. Soboles quarti anni sunt petala, quod demonstratur exemplo proliferarum plantarum, vbi petala, nisi flores fierent, mutari deberent in folia insequentium annorum. Quinti anni sobolem stamina esse probant flores pleni, in quibus stamina mutantur in petala corollae, quae eandem iterum ac folia originem ac structuram habent. Pistillum denique vltimi anni esse foliorum rudimenta plenis floribus et cardui speciebus se obseruasse dicit, in his enim, carduo scilicet *heterophyllo* et *tatarico*, vidit stylum, in duo foliola viridia serrato-ciliata, instar bractearum mutari. Ex his omnibus conclusionem elicit, vegetationem ibi desinere, vbi incipit fructificatio, gemmamque cum semine plane conuenire.

119. *Fructus esculenti*, Resp. *Ioh. Salberg*, Holmiensi, Vpsaliae, 1763. d. 11. iunii. p. 342.

Cl. Auctor vt in dissertatione centesima septima *) plantas culinares methodice considerauit, ita in hoc specimine pari modo pericarpia siue fructus plantarum nonnullarum, quae edules sunt, in classes certas redigit. Classis itaque prima *baccas indigenas* v. c. fragaria, rubum, vaccinium, ribes cet *hortenses*, ficum, vitem, bromeliam cet sistit. Classis secunda *drupas*, primo *europeas* ad quas prunus, amygdalus *persica*, olea *europaea* cet. tandem *exoticas* phoenicem, chrysobalanum, rhamnum, iuiubam cetr. refert. Classis tertia *poma* comprehendit et quidem *arbores*, quae pyrum, punicam, citrum proferunt, deinde *herbas* quae cucumeres et cucurbitas exhibent: Classis quarta *legumina*, primo *peregrina*, quae ceratoniam, tamarindum, cassiam *culta*, quae dant, phaseolum, pisum, lupinum cet. includit: Classis quinta *cerealia*, nimirum secale hordeum

*) vid. Comment. nostr. Vol. hoc p. 8.

hordeum, triticum ſiſtit: Claſſis vltima *nuces* complectitur, ad quas cocum, theobromam, trapam cet. refert. His ſingulis ad earum vſum ſpectantes annotationes, qui non ſolum conſiſtit in nutriendo, ſed etiam in medendo, adiecit.

p. 365. 120. *Prolepſis plantarum*, Reſp. *Ioh. Iac. Ferber*, Caroli-Coronenſi, Vpſaliae, 1763. d. 12 iunii.

Fundamentis in hac difficillima re a LINNAEO et Cl. VLLMARK poſitis; Auctor huius diſſertationis innitens, occultam vegetationis rationem accuratius conſiderat. Diuidit tractationem in tria capita, quorum primum de nutrimento plantarum, alterum de origine et euolutione gemmarum, tertium de inuolutione plantarum in ſemine et hybernaculis agit. Plantae nutriuntur tinctura aquoſa humi, vt vocat Cl. Auctor, quae radiculis ſugitur et a calore pellitur mediante ſubſtantia corticali verſus ſuperiora; medullaeque alimentum praeparat ac praebet. Vim expanſiuam medullae abundante nutrimento augeri, negat Noſter, docetque vegetabilia ad ſponſalia celebranda, i. e. ad flores et fructus proferendos nutritione nimia inepta reddi, ideoque melius eſſe parcius nutrimentum praebere, quo efficitur, vt cortex exſuccus quaſi euadat, ſicque facilius a medulla penetretur, luxuriantesque rami cohibeantur. Sed accedat et calor neceſſe eſt, qui propulſionem medullae per ſubſtantiam corticalem iuuet. Capite ſecundo originem ac euolutionem gemmarum conſiderat, vbi eandem germinationem ac vegetationem ſexennem aſſumſit Cl. Auctor, quam Cl. VLLMARK in diſſertatione ſua defendit, ac eadem ratione docet, bracteas et calicem corticis, petala libri, ſtamina ligni, piſtillum medullae progeniem eſſe. Progreditur tandem tertio capite ad inuolutionem plantarum in ſemine et hybernaculis. Omnes partes plantarum, quibus aliquantulum ſubſtantiae

ſtantiae medullaris ineſt, propagari poſſe, certiſſima res eſt, inde gemmae et bulbi, rami, radices, imo folia, nouas efficere poſſunt plantas. In vnoquoque enim ſemine et bulbo plantae futuri anni deliteſcunt flores et folia, vti hoc primum omnium MARIOTTE in tulipae bulbo demonſtrauit, quae, accedente calore et nutrimento, euoluntur, ac creſcunt.

121. *Centuria inſectorum*, Reſp. *Boa. Iohanſſon*, p. 384.
Calmarienſi, Vpſ. d. 23. iunii. 1763.

Inſectorum hiſtoriam litterariam Cl. Auctor in tres epochas diuidit, quarum prima GESNERUM, MOUFFETTVM, ALDROUANDUM et JOHNSTONIUM, ſecunda eos, qui metamorphoſin inſectorum primum deſcripſerunt, HOEFNAGELIUM, GOEDARTUM, LISTERUM, BLANCARDVM, SWAMMERDAMVM, MERIANAM, ALBINVM et FRISCHIVM, tertia vero recentiores comprehendit. Ipſa vero haec diſſertatio deſcriptiones centum nouarum ſpecierum indicarum et exoticarum continet, quae Ill. LINNAEVS a variis amicis accepit et quarum deſcriptiones in ſyſtematis editione decima adhuc deſiderantur.

122. *Lignum Quaſſiae*, Reſp. *Carolus M. Blom*, p. 416.
Smolando, Vpſal. 1763. d. 28. maii.

Cl. Auctor medicamentum nouum Surinamenſe p. 420.
deſcribit, quod ibi contra febres malignas iſtis regionibus endemias ſeruus quidam nigrita nomine Quaſſi detexit et contra eas tanquam arcanum propinabat. Cura vero gubernatoris huius prouinciae Nobiliſſimi DAHLBERG detectum fuit medicamentum arborque, ex qua deſumitur. Qui etiam redux in Sueciam racemum florum, fructus et folia eiuſdem Cl. LINNAEO ſecum apportauit: ex quorum inſpectione nouum genus huius arboris eſſe inuenit, cui Quaſſiae *amarae* nomen tribuit; monetque ge-

nus Quaſſiae non niſi receptaculo carnoſo et pericarpiis quinque diſtantibus monoſpermis a zygophyllo, cuius capſula quinquelocularis polyſperma eſt, differre. Quod ad lignum Quaſſiae ipſum attinet, ex radice huius arboris obtinetur, et a Cl. Auctore, ob ſaporem valde amarum ſine ſenſu tamen adſtrictorio inter omnia huc usque cognita amara gratiſſimum optimumque praedicatur. Hinc etiam in omnibus morbis, vbi amara requiruntur, optimum eſſe dicit, praecipue vero in America contra febres intermittentes, vbi non raro corticis Peruuiani vſus irritus fuit, lignum hoc ad drachmam vnam in quacunque forma propinatum egregium fuit. Caeterum medicamentum hoc non ſolum in febribus, ſed etiam in aliis prodeſſe morbis, Cl. Auctoris experimenta tria in aegris inſtituta comprobant. Adiecta eſt huic diſſertationi Tabula aenea, quae ramulum cum floribus huius arboris, ex qua lignum Quaſſiae obtinetur, ſiſtit.

p. 430. 123. *Raphania*, Reſp. *Georgio Rothmann*, Smolando. Vpſaliae, 1763. d. 27. maii.

Morbus ſpaſmodicus deſcribitur, qui in Smolandia inprimis a. 1754. epidemice graſſatus eſt, et idem morbus eſt, quem noſtrates *die Kriebelkrankheit* vocant, cuiuſque ortum vel ex eſu ſecalis cornuti vel ex alia frumenti corruptione deducunt. Adductis aliorum de natura huius morbi et ſymptomatibus in eo obuiis obſeruationibus, Cl. Auctor docet, hunc morbum ſemper ex eſu panis recentis atque e clibano calentis ex frumento nouo confecti oriri. Smolandiae vero ruſtici pane ex hordeo, vt plurimum praeparato, rariſſime ſecalino veſcuntur. Quod vero cauſam morbi huius attinet, Cl. Auctor non ſecale cornutum, frumenti corruptionem aliam accuſat, ſed ſemina raphani *raphaniſtri*, quem noſtrates *Hederich* vocant, frumento admiſſa tot mala ſymptomata

mata producere probare tentat. Acre enim volatile huic plantae inhaeret, cum ex genere nasturtinarum sit, eaque acrimonia, si planta in solo humido et tempestate humida crescat, augeatur; pluuiosam enim aestatem semper morbum hunc praecedere obseruarunt. Hanc quoque raphanistri vim venenatam, ex vnico experimento in maleagride facto confirmat, quod tamen, cum eiusmodi aues spasmo saepius afficiantur et causa quoque in reliquo victu forte posita fuerit, nostro iudicio parum probat. Quod tandem curam attinet, docetur, radicem in primis valerianae minoris et angelicae syluestris, nitrum, castoreum, camphoram et in fine morbi corticem chinae vel succedaneum eius corticem fraxini lenioraque diaphoretica plurimum praestitisse. Rustici quoque tinctura alchemillae vulgaris maximo cum fructu vsi sunt. Addita est botanica raphani *raphanistri* descriptio cum figura.

124. *Genera morborum*, Resp. *Ioh. Schroeder*, p. 452. Gothoburgensi, 1759. d. 5. dec.

Ad Ill. SAVVAGESII modum LINNAEVS quoque illustris systematicum morborum ordinem hic proponit. Sunt vero morbi vel *febriles* vel *temperati*. *Febriles* tres classes 1) *exanthematicos* scilicet 2) *criticos* in quibus vrina cum sedimento est, et 3) *phlogisticos* comprehendunt. *Temperati* vero vel neruos, vel fluidorum secretionem vel solida afficiunt. Ad *neruinos* pertinent, 4) *dolorosi*, 5) *mentales*, in quibus iudicii alienatio est 6) *quietales*, in quibus motus abolitio obseruatur et 7) *motorii*, vbi motu inuoluntario aegri agitantur. Fluidorum secretio vel supprimitur, ex quare 8) *suppressorii* morbi oriuntur, vel augetur, quod 9) *euacuatorias* sistit. Solidorum vero morbi vel *interni* sunt, in quibus solidorum facies mutatur, qui 10) *deformes* dicuntur, vel *externi* qui 11) *vitia* Nostro audiunt. Singulos

ordines et genera recensere nimis longum foret, cum genera 325 numerentur; quapropter speciminis loco definitiones nonnullorum generum, quae partim nouis nominibus distincta sunt, hic adduxisse sufficiat. *Glus* (199) est morbus, in quo vrinae viscosae micturitio obseruatur. *Digitium* (227) est vitium, in quo articuli exsiccatio friabilis occulta, digiti marcor et dolor periodicus intensissimus sunt. *Noma* (251) est vlcus carnes integumentaque depascens, cicatricem inducens. *Cocyta* (257) est animalculum venenatam intra partem receptum, partis stigmate dolore furioso. *Arctura* (261) est curvatura vnguis lateralis cutem secans, cum inflammatione digiti et vlceratione laterali vnguis. *Bacchia* (270) sunt vari (i. e pustulae glandularum sebacearum rubrae, dispersae chronicae) faciei cum nodis maculisque chronicis. *Spinola* (289) est spina bifida. *Labarium* (309) sistunt dentes in alueolis suis vacillantes. *Lagostoma* (310) est labium leporinum. *Apella* (311) est phimosis sine inflammatione. *Morphea* est macula alba, depressa, lata. *Melasma* (322) macula coerulescens in parte tecta cetr. Addita est theoria morborum, quae pathologiam et therapiam vniuersalem breuissimam sistit, in qua Cl. Auctor ad corporis in partem medullarem et corticalem diuisionem supra propositam respicit. Medullaris pars tenuissimo spiritu corticali nutritur, flagrat vero electrico pulmonibus hausto. Corticale fluidum, e quo solida oriuntur, destruitur acidis et putridis. His dum resistit principium sentiens mouens febris oritur et quidem *critica* ab acescente, *phlogistica* a putrescente, *exanthematica* a viuo contagio. Medicamenta vel sapida sunt, quae in corticale vel olida, quae in medullare agunt. Cum vero haec omnia fusius alio loco ab Ill Auctore explicata sint, pedem hic figimus.

II.

II.

The Hiſtory and preſent ſtate of Electricity with original experiments. By IOSEPH PRISTLEY. L. L. D. F. R. S. Londini printed for I. Dodsley cet. 1767. 4. mai. Alph. 4. pl. 4. Tab. aen. VII.

h. e.

Hiſtoria electricitatis ad noſtra vſque tempora cum nouis experimentis Auctore IOSEPHO PRISTLEY.

Immortaliter de orbe litterario merentur, qui diſciplinarum, inprimis generi humano vtilium, ad vlteriorem veritatum late patentium cognitionem, ſi vel eae ipſae vel earum partes ſummorum virorum induſtria in immenſum excreuerint, ac veritates ad eas pertinentes, per libros omnium fere nationum diſperſae ſint, hiſtoriam condunt. In eiusmodi vero hiſtoria non indices librorum, editionum varietates ac vitae eruditorum recenſendae ſunt, ſed potiſſimum ratio dogmatum habenda ac luculenter exponendum eſt, cui tam felici licuit eſſe, vt prima diſciplinae alicuius elementa ex tenebris in lucem protraxerit: qui poſterorum, veſtigia maiorum perſequendo cum nouis acceſſionibus ditauerint ac earum theorias condiderint, ac tandem accurate notanda ſunt ea, quae extra omne dubium poſita, quae adhuc perficienda reſtent, vt vno quaſi conſpectu totius diſciplinae ſtatus cognoſcatur vna cum iis, quae in ea adhuc vlteriori cultura ac lima indigent, et quae quis perpoliendo ac perficiendo ſcientiam augeat, et aeternam ſibi gloriam pariat. Nemo facile diffitebitur inter philoſophiae partes nullam philoſophia naturali maiora commoda vitae communi, ſcientiis ſuperioribus ac inprimis arti medicae afferre, viri-

umque

umque, quae in ea ad cognoſcenda et admiranda artificia, quibus corporum mundi totalium ac partialium mutationes efficiuntur, effectusque ſtupendi producuntur, explicantur, nullam intimius corporum ſtructuram afficere, noſque aut poſteros noſtros ad interiorem, quam adhuc ignoramus, corporum naturam perducturam eſſe, ac vim electricam, quam Angliae, Germaniae, Italiae, Galliae, Belgii, Ruſſiae, Sueciae, Americae, philoſophi tot tantisque incrementis tam mirifice ſeculo noſtro auxerunt, vt ſi quis omnia, quae de eius inſigniori natura cognita ac detecta ſunt, cognoſcere velit, ei per libros omnium nationum non niſi magnis ſumptibus parandos, vagandum, magnaque cum temporis iactura experimenta noua colligenda ac a repetitis ſeparanda ſint, theoriae eius diuerſae eruendae ac diiudicandae, ac tandem earum applicatio ad explicanda naturae phaenomena ea, in quibus exercitatiſſima ingenia a primis philoſophiae initiis inde vſque ad noſtram aetatem fruſtra deſudarunt, addiſcenda. Itaque nec ſatis praedicari poteſt, Cl. PRIESTLEY, qui in erudito hoc ac vaſto opere initia, gradus, ac progreſſiones, cognitionis huius vis, ſummo ſtudio luculenter expoſuit, nec ſatis dici, quam mirifice eos iuuerit, quibus expedit, noſſe proprietates omnes vis electricae ac artificia ea, quibus ad earum cognitionem peruenitur. Deſuerunt quidem varii eruditorum inprimis in Germania degentium labores Viro Cl. qui mari a nobis ſeiungitur, digniſſimi, qui huic operi inſerantur. Ipſam huius vis hiſtoriam a primis initiis uſque ad annum 1744 noſtratium DANIEL GRALATH, Conſul quondam Gedanenſis Tom, I. Ephem. Societ. Gedan. inſertam ita pertractauit, vt omnium applauſum ferret, ipſiusque PRIESTLEY tuliſſet, ſi ab eo lectus fuiſſet, et quis ignorat HAUSENII, geometrae efficacis ac invicti

victi laboris conatus, ſed hi pluresque alii, quos breuitatis cauſſa omittimus, a noſtris facile ſuppleri poterunt, nec minuent praeſtantiam libri, in quo et magnum ingenium elucet, et inſigni diligentia ſummoque labore omnes eae, quas veri nominis hiſtoria litteraria requirit, partes mirifice executae, in iisque, noſtra quidem ſententia, egregie ſatisfactum eſt bene, hanc materiam intelligentium iudicio.

Haec vero eminentis huius libri nondum vbiuis noti forma eſt. Septem abſoluitur partibus quarum p. 1.
prima periodos decem continet. A prima vſque ad octauam recenſentur experimenta et veritates inde derivatae ab anno ſeculi praeteriti ſeptuageſimo ad annum 1746, quo Francklinianа publici iuris facta ſunt. In his periodis, breuiter in anteceſſum commemoratis, quae THALETI Mileſio 600 an. a. c. n. THEOPHRASTO et PLINIO innotuerunt de electricitate, experimenta WILHELMI GILBERTI, BOYLEI, OTTONIS GVERICKII, WHELERI ac inprimis STEPHANI GREY, cui diligenti experimentatori omnia, quae vſque ad FRANCKLINVM noſtra aetate detecta ſunt, cognita fuiſſe, Auctor Cl. copioſe docet, DV FAYE, DESAGVLIERII, BOSII, WINCKLERI, nuperrime magno huius ſcientiae damno defuncti, GORDONI, LVDOLPHI primi, qui ſcintillis electricis FROBENII ſpiritum incendit, WATSONII, DV TOVR, WAITZ Vir. Cll. inſertis lectu digniſſimis obſeruationibus copioſe exponuntur.

Periodum octauam quinque ſectionibus abſolutam admodum memorabilem efficit in Sect. I, recen- p. 81.
ſio experimenti, lagenae Leidenſis ex nonnullorum ſententia a CVNEO, ex aliorum veriſimilius ab ipſo MVSCHENBROECKIO primum inuenti, adiunctis obſeruationibus, quas illud repetendo

WINCK-

WINCLERVS, WATSONVS, WILSONVS, CANTONVS, NOLLETUS. Viri Cll. fecerunt. Sect. II. inuentae a philosophis Gallicis, Anglicanis, Germanicis ac adhibitae luculenter describuntur methodi, metiendi distantias, ad quas concursiones electricae perduci possint, ac celeritates, quibus ad eas distantias feruntur. Sect. III. continet inuenta Miscellanea WATSONI detegentis primum negativam ac positiuam electricitatem: MONNIERII, invenientis communicari electricitatem corporibus homogeneis non in massae, sed in ratione superficierum. NOLLETI, obseruantis electricitatem, se inprimis exserentem in partibus corporum acuminatis, IALLABERTII aliorumque Cll. Virorum Sect. IV. recensentur experimenta electrica cum animalibus aliisque corporibus organisque praedita, aliaque his connexa. Sect. V. examinantur erronea experimenta, quibus PIVATI primus, post eum VERATI, BIANCHINI ac WINCKLERVS inducti asserebant, odoriferas essentias ac medicamenta, vasis vitreis occlusa ac vi electrica agitata penetrare per vitra in conductores, ex his in hominum corpora, qui eos contingerent, ac proinde fieri posse, vt ea ratione medicamenta in abditas humani corporis partes transferantur: eiusdem commodis reputantur beatificationes BOSII ac sententia eiusdem; qua venditabat, ope electricitatis inuerti polos magnetis eosque iterum per eam in pristinum restitui posse statum.

Periodo nona noua electricitatis epocha constituitur, in qua sectione I. illustrantur experimenta Cl. FRANCKLINI euincentia negatiuam et positivam electricitatem, sectione II. experimenta comprobantia cognationem, similitudinem, ac identitatem vis electricae cum materia, fulgura producente, sectione III. experimenta miscellanea, inuentionesque

que concernentes athmoſphaeras electricas, earumque immobilitatem a viribus externis aliorumque vt KINNERSLEY, experimenta recenſentur.

Periodus decima omnium longiſſima quindecim ſectionibus conſtat ac exponit experimenta, noua- p. 193. que inuenta virorum in variis gentibus illuſtrium poſt publicatas FRANCKLINI inuentiones vſque 1766. Sect. I. traditur hiſtoria eorum, quae in in- p. 195. ſtrumentis ac apparatu machinarum, quibus electricitas excitatur, communicatur corporibus, ac augetur, perfectiora ac commodiora reddita, qua in re WINCKLERI, CANTONI, WILKII, WINDELINI, AMMERSINI, WILSONI, NOLLETI, BOSII, BOVLANGERII Vir. Cll. diligentia ac ſagacitas eminuiſſe fertur. Sect. II. III. exhibet p. 204. CANTONI experimenta electricitatem aeris BECCARIAE eiuſdem et aquae, metallorum, vaporum, aquae bullientis, IOHAN. DE LIGNA glaciei electricitatem comprobantia. Sect. IV. DELAVALII ex- p. 237. perimenta deſcribuntur, comprobandae negatiuae et poſitiuae electricitatis cauſa cum cryſtallo Islandica inſtituta vna cum controuerſia eius exinde cum CANTONO geſta iudicioque, de ea BERGMANNI. Sect. V. VI. inſignia et amoena SYMMERI experi- p. 246. menta ac ex iis conſectaria pro electricitate ex duobus fluidis ſimul exiſtentibus et in oppoſitum agentibus conſtante theoriae Francklinianae aduerſa enarrantur, quae FRANCISCVS DE CYGNA repetiit atque ex theoria Francklinianaita explicauit, vt ſimul faſſus ſit, nondum cognita eſſe experimenta ſibi, quae negatiuam et poſitiuam electricitatem extra omnem ponant dubitationem. Sectio VII. VIII. p. 287. hiſtoria lagenae Leidenſis a WILKIO, AEPINO, RICHMANNO, BECCARIA, CANTONO, KINNERSLEY, CAVENDISH, WINCKLERO vlterius excultae ac varia modificatae ratione. Sect. IX. de electricitate turmalini agit. Sect. X-XI. experimenta deſcribun- p. 314.

tur

p. 327. tur DALIBARDII, DELORII, MANIERII, CANTONI DE ROMAS et inprimis BECCARIAE admiranda, ac prout experimenta multorum conſtat fatumque RICHMANNI omnium euidentiſſime docuit, admodum periculoſa eo fine inſtituta, vt identitas electricitatis cum fulgure comprobare-
p. 373. tur. Sect. XII. deſcribitur ratio nonnullorum Auctorum explicandi meteora coeleſtia ac terreſtria ex electricitate, vt ſtellas cadentes, turbines terreſtres ac maritimos, terrae motus, ignes fatuos et quae
p. 398. ſunt reliqua. Sect. XIII. continet obſeruationes de conductoribus, ac machinis ad auertendos ab aedi-
p. 408. ficiis fulguris effectus adhibitis. Sect. XIV. agit de vſu electricitatis in curandis morbis, vbi IALLABERTI, PRINGLII, WILSONI, SAVVAGEI, BOHATSCHII, TESSKII, HARTII, LOVETII aliorumque Vir. Cll. ratio medendi morbis per ele-
p. 423. ctricitatem recenſentur. Sect. XV. miſcellanea occurrunt experimenta, quae potiſſimum concernunt vitri permeabilitatem ac cognationem vis electricae
p. 433. et magneticae. Secunda operis huius pars ſeriem exponit propoſitionum, quae generales electricitatis affectiones ac proprietates exhibent, ac ex ſuperiori-
p. 441. bus experimentis deducuntur. III. Parte omni partium ſtudio ſepoſito exponuntur Sect. I. Theoria
p. 479. electricitatis Francliniana. II. Nolletiana. III. Euleriana et IV. candide deſiderata in theoriis his deteguntur, vna cum conſiliis, quibus eae vlterius ex-
p. 508. coli ac perfici poſſint. Parte Vta theoria machinarum electricarum ratioque eas commodiſſime conſtruendi traditur vna cum deſcriptione variorum ad eas requiſitorum, apparatuum quae ſingula
p. 535. nitidis figuris, iisque accuratis illuſtrantur. Parte VII. regulae practicae iis praeſcribuntur, qui electrica experimenta propria induſtria inſtituere incipiunt, vt iis obſeruatis ab omni periculo ſint liberi, et ne ſine

ſine propoſito fine in maxime ſeria ac momenti magni re, circumforaneorum more, pueriliter ludant, tempusque ac impenſas invtiliter friuole perdant. Parte VII. prolixo catalogo conſignata exhibentur omnium maxime iucunda, ad propoſitiones electricam vim declarandas, eliciendas et ad intimiorem huius nobiliſſimae vis naturam cognoſcendam maxime accommodata experimenta. p. 547.

Parte VIII. noua ſequuntur experimenta electrica, ab Auctore a. 1766 inſtituta, et ſumma cum integritate, adductis vbicunque apparatu et ſubſidiis enarrata. Aliorum experimenta ſaepe iterauit, tanto quidem ſtudio, vt quodlibet noui quidquam, ſiue in facto ſiue in methodo, afferat. Quo ipſo effectum eſt, vt eius tentamina aut ab aliorum differrent, aut eandem propoſitionem generalem nouis augmentis locupletarent. Cl. Auctor per eam occaſionem dolet, quod electricitatis amatores Angli, rerum alibi in arte hac geſtarum, ignari, aliorum inuenta repetant, aut aliter ac primi eorundem Auctores inſtituant.

Sectione I. electricitatem non ſolum non excitari, p. 581.
ſed propemodum euaneſcere in tubo aut globo, cui aer ineſt condenſatus, experimentis corroborat. Cum autem inter operandum caementi fruſtulum intus ſecerneretur, quod comminutum, globi ſuperficiem internam cuticula obduceret, vis electrica ſeſe exſerere in globo, ſemel atque iterum iteratis experimentis, cepit.

Sectione II. euincitur, torrentem fluidi electrici p. 591.
egredi ex corporibus acuminatis, ſiue poſitive ſiue negatiue fuerint electrica. Flamma enim inter duas cuſpides fili metallici diuerſimode collocata ab vtraque parte flatum electricum ſuſtinuit, eumque valde ſenſibilem, maiorem tamen ab cuſpide poſitive ele-

ẞtrica. Similem effectum etiam in tritonibus papyraceis manifestum fecit, apici fili metallici prope admotis. Porro aerem humidum, foetentem et mephiticum, aerem item ex carbonibus ortum, electricitatem in se recipere et aliunde transferre, per phialam vi electrica imbutam et sub campana vitrea, in qua aer pulmonum et carbonum continebatur, collocatam.

p. 598. Sectione III. manifeste docet, conclusione inde elicita, corpora nulla non metallica, vt quae optimi conductores habentur, ex ſerra vitreſcente, ſiue ex phlogiſto quodam conſtare, et ſua natura nihil, praeterquam aerem huiusmodi, in ſtatu fixo, eſſe mephiticum. Poſtea eandem electricitatis diſperſionem ſolo etiam aere humido, ſub campana collecto, obtineri Auctor vidit; carbonibus quidem foſſilibus ad
p. 605. hunc effectum producendum aptiſſimis. Noua certe ratione in methodum quantitatem diſperſae electricitatis menſurandi, conſequenter aptitudinem conductoris cuiusdam diiudicandi, incidit. Etenim quo magis idoneus eſt conductor, eo parcior in phiala, aut in corpore electrico, facta exploſione, electricitas ſupereſt; et quo minus, eo copioſior. Hinc ex reſiduo electricitatis poſt elicitam ſcintillam praeſtantia conductoris aeſtimari poterit.

p. 609. Idem argumentum Cl. Auctor ſectione IV. perſequitur corporibus, quibus natura et proprietas electricitatem recipiendi et aliorſum deferendi ineſt, diverſimode exploratis. Inter eiusmodi corpora glaciem reponit, quam vi electrica prorſus perviam deprehendit; niuem etiam, quae tamen propter tenuem partium contactum electricitatem minus commode transfert. Olea eandem parum recipiunt. Obiter experientiam allegat, qua glaciem ex oleo, ſiue oleum congelatum, ſpecifice grauius ipſo oleo fluido, contra naturam glaciei aqueae, expertus eſt.

Hoc

Hoc loco catalogum exhibet rerum mineralium, conductoris naturam habentium, quem experimentis pluribus confecit. Chemicam hanc posses electricitatem appellare. In hunc censum veniunt salia, communia aeque ac metallica, et lapides diuersi. p. 617.

In hac, et in V. sectione multa continentur, prorsus noua et notatu dignissima. Nemo enim, quod quidem scimus, differentiam vitri recens fusi atque veteris, quoad electricitatis productionem, tam accurate inquisiuit. Experientia quidem alios docuerat, vitrum Anglicum, sub nomine *Flintglaß* cognitum, propter metallicam admixtionem, suscitandae electricitati minus idoneum esse; sed potius ipsam electricitatem cum aliis corporibus mirifice communicare. Idem vero Auctor noster tentaminibus suis, additisque rationibus, ad liquidum hoc loco perduxit. p. 621.

Sectionis VI. argumentum circa theoriam electricitatis Auctore BECCARIA conditam, versatur; cui quidem in eo, quod leuia corpora vim electricam, qua satis imbuta sunt, ad loca, electricitatis expertia cum insigni dispersione quaquauersum facta, propagent, Noster omnino assentitur. p. 635.

Sectione VII. Auctor varia electricitatis, adhibitis ampullis tabulisque vitreis inauratis, nunc intensae, nunc dispersae et explosae, experimenta suggerit. Nempe per electricitatem satis valide coagmentatam ampullarum vna alteraue interdum fracta est; quo facto ex ampullis inter se filo metallico iunctis electrica vis statim educta et quasi exhausta est: Obseruauit quoque Auctor, ampullas et tabulas vitreas, electricitate oneratas, sua sponte exoneratas esse, et rimas fecisse tenuissimas materiae electricae peruias, nudo oculo vix visibiles, quibus tamen totius spes experimenti frustrata est. Crassiores tabulas vitreas p. 642.

recipiendae electricitati minus aptas, optimas autem duarum linearum anglicarum craſſitie deprehendit.

p. 653. Octaua ſectione electricae exploſionis in animalibus, tam minoribus, quam maioribus, memorantur effectus; in quibus attentionem ille meretur, quo canis validiſſima ſcintilla ex ſuperficie vitri inaurati 62 pedum quadratorum elicita in fronte percuſſus, ſtatim immotus et mortuo ſimilis concidit. Sequebantur mox conuulſiones per integrum corpus, grauior et ſonantior reſpiratio, multum ſaliuae, oculi lacrymantes et tandem plenaria coecitas. Quam poſtremam cum occiſo cane examinaret, tunicam corneam albidam, opacam, cartilagineam et notabiliter craſſam inuenit, humoribus oculi alias ſanis et perfecte tranſparentibus. Cl. Auctor, antequam effectum hunc electricae percuſſionis in cane obſeruaret, animalia fulgure occoecata amauroſi affecta credidit, ſyſtemate eorum nerveo ignis exploſione penitus tacto et correpto. Sed hic caſus ipſum docuit percuſſione electrica in oculorum confiniis facta manifeſtam contingere inflammationem, quae tandem albuginem nullo curandam remedio producat. Ranas nec fortiſſimo quidem ictu electrico enecari comperit.

p. 659. Maculas circulares in metallorum ſuperficie ex ſcintillis electricis ortas Sectione IX. Auctor diſquirit, et oſtendit, metalla eo in loco aut fuſa aut fuſione proxima fuiſſe et diuerſas bullulas cauitatesque contraxiſſe. Secundum has cauitates microſcopii ope ſollicite exploratas metalla, pro faciliore fuſione, ſi ab profundiſſima cauitate incipias, ordine ſic collocat: ſtannum, plumbum, aurichalcum, aurum, chalybs, ferrum, cuprum, argentum. Simili huius ſcintillae actione pars fili metallici $\frac{1}{2}$ lineae craſſi, 6 linearum longitudine fuſa fuit.

Sectio

Sectio X. experimenta continet singularia et noua electricae explosionis, mediantibus metallicis quibusdam substantiis, inprimis catena aurichalcea, cuius portio 2 pedes et 4 pollices longa quarta pollicis parte breuior facta est, postquam electrica vis fortissima concussione per illam transiit. Sect. XI. varia corpora contemplatur, quorum superficies electricitatem propagat, ipsa eorum massa eandem intus non suscipiente. Sequens XII. experimenta in tourmalino capta, sed maximam partem per tentamina AEPINI V. cl. iamiam cognita; et vltima Sectio XIII. miscellas proponit obseruationes, quae partim diversa electricae phaenomena scintillae, partim substantias, ex quibus elicitur electricitas, spectant, notatu dignissimas, sed breuitatis caussa non vlterius commemorandas.

p. 672
p. 697
p. 714

III.

Collezione istorica di casi chirurgici metodicamente disposti e con noteo illustrati du GIUSEPPE CAVALLINI di Cevoli, alunno nel K. Spedale di S. M. nuova di Firenze. Tomo I. parte I. sopra i tumori inflammatori d' ispezione chirurgica. In Firenze 1762. appresso Andrea Bonducci. 4. pagg. 248. absque dedicatione. Parte II. de i tumori cronici d' ispezione chirurgica. Ibid. 1762. pagg. 192.

i. e.

Collectio historica casuum chirurgicorum methodice dispositorum annotationibusque illustratorum, Auctore IOSEPHO CAVALLINI Cepolensi cet. Tom. I. pars I. tumores inflammatorios, Pars II. chronicos, quantum ad chirurgiam spectant, complexa.

Laudem ſemper merentur conanima eorum, qui noſocomiis publicis praefecti, cum vberior copia ipſis ſuppetat, aegros diuerſiſſimis morbis affectos tractandi, laborum ſuorum rationem publico reddere ſatagunt. Quare et praeſens inſtitutum non poſſumus non et probare et commendare, quo Cl. Auctor incepit morbos chirurgicos, qui ipſi in noſocomio, quod glorioſiſſimus olim imperator FRANCISCUS Florentiae exſtruendum curauit, obuenerunt, pertractare, quamquam hinc inde etiam obſeruationes in aegrotis captas inſperſit, qui in publico hoc aedificio non fuerunt. Ordinem capitum ſummorum in primo hoc tomo, qui iam noſtris in manibus eſt, ſeruatum ipſa ex fronte facile perſpicimus: vlteriorem vero diuiſionem ex curatiori recenſione nunc exhibenda declarabimus.

Praefatio de effectibus ſtagnationis fluidorum in corpore humano agit, et exponit originem inflammationis variarumque eius ſpecierum, eiusque exitum in reſolutionem, ſuppurationem, gangraenam cariem cetr. Pars prima continet obſeruationes 148, quibus animaduerſiones nonnunquam interſperſae ſunt, et in duas ſectiones diſpeſcitur, quarum prima eryſipelas, altera phlegmonem ſiſtit. In priori de eryſipelate ſimplici, poſteaque de tranſitu eius in varias herpetis ſpecies aut coniunctione cum iisdem agitur: poſtmodum digreſſio fit, quam hoc quidem loco non quaeſiuiſſemus, ad diductionem articulorum et damna inde oriunda. Tum reditur ad eryſipelas phlegmonoſum, ſeu reſolutione ſeu ſuppuratione alioue modo iudicatum, vbi tamen obſſ. 32-35. magis videntur pertinere ad collectionem puris in locis profundioribus, quam ad eryſipelas proprie ſic dictum. Ita etiam ordo methodicus nonnihil turbatus nobis viſus eſt, quum in obſ. 37. eryſipelas phlegmonoſum reſolutione et euacuatione

tione critica per vrinam curatum, et huic ob similem metastasin obs. 38. subiunctam historiam morbi in femina inueniremus, quae post praegressam diarrhoeam pertinaciorem, dolorem et tensionem in hypogastrio sinistro persensit, et materiae purulentae ex genitalibus effluxu sanata fuit. Obs. 39-43. itidem magis ad abscessus profundius delitescentes, quam ad ipsum erysipelas referri debere nobis visae sunt. Sequuntur obseruationes de pure aut super cranio aut sub eodem collecto, de erysipelate phlegmonoïo, cariem ossium, epinyctidem seu leuiorem gangraenae gradum, gangraenam ipsam et sphacelum, sed partium tantum molliorum (obss. 50-66.) post se trahente, vbi tamen in posteriore casu in vno alteroue exemplo non videtur praecessisse erysipelas, sed maior omnino inflammatio. Sequentes obseruationes transitum erysipelatis phlegmonosi in ossium gangraenam seu cariem siccam sistunt, quae huius quidem sectionis finem faciunt.

In altera, quae de phlegmones seu inflammationis variis generibus exponit, tractatus de furunculo, paronychia, angina, inflammationibus glandularum maxillarium et colli, spermatocele, bubonibus inflammatis, tuberculis haemorrhoidalibus inflammatis, aliisque huius census, tandem de spina ventosa, de carbunculis et transitu inflammationis in gangraenam et sphacelum.

Exhibita nunc summa totius partis primae, licebit quaedam prae reliquis notatu digna, excerpere, quo specimen doctrinae nostris Lectoribus proponamus.

In erysipelate simplici nocent pinguia topica, p. 34.
quibus veteres adeo vtebantur, quibus tamen e contrario tempestiuus pro ratione subiecti vel sedis morbi venae sectionis vsus debetur, quem multi nostra

p. 43. aetate nimis negligunt. Herpetem tuberculoſum
non a cauſſa venerea ſolum proficiſci, allatum ab
p. 50. Auctore noſtro exemplum contra Cl. PATVNA
probat. In diductione articulorum balnea frigida, a
veteribus aeque ac recentiorum quibuſdam ſummis
laudibus euecta, nonniſi in principio conducunt;
humoribus enim effuſis, iam coagulatis, reſolutione
opus eſt, quae maxime balneis tepidis attingitur.
Ex vario exitu eriſipelatis ſuppuratione terminati col-
p. 63. ligitur, ſatius eſſe, ſi inflammatio adhuc adſit, eam
naturae viribus relinquere, quam, inciſione facta, pus
euocare. Obſ. 36. caſum vtique rariorem ſiſtit fe-
p. 70. minae, cui poſt puerperium tumor in abdomine ena-
tus eſt cum grauiſſimis ſymptomatibus, qui ſponte
ruptus immenſam copiam aquae virideſcentis, ad li-
brarum 35 pondus computatam emiſit, quam intra
muſculos abdominales et peritonaeum haeſiſſe vero-
ſimile eſt; ſucceſſit poſtea cum diuerſiſſimis aliis
ſymptomatibus inſignis ſuppuratio in loco eroſo, et
aegra poſt ſex demum menſium ſpatium conualuit.
p. 97. De bono effectu paracenteſis thoracis Auctor noſter
dubitat, et noxas ab ingreſſu aeris maximas timet;
putat etiam, Auctores felicem eius effectum praedi-
cantes empyema crediđiſſe, quod ſolummodo tumor
p. 105. inter coſtas et pleuram collectus fuerit. Pariter etiam
interpretes HIPPOCRATIS perſtringit, qui aph. 10. libr.
6. ita explicant, vt pus ſub cranio collectum per cauita-
tem narium, aurium cet. euacuari putent, cum tamen
veroſimilius ſit, illud tantum pus innui, quod in ſinubus
p. 128. frontalibus, maxillaribus cet. haereat. Peculiaris
eſt caſus in obſ. 60. enarratus, vbi quidam adeo ve-
hementi inflammatione penis et ſcroti correptus eſt,
vt moles vtriuſque triplo maior naturali eſſet; gan-
graena vtrimque oborta nonniſi linteis carptis tenuio-
ribus ſiccis applicatis eo deducta res eſt, vt emor-
tui teſticuli deciderent et gangraena ſiſteretur. Ge-
neratim

neratim in tristi gangraenae sphacelique casu, si ma- p. 139.
la ista partes tantum molles tangunt, totum potius negotium naturae committi, quam morbo amputatione membri limites poni Auctor noster vult, potissimum ratiociniis Cl. NANNONI innixus. In gangraena ossium seu care sicca vsum pulueris euphorbii, perforationem et trepanationem, et si his omnibus morbus pertinax non cedat, vt in cylindricis saepe ossibus accidit, tum demum amputationem praecipit.

Progreditur nunc ad sectionem alteram, quae p. 147.
inflammationis siue phlegmones varios gradus exhibet. Dignum est notatu, auctumno anni 1761 plures inflammatione glandularum maxillarium et colli tamquam morbo epidemico quasi affectos fuisse, qui p. 167.
in maribus saepe inflammationem testiculorum, in feminis mammarum coniunctam habuit. Caussam cur suppressis menstruis adeo facile mammarum inflammatio superueniat, in harum structura et extraordinaria circa easdem pinguedinis copia praecipue po- p. 197.
nit Noster, quibus fiat, vt mammae facilius, quam reliquae partes corporis superabundantes humores, at ipsa iam abundantia et recluso exitu vitiatos, suscipiant. In disquirenda caussa commercii, quod est inter inflammatas glandulas inguinales et gonorrhoeam retropressam ex analogia putat, plurimum tribuendum p. 210.
esse resorptioni humoris infecti, qui in vrethra, prostata adiacentibusue partibus stagnauerit, ope vasorum lymphaticorum ad glandulas istas tendentium praestitae. Obs. 136. sistit historiam feminae, fetum clandestinum variis violentiis externis abdomini p. 233.
illatis sanguinisque missionibus enecare conatae, quibus tamen omnibus incassum tentatis, iusto tempore fauste peperit, sed postmodum, inflammatione in hypochondrio dextro oborta, correpta est. Secto cadauere, apparuere intestina, gangraena tacta, in mira

 puris

puris quantitate natantia, cuius librae 20 collectae fuerunt, et contextus celluloſus ad ſpinam dorſi, baſin hepatis, variaque viſcera abdominis ſuppuratione abſumtus.

Pars ſecunda incipit ab obſeruatione 149. et finitur obſeruatione 276, Priores ſeptem ſiſtunt tumores ſpongioſos cum abſceſſibus chronicis, omnes funeſti euentus; in pleriſque oſſa ſimul carie tacta fuerunt. Sequuntur tumores emphyſematici, poſtmodum tumores ad articulationes, vbi praecipue
p. 22. morbus marchionis L. A. DEGLI ALBIZZI prolixiſſime deſcriptus eſt, ad quem etiam tabula in calce huius partis ſubiuncta pertinet, quae quotidianam copiam puris excreti, alimentorum et potulentorum aſſumtorum euacuationis per vrinam, aluum inſenſibilemque tranſpirationem exhibet. Recenſentur deinde tumores polypoſi, pinguedinoſi, carnoſi, ſcirrhoſi cum ſpurii ſeu benigni tum veri ſeu maligni, cyſtici, tumores oſſium ſeu gummata et exoſtoſes, porro aneuryſmata, herniae, oedemata, ac tandem contuſiones ceu tumores ſanguinei.

p. 50. Tumorem pinguedinoſum ſuper clauiculam ſiniſtram, ad acromium vſque ſeſe extendentem et magnam deltoidis muſculi partem obtegentem, felici ſucceſſu Auctor noſter abſtulit, qui libras octo cum ſe-
p. 51. miſſe pondere aequauit. Vidit etiam alium chirurgum ſuſtuliſſe tumorem, totum genu dextrum occu-
p. 53. pantem, muſculiſque ipſis inſidentem. Sarcocele adeo iam ingraueſcens, vt de caſtratione cogitaretur, ceſſit tamen denique vſu cataplaſmatis ex farina faba-
p. 83. rum et ſtillicidiis aquae frigidae fluuiatilis. Cicutae
p. 80. internus aeque ac externus vſus in ſcirrho, vt et ſolani internus et externus et phytolaccae externus vſus in cancro effectu omni prorſus caruerunt. Rara eſt
p. 105. obſeruatio 218. referens feminam tumorem in hy-

pogaſtrio

pogaſtrio ſenſiſſe, qui cum, adhibitis emollientibus, fluctuationis indicia praeberet, apertus eſt, ſed paucas tantum guttas ſanguinis cum materia oleoſa in ſubſtantia albumini ouorum ſimili natante emiſit; ſuppuratione increſcente et viribus aegrae fractis, ſuperuenit tympanites, qui vero vna cum ſuppuratione euanuit, ſola protuberantia in hypogaſtrio dextro ſuperſtite relicta. Confecta demum aegra, cadauer inciſum eſt, vbi praecipue inuenerunt ſub muſculis abdominalibus penitus fere gangraena conſumtis in regione iliaca, prope vmbilicalem, globum ex capillis mediocris longitudinis convolutum, compactum inter ſe ope humoris glutinoſi, et ſubiectum ei denſum ſtratum materiae ſebaceae admodum pinguis, quae omnia coniunctim figuram et magnitudinem fructus maioris limonii referebant; porro ſub criſta oſſis ilei dextri os nucis inglandis magnitudine, multis et tortuoſis foraminibus pertuſum, abſque perioſtio, libere haerens; ſub eadem criſta in latere ſiniſtro aliud os cylindricae formae et cartilagineae ſubſtantiae, 5 pollices longum altero extremo ipſi criſtae inſidens, altero in materia ſcabra haerens; in hypochondrio dextro intra muſculos et peritonaeum materiam pultiformem, et in ſiniſtro eodem in loco argillaceam, ſingulam peculiari folliculo incluſam, qui inter ſe communicabant, in cauum abdominis autem non hiabant. Sententia MONROI et HEISTERI, poſſe oriri aneuryſma, ſi a quacumque cauſſa tunica celluloſa arterias inueſtiens auferatur, ideo non videtur probabilis Auctori noſtro, quod hoc ſaepius in inflammationibus accedit, nullo tamen ſubſequente damno, quodque adeo vaſa per cauitates decurrentia, pauciſſima quippe celluloſa donatae, aneuryſmati prae reliquis ſubiecta forent. p. 130.

Rarus eſt caſus proſperae curationis enteroepiplooceles incarceratae, quae cum imbecillitas aegri p. 142.

meden-

medentes ab operatione deterreret, ſponte rupta eſt, gangraena inſigni partium affectarum ſubſequuta, glutinatis tamen rite labiis, vulnus optime coaluit. Enteromphalos, in corpore viuo feminae non ſatis declarandus, poſt ſectionem demum cadaueris patuit, vbi inuentus eſt ſaccus hernioſus in regione vmbilicali ſiniſtra prope vmbilicum ipſum intra muſculos abdominales; ſuper portione peritonaei relaxata iacuit ſtratum celluloſum mirum in modum induratum; inteſtini ieiuni pars in ſacco contenta diametrum naturali coli aequalem habuit, colon e contrario tunicis ipſius ſcirrhoſis redditis anguſtiſſimum et totius canalis inteſtinorum gangraenoſi coloris
p. 151. fuit. In herniotomia probe reſpiciendum eſt, ne ſacco hernioſo inaequali et aſpero viſo confundantur partes inteſtini cum nodis pinguedinis, qui in ſubſtantia omenti haerent. Obſ. 263. Auctorem noſtrum
p. 166. docuit, rumpi poſſe peritonaeum ſine praegreſſa vehementiori violentia externa aut gangraena eiuſdem, quandoquidem illud in ſectione cadaueris praeter diſ-
p. 163. ruptionem non alteratum deprehendit.

IV.

BALTHASARIS LUDOVICI TRALLES de methodo medendi SYDENHAMI, TISSOTI aliorumque illustrium virorum in curatione variolarum pessimae indolis, infeliciter licet, dextre tamen adhibita, epistola apologetica ad Ill. virum ANTONIUM DE HAEN. Vratislav. 1764. 8. pagg. 55.

Cl. TRALLES qui ab Ill. DE HAEN erat vituperatus medendi sponsae suae methodi, nuper propositae *) caussa, hic sese defendit ex ipso SYDENHAMO, secundum quem Noster non curasse videtur Ill. DE HAEN, hanc suam methodum tuetur atque confirmat. Demonstrat nimirum Cl. Auctor, SYDENHAMUM aliosque medicos lubenter largiri, quamdam esse variolarum speciem summe periculosam, saepeque incurabilem, nec quidquam erroris sese commisisse in cura amatae, nec Sydenhamiana consilia spreuisse, praeter opii et venae sectionis usum, quem iure Noster cum TISSOTO in his variolis reiicit.

Cum enim opium non, vt vult SYDENHAMUS, sanguinis ebullitionem et calorem minuat, sed circulationem humorum intendat, sanguinem rarefaciat, calorem augeat, omniaque mala in morbis, quae a circuli celeritate humorum, rarefactione augmentoque caloris pendent, reddat peiora, iure opii vsum a se esse neglectum in amatae morbo arbitratur Noster.

V.

*) De methodo medendi variolas hactenus cognita saepe insufficiente magno pro inoculatione argumento diss. epistol. ad Cl. IO. CASPAR. SULZERUM exarata a B. L. TRALLES. Vratislav. 1761. 8. vid. Comment. nostr. Vol. X, p. 508.

V.

ANTONII DE HAEN ad Ill. BALTHAS. LUDOV. TRALLES epiſtolam apologeticam reſponſio, cuius pars prior circa variolarum inoculationem verſatur, altera ſanguinis miſſionem et opium in ſtadio variolarum ſuppuratorio laudat. Vienn. Auſtr. 1764. 8. pagg. 87.

Adornauit Ill. DE HAEN hanc reſponſionem ita,
vt, quae eum ab amplectenda variolarum inſi-
tione detinerent, primum enarraret. Hanc omnem
p. 7. rem abſoluit Noſter decem quaeſtionibus. Ac pri-
ma quidem eſt: „an dentur variolae naturales pri-
p. 22. „mae et ſecundae?„ id quod affirmatur, ſecunda:
„danturne variolae naturales poſt inſitiuas?„ et hic
p. 24. exempla commemorantur. Tertia: „num ab inſi-
„tione fruſtra inſtituta nemo vnquam detrimenti
„quid capiat?„ atque inoculationem eſſe noxiam af-
p. 26. firmatur. Quaeſtio quarta: „an eiusmodi fruſtra-
„nea inoculatio potiſſimumque ſi, iterato fruſtrata, ſe-
„curitatem homini praeſtet, fore, vt variolas via na-
„turali nunquam contrahat? Non fieri hoc, exemplo
p. 35. „probatur.„ Quinta: „Num inoculatae variolae fe-
„brim eamque maxime ſuppuratoriam ignorent
„paſſimque et diſcretae ſint et benignae?„ Omni pe-
riculo implantatas variolas non vacare, GAVBIO
p. 43. aſſentiente, affirmatur. Sexta: „nulline ab inſitio-
p. 48. „ne moriantur„ negatur. Septima: „an inoculatas
„variolas paſſi nulla vnquam incommoda morboſue
„alios inde ſibi contrahant?„ relinquuntur varia in-
p. 50. commoda poſt inoculationem. Octaua: „numquid
„non propagent inoculatae contagium?„ propagant.
p. 55. Nona: „certine ſumus fore, vt inoculatis variolas
„nunc expectantibus, nec praecedat, nec accedat

con

„contagium naturalium? ſin minus; an a duplicata „cauſſa variolae non atrociores exſpectandae?„ Fieri hoc poſſe arbitratur Noſter. In quaeſtione vltima proponitur: „an ſaltem inoculatio cuſtos tuta venuſtatis?„ p. 56.

In parte altera huius epiſtolae continetur breue reſponſum ad criminationem, et miſſio ſanguinis et opium in febre variolarum ſuppuratoria laudantur. Quamquam variolas tam naturales, quam inſitiuas, quae penitus ſuperent artem, eſſe largitur Noſter, tamen venaeſectione et opio et ſuppurantibus variolis poſſe iuuari exemplis nonnullis, angina varioloſa laborantibus, comprobat, inque angina vapores acidos, qui inhalantur ab aegro, vtiles iudicat. p. 62.

VI.

Vexatiſſimum noſtra aetate de inſitione variolarum vel admittenda vel repudianda argumentum occaſione quaeſtionum ab Ill. ANTONIO DE HAEN ſibi propoſitarum abiecto omni partium ſtudio curatius euolutum et expenſum a BALTH. LUDOVIC. TRALLES. Additur breuis diſquiſitio de vſu miſſionis ſanguinis et opii in ſecunda variolarum febre. Vratislauiae 1765. 8. mai. pagg. 304.

Antequam Cl. TRALLES ad quaeſtiones decem a Cl. HAENIO propoſitas *) reſpondeat, pauca de criminatione et variolarum inoculatione nec non variolis in vniuerſum praemittit, duasque alias quaeſtiones mouet. Quarum prima eſt: an certo certius quiuis homo variolis ſerius, ocyus afficiatur et altera iam inoculatio illis adfricet variolas, qui ſine ea ipſas haud p. 48.

*) vid. ſupra p. 46.

haud passi fuissent. Esse, qui variolas nunquam passi sint, cognouit Noster, sed non adeo multos, et inter centum et viginti vnum arbitratur. Nunquam autem prorsus securos esse posse eiusmodi homines, demonstrat exemplis, summo senio variolis laborantibus. Quamquam non ausus est Noster affirmare, inoculationem passos nunquam variolis iterum corripi, tamen experientia triginta et duos per annos edoctus, se neminem, qui variolas veras bis habuisset, vidisse asserit. Esse porro homines quosdam, quibus administrata insitio nullas proliciat variolas, constat. Cum MEADIO suadet puris selectum, omninoque laudat praeparationem insitioni praemittendam. Vidit grauissima symptomata atque foueas a variolis spuriis copiosis, quam a veris benignissimis paucis.

p. 35.

p. 94. De varia praeparatione ad inoculationem agitur ab Cl. Auctore, eiusque commoda atque incommoda narrantur atque necessitas, cautionibus additis, eius declaratur.

p. 205. Consentit Cl. Auctor itaque cum Cl. HAENIO, esse variolas naturales secundas, naturalesque post insitiuas; insitionem frustra institutam sequi interdum mala, nec a naturalibus liberare; insitiuas variolas non semper arcere febrem secundam, quosdam ab insitione mori, eamque incommoda quoque interdum relinquere; inoculatas variolas, nisi prospiciatur, posse contagium propagare; duplexque contagium esse posse et periculosius simplici, venustati tandem insitionem non certo prospicere.

p. 247. In parte altera de vaporibus acidis in angina variolosa, de venaesectione et opio in stadio variolarum suppuratorio disseritur. Omnia, quae opium spectant, eo redeunt, vt opium vim cordis augeat et circuitum humorum acceleret, vt calefaciat et

humores

humores rarefaciat ac tandem congerat ſanguinem celerius motum et rarefactum ad caput et pectus cet. Id quod ex HARRISIO, SYDENHAMO, BOERHAAVIO, MEADIO, HUXHAMO, probatur.

VII.

ANTON. DE HAEN ad ſibi communicatas obſeruationes Vratislauienſes de cicuta reſponſio. Francof. et Lipſiae 1765. 8. pl. 4. *)

Huius epiſtolae ſcribendae data eſt Cl. Auctori, qui cicutae adeo laudatam vtilitatem minus largitur, hacque in re alios medicos et chirurgos, ac potiſſimum Vratislauienſes conſentientes habet, occaſio a Cl. TRALLES, qui aliquo loco illius libri, quem paullo ante recenſuimus, obſeruationes Vienneníes de cicutae vtilitate atque praeſtantia etiam Vratislauiae comprobatas eſſe affirmauit. Fecit enim Cl HAEN ſuaſore et auctore Ill. SWIETEN multa cum cicuta **) pericula, quae nunquam id praeſtitit, quod alii eam effeciſſe aſſeruerunt.

In demonſtranda itaque minus vtili, quam plerumque traditur, cicuta, primum ad ea, quae Cl. STOERKIUS ***) in ſuis libris de cicuta habet Cl. Auctor reſpondet eaque refutat, dein ad inſignes tumorum illorum differentias, quas iam in *ratione medendi* ****) perſecutus eſt, prouocat, erroresque in diagnoſi

*) Quae data eſt 9 die februarii 1765. Prodiit autem eadem epiſtola hoc titulo: ANTON. DE HAEN. epiſtola de cicuta ſ. l. 1765, quae die 3. febr. ſcripta eſt. Caeterum non differunt.

**) vid. ration. medendi Tom. II. p. 45 et 46.

***) v. Comm. noſtr. Vol. VIII. p. 649. Vol. XI, p. 230 ſq. Vol. XVII. p. 300.

****) v. Tom. VII. a § 129. vſque ad § 137.

diagnosi morbi commissos ostendit, nec raro, ac potissimum quidem in obstructionibus viscerum, cicutae vsu curatis, ad medicamenta reliqua v. c. saponem, gummi ammoniacum aliaque, cicutae admista, non respexisse obseruatores, conqueritur.

p. 30. Tum ad ichoris, vario colore praediti, mutationem in pus, effectum cicutae adeo certum, venit illumque experimentis suis negat, atque repetit belladonnae, atropae LINNAEI, aliarumque narcoticarum plantarum aeque infelicia ac cicutae experimenta *) et, postquam infaustas cicutae curationes, ab aliis obseruatas, commemorauit, in symptomata, ab vsu cicutae profecta, inquirit.

p. 49. His consideratis pergit, Cl. Auctor cicutae vires in vlceribus, fistulisque malignis, faucium, linguae, labiorum, genae, iuguli, colli crurum, brachiorum omniumque omnino corporis humani partium perpendere, ita tamen, vt praemittat, quae habet Cl. Auctor **) de applicanda aqua tepida siue pura siue adstantium caussa cum malua, parietaria, lauendula similibusque plantis cocta, in eiusmodi morbis cutaneis inueteratis eiusque insignem aquae calidæ vsum exemplis probat, quorum vnius solummodo mentionem facere lubet. Horrenda nimirum elephantiasis, cuius crustas deciduas vas, libras octo aquae in se suscipiens, non capere potuit, frustra diuque adhibita cicuta, aqua tepida ab eo esse sanata dicitur. Tandem Cl. Auctor cicutam nocere posse generi humano exemplis demonstrat.

*) vid. ANT. DE HAEN rat. medend. Tom. II. p. 45 seq.
**) v. Eiusdem libri Tom. IX. cap. 6. § 2.

VIII.

VIII.

Alethophilorum quorundam Viennensium elucidatio necessaria epistolae de cicutae, quam Celeb. HAENIUS scripsit ad Cel. TRALLES Vindobon. typis Io. Thom. de Trattnern, 1766. 8. pagg. 111.

Est profecto hic liber contra Cl. HAEN scriptus, in quo ea, quae in epistola de cicuta *) ab eo sunt tradita, per partes refutantur. Ab initio enim Cll. HAEN et STOERK erant amici et coniunctim in nosocomio obseruabant; qui vero, anno medico primo, vbi purpura et petechiae criticae describebantur, a Cl. STOERKIO edito, dissentire incipiebant. Cum Cl. HAEN purpuram et petechias, etiamsi ipse non diu ante tempus haec exanthemata pro criticis habuerat, contra Cl. STOERK et Ill. VAN SWIETEN non criticas esse asseruit. Quem dissensum multo magis auxerunt cicutae experimenta, a Cl. STOERKIO facta, quae cum iis, a Cl. HAEN institutis, prorsus non conueniunt. Cl. HAEN experimentis nulla fides adhibetur. Id quod multis exemplis probatur.

IX.

GEORGII TARTREAUX episcopal. Vormatiens. Physic. epistola apologetica Viri Celebris BALTHAS. LUDOV. TRALLES medici Vratislauiensis aduersus ANTON. DE HAEN Archiatr. Caesar. in caussa de cicutae vsu s. l. 1767. 8. pl. 6.

Cl. TARTREAUX de cicutae viribus interdum profecto salubribus persuasus et amore eorum virorum, qui cicutam laudarunt et contra quos Cl.

 HAEN

*) vid. supra p. 49.

HAEN dixit, ductus, hic in defendenda Cl. TRALLESII de cicuta ſententia contra Cl. DE HAEN, eam prorſus reiicientem, verſatur. Ac primum quidem praemittit de cicuta ſcriptores, qui intra quatuor quinqueue annos centum quinquaginta et ſeptem collegerunt obſeruationes. Quarum pleraeque ad ſcirrhos et carcinomata in externis pariter, ac internis corporis humani partibus ſpectant; nonnullae autem vlcera, fiſtulas, cariem, ſcabiem, impetiginem, lepram, luem veneream, gonorrhoeas, album fluxum, menſtrua ſuppreſſa, affectiones ſcorbuticas et ſcrophuloſas, iſchiadicos dolores aliaque mala attinent. Quae omnia, paucis quibuſdam exceptis, ope extracti cicutae ſanata vel ſaltim lenita ſunt. Tum, commemoratis quadraginta obſeruationibus ex diario medico Pariſienſi, quas aſſidue Cl. Auctor recenſuit, ac nominatis tandem aliis medicis, qui laudarunt cicutam, ad ea, quae habet Cl. DE HAEN in epiſtola, ad Cl. TRALLES contra cicutam *) Noſter reſpondet, nec ſemper cicutam iuuaſſe; nunquam autem nocuiſſe cum Cl. STOERK affirmat.

p. 50. Tandem octo obſeruationes Cl. Auctor tradit, ex quibus quidem non ſemper eius exſpectationi cicutam penitus ſatisfeciſſe, interim tamen non plane eam fuiſſe inefficacem, quid, quod non nocuiſſe, ſatis luculenter apparet.

p. 51. Prima obſeruatio agit de cancro exulcerato in mamma ſiniſtra, qui, adhibito per octo circiter menſes cicutae extracto et interpoſitis laxantibus, vſque ad paruum vlcus ſanabatur. Recuſato autem ab aegra remedio, per nouem aut decem menſes non vidit Noſter eam. His vero praeterlapſis, dolore atque foetore iterum apparente, denuo ad Noſtrum ſe

*) vid. ſupra p. 49.

ſe conuertit eiuſque medelae ſe tradidit. Rediit itaque ex Cl. TARTREAUX conſilio ad cicutae vſum, ſed non amplius, ac ante in hac aegra, etiamſi in triplicata imo quadruplicata ſumeret doſi et per tres propemodum annos, ea praeſtitit effectus. Nihilominus tamen cancer habebat ſpeciem ſimplicis vulneris, h. e. erat roſeus, emanabat pus bonum, dolores leues, nec continuos excitans, nec adeo ingratum ſpargens odorem. Quid quod Cl. Auctor cum aegrae faſtidio aliisque ſymptomatibus impediretur, quo minus vlterius dari poſſet cicuta, intra decem duodecimue dies foetidiſſimam ſaniem, intenſos admodum dolores, moleſtiſſimas anxietates ac continua inſomnia animaduertebat; quae omnia, cicuta denuo per ſeptem dies exhibita, iterum euaneſcebant. Id quod Noſter decies obſeruauit, nec corticem Peruuianum nec aliud antiſepticum eoſdem effectus exſerere potuiſſe expertus eſt. Morbi autem diuturnitate et variarum febrium inſultibus ita conſumebatur aegra, vt tandem hydropica obiret.

Sumſit haec aegra per totum morbi decurſum vltra quinquaginta libras pilularum de cicuta. Bis et haud raro ter de die vna vice triginta vſque quadraginta duorum granorum ad pondus deglutiuit, nec ullum inde ſenſit incommodum. Quod ſi vero hanc doſin augebat Noſter, vertigine et quodam membrorum torpore afficiebatur. Opio rariſſime vſus eſt Noſter in hac aegra, quia ſoporoſam eam reddebat et Cl. Auctor apoplexiam timebat.

His igitur bene accurateque obſeruatis, Cl. Auctor adducitur vt credat, cicutam eſſe innocuum ſaltem, ſi non vtile ſemper, medicamen: acrem carcinomaticum ichorem corrigere, ac prae ceteris remediis corrigere et tandem cicutam non agere ad modum narcoticorum.

p. 56. Obſeruatio ſecunda continet cancrum exulceratum inſignis magnitudinis et foetidiſſimi ichoris in colli ſiniſtro latere, qui praeter multas alias moleſtias et deglutitionem magnopere impediebat. Cicuta ſola per octo menſes data haec aegra penitus curata eſt.

p. 59. In tertia obſeruatione vomicam pulmonis ingentem et foetidiſſimo ichore impletam cicutae vſu feliciter ruptam et ſanatam fuiſſe perhibetur. Exſpuebatur enim paulo poſt, cicuta per ſeptimanam ſumta, loco puris graueolentis et teterrimi cum membranulis ſubnigris pus bonum et inodorum. Quem cicutae effectum Cl. DE HAEN prorſus negat.

p. 62. In quarta, quinta et ſexta obſeruatione morbos cutaneos peſſimae indolis, vlcera profunda, ſanioſa, nec non tumorem ſcirrhoſum, oui gallinacei magnitudinem habentem, in hypochondrio ſiniſtro, qui ventriculo repleto maior erat, aliasque colli glandulas induratas atque fluorem album inueteratum in et externo cicutae vſu feliciter eſſe ſanata traditur.

p. 67. Septima obſeruatio complectitur polypi hiſtoriam, quem Cl. Auctor circa cor propter ſuffocationis ſenſum et pulſum intermittentem, adeſſe ſuſpicabatur. Aegra febre, qua corripiebatur, hemitritaea curata, tuſſi ſicca, moleſta, anheloſaque reſpiratione valde agitabatur ſemperque habebat adhuc pulſum intermittentem. Multis aliis fruſtra propinatis medicamentis, praeſcribebatur mixtura ex corticis Peruuiani et cicutae extracto cum aqua florum ſambuci et ſyrupo diacodii ita, vt quotidie, reliquis non mutatis, decem grana cicutae doſi adderetur. Quo remedio melius ſe quidem habuit aegra, pulſu tamen ſemper intermittente. Quinque

vero

vero per menſes eo remedio continuato, et pulſus inueniebatur naturalis ac ſana omnino per duos annos viuebat. Poſtea vero ex retentione catameniorum hydropica facta diem obiit ſupremum. Aliam cum hac coniungebat Noſter aegrae, eaſdem moleſtias ſentientis, hiſtoriam, quae cicutae vſu ſunt fugatae, paulo poſt autem redierunt et iterato cicutae vſu iterum ceſſarunt.

Octaua tandem obſeruatione deſcribitur iuuenis ſtrumoſus, qui ſeptem tumores ſubliuidi coloris, duros, dolentes, pugno ampliores et in apice ad imperialis propemodum magnitudinem exulceratos, materiaque ſanioſa, foetente, corroſiua ſcatentes, ſub mento, axilla etc. habebat. Vidit et hic Cl. Auctor bonum cicutae effectum, ac inprimis quidem ichoris in pus conuerſionem. Annectitur hic a Cl. Auctore hiſtoria arthritidis dirae vtroque aequinoctio periodicae, cicutae ope curatae. Nihilominus tamen in arthritide aconitum praefert cicutae. P. 70.

X.

IOSEPH IACOB PLENCK chirurgiae atque artis obſtetriciae magiſtri nouum ſyſtema tumorum, quo hi morbi in ſua genera et ſpecies rediguntur. Pars prior, Vienn. 1767. 8. pagg. 242. *).

Diuiſionibus tumorum variis praemiſſis, quae a veteribus pariter ac recentioribus ſunt factae, ad nouum ſyſtema tumorum condendum ſeſe Cl. Auctor accingit. Fundamentum diuidendi tumores quaerit Noſter in humore vel materia morboſa, in tumoribus contenta. Quod nomina attinet, his tumoribus impoſita, plurima graeca ſunt et explicationem ſpeciei tumoris in ſe continent; inter quae nonnulla a Cl. SAVVAGES aliisque, quaedam noua deprehendimus. Cum autem ob breuitatem, cui hic ſtudioſi ſumus, totum huius ſyſtematis elenchum tradere non liceat; genera tumorum cum Lectoribus communicabimus, iisque paucas ſpecies addemus.

p. 5. Sunt vero ſedecim genera: 1) tumores inflammatorii, 2) purulenti, 3) gangraenoſi, 4) indurati, 5) aquei, 6) ſanguinei, 7) cyſtici, 8) excreſcentiales, 9) oſſei, 10) terrei, 11) tumores aerei, 12) ſaliuales, 13) bilioſi, 14) lactei, 15) hernioſi ſpurii, 16) organici.

p. 30. Iam nonnullas ſpecies videamus. Inter ſpecies tumorum inflammatoriorum itaque lubet *erythema* commemorare. Quod eſt rubor cutaneus cum leui cutis intumeſcentia, quae eryſipelas ſpurium poteſt vocari, cuius et TISSOTVS nec non SAVVAGES mentionem

*) Prodiit quoque hic liber germanice hoc titulo: IOS. IAC. PLENCKS *neues Lehrgebäude von Geſchwülſten. Aus dem Lateiniſchen überſetzt. Dreßden und Leipzig*, 1760. 8.

mentionem fecerunt. Oritur ſine febre ac alio ſymptomate plerumque ab externa cauſſa, vt apud infantes ab vrina, ſeu a veſpis aliorumque inſectorum morſibus. Huc Noſter et effectum rubefacientium refert.

Inter tumores induratos *ſtruma* exempli loco nominamus. Eſt tumor in antica et media parte colli, qui in glandula thyroidea ſedet, et pro contentae materiae diuerſitate varias ſiſtit ſpecies, vt ſarcoticam ſcrophuloſam, ſteatomatoſam, aquoſam, aeream, calcaream. p. 104.

Speciem tumorum aqueorum ſiſtit *tumor lymphaticus*. Eſt ille tumor ſingularis a lymphae collectione ortus, nec oedematoſus, nec cyſticus, vbi in tela celluloſa, vaſe lymphatico rupto, lympha colligitur. Valde periculoſum, nullibi accurate deſcriptum ideoque notatu dignum eum Noſter iudicat. Tria ſtadia ab ortu progreſſu ac fine huius tumoris in deſcriptionis hiſtoria notantur. Ab initio tumor eſt planus, rotundus, albus, indolens, elaſticus, impreſſionem digiti non relinquens, vltra annum permanens, et emiſſum in hoc ſtadio liquidum eſt lymphatico albuminoſum. Circa femur, ſuram, nates, lumbos, dorſum, pectus, brachium oritur. Hoc primo ſtadio elapſo, ſponte ſeu, remediis minus caute adhibitis, citius, tumoris peripheria augetur, dolet, flaueſcit et rubet. Atque hoc eſt ſecundum ſtadium, quo contentum fluidum in putredinem abire incipit. Tandem ſubinde eroditur tumor et lympha purulenta effluxente, collabitur, remanet abſceſſus pallidus aquoſus, ex quo liquidum tenue, purulentum emanat et aegrum raro vltra annum durans vero maraſmo ita emaciat, vt pereundum illi ſit. Hoc ſtadium tertium vocari poſſe Noſter arbitratur. Quibus praemiſſis, quaerit Cl. Auctor, vtrum cauſſa proxima ſit eroſio, an ruptura magni vaſis lymphatici? p. 127.

 an

an in primo ſtadio lympha effuſa ſana, in ſecundo corrupta ſit? an demum in tertio ſimul cum corrupta lympha et ſana emanet? Obſeruauit non raro hunc tumorem in infantibus, ſcorbuticis poſt variolas, et a contuſione iamdudum praegreſſa. Sanationem eius difficillimam retur Cl. Auctor. Poteſt enim in primo ſtadio nulla arte reſolui, emollientibus adhibitis breui increſcit et dolere incipit. Aperto tumore, ſuppurantia augent effluxum, adſtringentia ad tempus conducunt quidem, augent tamen tumorem in peripheria. Quapropter in ſecundo ac tertio ſtadio nulla curationis ſpes ſupereſt; in primo autem hanc ſuadet: fiat nimirum parua inciſura, vt liquidum contentum exire queat, arceatur aeris vis et quotidie meracum infuſum antiſepticum cicutae iniiciatur. Cl. Auctor acetum lithargyrii cum oleo terebinthinae et maſtiche cum inſigni fructu iniecit. Ceterum pulueres ſarcoticos, balſama adſtringentia, varias aquas vulnerarias, fungum agaricum, cauſtica ad vlceris ſuperficiem applicata ex ſua aeque ac aliorum experientia fruſtra adhibere vidit. Eſt tandem hic tumor fere ſemper letalis. Ex triginta aegris, quos Noſter vidit, vnus, qui infans erat trium propemodum annorum et tumorem lymphaticum in nate dextra gerebat, ſanitati eſt reſtitutus.

p. 143. Ad tumores ſanguineos pertinet aneuryſma et varix. Hic notamus ſolummodo ex arteriae ſubiacentis vulnere oriri interdum peculiarem pulſantem varicem, quae *aneuryſmatica* vocari poteſt.

p. 160. Inter tumores cyſticos numerat Cl. Auctor *lipoma.* Eſt tumor adipoſus, in quo nec cyſtis, nec ſeuum, ſed ſola pinguedo ſana aucta et ſub cute excreta colligitur. Quapropter differt a ſteatomate, in quo ſeui quid ſimile peculiari tunica continetur. Eſt porro et lipoma ſarcoticum, quae ſpecies ad ſarcoma a Noſtro refertur.

Inter

Inter tumores excreſcentiales *cercoſin* reperimus: p. 174.
Cercoſis vocatur polypus ex vtero vel vagina pro-
natus.

Tumores oſſeos diuidit Noſter in exoſtoſes, to- p. 176.
phos, gummata, hyperoſtoſes etc.

Genus terreorum tumorum continet tophum p. 192.
podagricum et ranulam lapideam, ſcilicet calculum
ſublingualem.

Pneumatoſis ſpecies eſt tumorum aereorum, et p. 204.
vocatur emphyſematoſus totius corporis ſuperficiei
tumor.

Ranula apud Noſtrum genus tumorum ſaliua- p. 206.
lium conſtituit et oritur a ſaliua in praeternaturali-
ter dilatato ductu ſaliuali contenta.

Species tumorum lacteorum ſunt ſparganoſis et p. 220.
abſceſſus lactei. *Sparganoſis* eſt doloroſa mamma-
rum intumeſcentia, quae a nimia in earum fabri-
cam depoſitione lactis oritur.

Omnes tumores, qui in ſcroto vel vmbilico orti p. 216.
non partem organicam, ſed humorem vel aliam de-
generationem morboſam continent, herniae a No-
ſtro vocantur ſpuriae. Notamus ex his *empyocelen*
ſ. puris collectionem intra ſcrotum vel teſticuli fa-
bricam, *liparocelen* ſ. adipoſam telae celluloſae intu-
meſcentiam, quae ſcrotum vel teſtem ambit et a
MORGAGNIO ſteatocele nuncupatur, *lipomphalum*
ſ. pinguedinoſam vmbilici herniam.

Tandem a Noſtro tumores organici conſideran- p. 238.
tur. Hanc claſſem conſtituunt parorchidium, gib-
ber, hernia. Vera gibboſitas vt plurimum infanti-
bus, rariſſime adultis, videtur Noſtro communis, atque
vocatur ſpinae dorſi vel thoracis oſſium indecora
prominentia, ac diuiditur in ſpinalem, ſcapularem,
ſternalem et coſtalem. Inter cauſſas gibboſitatis re-
fert Noſter muſculorum abdominalium rigiditatem.
Quod autem ad hernias veras attinet, earum hiſto-

riam

riam ob amplitudinem in poſteriori huius libelli parte, quam auide exſpectamus, Cl. Auctor tradere ſecum conſtituit.

XI.

IOANNIS TAYLOR, Equ. Med. Doct. Imp. Reg. et Princ. plur. Ophthalmiatri, plurimarumque Academicarum ſocii, noua noſographia ophthalmica; hoc eſt accurata recenſio ducentorum et quadraginta trium affectuum, qui oculum humanum partesque vicinas vllo modo laedere aut ipſum viſum adimere poſſunt; iconibus artificioſiſſime ſculptis et coloribus ad viuum expreſſis incredibili accuratione illuſtrata. Hamburgi et Lipſiae, impenſis haeredum Grund et Holle. 1766. fol. plagg. 18. cum tab. aeri inciſis et pictis 22.

Non vana ſunt encomia, quae bibliopola in praemonito huic operi tribuit, eſſe illud diu deſideratum, a nemine antea tentatum, iam vero magnis impenſis perfectum. Neque icones iſtae, quas operae artificioſiſſimi MARTINI DE DRAZOWA debemus, merita laude defraudandae ſunt. Cum vero id iam nobis negotii datum videamus, vt Lectoribus noſtris pleniorem libri notitiam tradamus, per partes eundum eſſe duximus, et cum in deſcriptionum ipſarum, quae non mutatae, quales TAYLORVS confecit, typis exſcriptae ſunt, ratione, partim in iconum ad illas relatione, recenſendum, quid curatiore conſideratione dignum nobis viſum fuerit.

Morbi hi in viginti octo capitibus comprehenduntur, quorum ſeriem commemorare liceat, quo totius inſtituti ratio ex iis diiudicari poſſit. Pertractat igitur caput 1. morbos canalium lacrymalium; 2. com-

2. communes palpebris; 3. morbos inter aponeurosin musculorum palpebrae superioris et tegumenta eiusdem; 4. eos inter aponeurosin et tunicam coniunctiuam palpebrae inferioris; 5. fimbriarum externarum palpebrae superioris; 6. glandularum ciliarium et fimbriarum palpebrae internarum; 7. carunculae lacrymalis et partium adiacentium; 8. glandulae lacrymalis; 9. eos inter globum et orbitam; 10. musculorum globi, 11. ophthalmiae species diversas; 12. membranae corneae morbos; 13. compositos corneae, membranae oculi coniunctiuae et albugineae; 14. morbos, intumescentiam tunicae oculi coniunctiuae praeternaturalem caussantes; 15. morbos capsulae humoris aquei; 16. iridis et uueae 17. partium iridis, pupillam formantium; 18. corneae et iridi communes; 19. parti anteriori capsulae humoris crystallini et circumferentiae pupillae communes; 20. corneae iridi et vueae communes; 21. eos, in quibus humoris crystallini volumen minuitur; 22. eos, in quibus autem augetur; 23. morbos organi visus immediati, nimirum tunicae retinae, choroideae, vueae et nerui optici, in quorum extremo gradu oculis omni luminis sensu priuatur, et pupilla immobilis est; 24. morbos eiusdem organi, visum hebetantes; 25. morbos organi visus, in quibus visus abolitus, sensus autem lucis superstes est; 26. toti globo communes; 27. humoris aquei, et 28. vitrei. Explicationi latinae iuncta est versio teutonica, eaque satis accommodata, nisi quod minus apposite aponeurosis per teutonicam vocem *Spannader* et deterius adhuc caruncula lacrymalis per *Thränendrüse* vertantur. Licet enim vtique caruncula haec aegre in nostra vernacula exprimi possit, et inde denominatio haec toleranda esset, maxime cum structura ipsa eam non prohibeat: necessario tamen inde nasci ambiguitatem oportet, nisi simul

sedem

ſedem ipſius addideris; quo rite a glandula lacrymali diſtinguatur.

De deſcriptionibus ipſis Auctoris, et de methodo eius in ordinandis generibus ac ſpeciebus morborum, nec non de nominibus, iis impoſitis, infra quaedam dicturi erimus. Iam in ſolis iconibus primum ſubſiſtemus, vbi diffiteri omnino nequimus, varias ex iis plane non exprimere, quod debebant; quorſum pertinent enothes 49. apoſtaſis ſecunda ſpecies 67. hippos 72. ſcotodinia 166. thlepſis (rectius *thlipſis*) 171. 172. et in vniuerſum in toto capite 23. mobilitas vel immobilitas pupillae in iconibus diſtingui fere non poteſt, ſicut etiam ſequentis capitis icones non niſi pupillam vel contractam vel dilatatam vario gradu ſiſtere, neque haerentem in abſconditis partibus morbi ſedem indicare poſſunt. Idem iudicium de morbis 225-231. ferendum eſt, qui cum a laeſis ramis neruorum muſculis, et ligamento ciliari pendeant, nec cauſſarum, nec ſymptomatum diuerſitatem, ſola inflammatione excepta, exprimi ſinunt. Rhyadis prima ſpecies 54. in icone non differt ab oculo ſano, niſi quod lacrymari videatur. Achrochordon 43. in deſcriptione morbum ſiſtit palpebrae inferioris, in icone ſuperioris figura 27. et 28. prorſus inter ſe commutatae ſunt, ita vt deſcriptio 27. iconem, 28. et vice verſa reſpiciat. Phygeton (potius *phygethlon*) 78. et phlatarodes (*platarotes*) 79. in icone nullam aliam diſtinctionem a ſe inuicem praebent, quam ciliorum in poſteriori defectum. Duae icones 153, quae kataſtatiam, altera antrorſum, altera a latere, ſiſtunt, colore lentis variant, vt adeo eumdem iis morbum ſignificari vix crederes. In ſynaeriſis (*ſynaereſis*) tertia ſpecie 223. ſanguinis particulae in camera humoris aquei extrauaſatae non exprimuntur, in quibus tamen deſcriptio differentiam ſpecificam ponit. Inſignius erratum videmus in platicoraſi

ticorasi (*platycoria*) speciei primae 169, vbi descriptio diametrum pupillae duplo maiorem naturali, icon autem eumdem contractiorem sistit. Homiclos (*homichlos*) 107. in icone descriptioni non satisfacit distichiasis autem 47. et argemon 104. fere prorsus non respondent. Edniae prima species 173. et empyrodis secunda 181; raticoriasis secunda species 176 et pararosis 182; empyrodis prima species 180, et helcosis prima 183; exophthalmiae secunda species 217. traumatis prima 218. et synaeresis prima 221, licet re ipsa omnino differant, in iconibus tamen fere congruunt. Eadem ratio est ochromati 235, et hydrophthalmiae 238. Adsunt autem plura exempla, iconum, quae ita inter se conuenire videntur, vt vel difficillime vel prorsus non distingui possint, v. c. tumor palpebrarum phlegmonosus 17. et erysipelatosus 19; totum caput quartum, quod tumores tunicatos palpebrae inferioris ad canthum maiorem sistit, nempe steatoma 28. (in icone 27.) atheroma 29. et meliceridem 30. quos omnino tactus magis, quam visus distinguere debet; taraxis primae speciei 73. et seuila secundae 77. cum quibus et ophthalmia venerea 85. fere conuenit; phlyctaenarum prima species 97. et psydracion 99; onyx 103. et hypopion (*hypopyon*) 128; argemon 104. et tothrion 105; coniunctiuae tumor oedematosus 125. et erysipelatosus 126; prochysis 132 et hygrotedos 133: synapsise (*synapsis*) duas species 141. 142. complectens; argyrias 144. et royme 145; staphyloma 146. et melon 149; helcosis tertia species 185. et rheis 196; muscae volitantes primae speciei 186. antonia speciei secundae 189. et pichotes 204; hemeralopia 191. et arates primae speciei 194; antoniadula 197. et scotoma secundae speciei 199. Orphnodis duae species 202. 203. et nisi inflammationis bulbi rationem habere velis, kataplosis secunda

cunda ſpecies 225. achoroidis prima et tertia 227. 229. et aperibroſis prima 230. multum cum inter ſe, tum cum ſyneſeſis (*ſynizeſis*) prima ſpecie 134. conueniunt. Scleriaſis ſecunda ſpecies 25. et chalazion 32. tantum numero tumorum inter ſe diſcrepant. Pſorophthalmia 38. et ſclerophthalmia 39. vix niſi quantitatae puris in palpebrae inferioris margine, et epinyctis 62. et periuroſis (*peribroſis*) 63 tantum effluente in poſteriori humore differunt. Taraxis ſpecies prima 73. fig. A. non differt a 74. quae eiuſdem ſpeciem ſecundam ſiſtit, quamuis deſcriptio addat, in poſteriori nonnunquam adeſſe infarctum vaſorum ſanguiferorum corneae. Achlys primae ſpeciei 86. et pachydes (rectius forte *pachytes*) 88. eo tantum differunt, quod in priori ſuperior, in poſteriori inferior corneae pars opaca ſit.

Haec de iconibus. Nunc deſcriptiones ipſas ſecundum ordinem perluſtremus, et potiora ex iis momenta excerpamus. Anchylopis (*anchilopis*) 5. 6. et aegylopis (*aegilopis*) 7. 8. 9. explicatio ab Auctore noſtro propoſita penitus recedit ab aliorum deſcriptionibus; et ſi dicendum quod res, optaremus vniuerſim, vt ambiguae iſtae denominationes prorſus reiicerentur, cum auctorum ſuper iis diſſenſus vix ac ne vix quidem componi queat. Inter morbos palpebrarum, quos ſecundum caput explicat, deſideramus entropium, quamuis contrarium huic vitium ectropium 16. adſit. Quodammodo forſan ad diſtichiaſin auctoris noſtri 47. referri poterit. Scirrhophthalmiae duae poſteriores ſpecies 35. et 36. inter ſe coniungendae ſunt. Lippitudinem 37, quam auctores pro ſynonymo ophthalmiae humidae aſſumunt, limitibus arctioribus circumſcribit Noſter, dum ſub ea intelligit materiam viſcidam, ex glandulis ciliaribus palpebrarum exſudantem. Pſorophthalmiam 38. auctores dicunt ſcabritiem oculi maxime

in

in angulis et palpebris, cum humore parco et acri; Noſter vero leuem inflammationem canthi minoris cum materia tenaci, in glandulis ciliaribus ſecreta. In ſclerophthalmiae 39. deſcriptione adducta ab aliis ſigna, durities oculorum nimirum cum dolore ac rubore, et lacrymarum defectus, omiſſa ſunt. Xerophthalmia 40. aliis dicitur rubor oculorum cum dolore leni, prurigine et grauitatis ſenſu, palpebris noctu pituita conglutinatis: hic autem maior doloris gradus et ſedes materiae tantum in cantho minore aſſumuntur. Diſtichiaſis 47. deſcriptio itidem ab aliis auctoribus recedit, qui eam dicunt ſeriem pilorum, ſub ordine naturali eorum, creſcentem et intus ad oculum tendentem; Noſter autem inuerſionem marginis palpebrae inferioris cum ciliorum tam maiorem, quam minorem verſus angulum intro directione appellat. Anchyloblepharo (*ancyloblepharo*) 48. iuſto arctiores limites ponuntur, dum illud cohaeſio marginum palpebrarum prope canthum tantum minorem dicitur. Vel huc vel ad ſequentem morbum enothes 49. referri videtur, cuius nulla fit mentio, proſphyſis ſeu coalitio palpebrae cum cornea. Hyperſarcoſos (*hyperſarcoſis*) duas ſpecies 56. 57. ſiſtit, quae cum hypercromatis ſpeciebus 58. et 59. conueniunt. Hyperauxeſis 60. 61. maiori iure ad caput octauum inter morbos glandulae, quam carunculae lacrymalis referenda fuiſſet. Caput decimum quatuor ſtrabiſmi ſpecies exhibet, ſed facile perſpici poteſt, plures eſſe poſſe; in propoſitis tamen ceu ſpeciminibus acquieſcere omnino poſſumus. Chemoſis 75. et ſeuila 76. 77. parum inter ſe differunt. Peculiaris etiam ſenſus plataroti 79. tribuitur, inter ophthalmiae ſpecies relato, quem reliqui auctores tumorem fungoſum, inter tegumenta palpebrarum ortum, vocant. Ophthalmia etiam venerea ſingularem ſpeciem 85. conſtituit; quidni etiam ſcabioſa, ſcorbutica e. ſ. p.? Achlys

86. et nephelion 108. non incongrue distinguuntur, quod prior morbus a taraxi, alter a phlyctaenis originem ducit. Sic etiam commode distingui putamus, paralampsin 89. et leucoma 118. Exigua e contrario differentia est inter duas species ochlodis 90. 91. An huc forsan hydrops corneae pertinet, cuius nullam vllibi mentionem factam videmus? Pari modo videntur ad rhyditosin 92. referendae fistulae corneae, a MAVCHARTO descriptae, de quibus itidem silet Noster. Notamus in genere vocem rhyditosis prorsus alio sensu vsurpari, dum significat cauitates paruas in corneae quibuscunque partibus, illaesa eius pelluciditate; aliis e contrario conuenit cum tabe pupillae, quae 165. proponitur. Ad phlyctaenas 98. procul dubio hydatides corneae pertinent, quamquam MAVCHARTVS vtrumque morbum a se inuicem distinguit. Phyosis (*pyosis*) secunda species 101. et oesima (*oisma*) 102. inter se ferme conueniunt. Nephelion 108. et oules species 109. 110. non, nisi gradu, inter se discrepant. Aiglia 112. videtur esse *aegis* vel *aegia*, quamquam descriptio ratione originis nonnihil diversa est. Otyles duae prioris species 113. 114. itidem gradu tantum a se inuicem differunt. Hypopyon 128. oriri dicitur a pure, per onychem collecto et in cameram anteriorem emisso; frequentius tamen existit a sanguine ex interioribus oculi vasis effuso et huc delato. Totum caput decimum octavum contrahi potuisset et ad pauciores morborum species reduci, inprimis achysis prima species 139. et aponeuchyma 143. vnus idemque morbus esse videntur. Aichicinos secundae speciei 157. et biapiasis 159. neque descriptione, neque icone multum differunt. In toto hoc capite vigesimo primo inter cataractae species nulla mentio fit aqueae, cuius tamen existentia negari nequit. Caput vigesimum secundum tres species glaucomatis complectitur,

cuius

cuius notio in lente cryſtallina, praeter naturam auĉta, ponitur. Antracoſis (*anthracoſis*) 163. et mydryaſis 164. melius icone, quam deſcriptione diſtinguuntur. Neque tamen phaenomenon muſcarum vel macularum, oculo obuerſari viſarum, in quo tamen deſcriptio maximam differentiam ponit, exprimi in imagine poteſt. Platycoria 169. 170. aliis in genere notat dilatationem papillae, Noſtro autem Auĉtori ſingularis eſt ſpecies amauroſis. Paramptoſis (*paremptoſis*) 178. 179. empyrorodes 180. 181. helcoſis 183. 184. immerito in duas ſingulae ſpecies diuiduntur, ſi deſcriptionem conſideres; icones tamen omnino inter ſe diuerſas conſpicimus. Eadem ratio eſt arratis 194. 195. Amplyopia (*amblyopia*) 192. a multis pro ſynonymo amauroſis vſurpatur, et vere apud Noſtrum quoque Auĉtorem non, niſi minori gradu obſcurationis, differt; neque tamen a ſola inflammatione diuturniore, ſed ab omnibus, a quibus amauroſis, cauſſis proficiſci poteſt. Antoniadula 197. ſcotomatis ſecunda ſpecies 199. et orphnodes 202. 203. eo tantum inter ſe differunt, quod vel connati vel acquiſiti morbi ſint. Abſceſſus 206. ad hygrotedon 133. referri poteſt, quorſum forſan et empyeſis vel empyema oculi pertinet, cuius nullibi mentionem fieri videmus; empyoſis enim 158. plane diuerſus morbus eſt, ad cataraĉtam pertinens. Proptoſis duae ſpecies 207. 208. gradu tantum inter ſe diſcrepant; ſic et atrophia ſeu diminutio globi oculi 213. et 214. Sykatheſis prima ſpecies 209. omnino diſtingui debuiſſet a reliquis 210-212. Ad exophthalmiae primam ſpeciem 216. procul dubio pertinet ἐκπιεσμός ſeu procidentia oculi; proptoſis enim, quo nomine idem quoque morbus ab Auĉtoribus inſignitur, alium prorſus morbum 207. 208. denotat. Duae priores kataploſis ſpecies 224. 226. icone magis, quam deſcriptione differunt.

Paucis tantum adhuc nomenclaturam morborum tangere liceat. In nominibus autem multos errores irrepsisse, vel ex additis hinc inde exemplis patet: quae quidem partim ita comparata sunt, vt errores typographi videri possint: an vero omnia ita diiudicanda sint, nos quidem decidere non audemus. Commemoramus adhuc nonnulla (in omnibus enim veram denominationem ne coniectura quidem assequi potuimus): pachyxtes 26. (forte *pachythrix*), traucoma 41. (*trachoma*), ficosis 42. (vel latine *ficositas*, vel graece *sycosis*) koiras 82. 83. (*choeras*), chaemola 103. (*coeloma*) echimosis 119. (*ecchymosis*) synechia 137. 138. (*synechica*) e. s. p. Interdum nomina morborum sensu, ab ipsa etymologia alieno, assumta sunt, quod superius in distichiasi, psorophthalmia, sclerophthalmia et ancyloblepharo ostendimus. Nonnumquam, vti amblyopiae exemplo docuimus, nomina vitiorum generalium partialibus morbis imposita fuerunt, iisque itidem saepius a notione generali distantibus. Sic haimalopia (*haemalops*) 243. alias in genere oculum cruentatum significat; hic autem dicitur dissolutio nexus partium humoris vitrei, ab abscessu in partibus bulbi internis exorta. Synchisis (*synchysis*) 205. oculum ab ictu cruentatum denotat; apud Nostrum autem est commistio et perturbatio humoris crystallini et vitrei ab ictu, neruum opticum comprimens, cum protrusione partium quarumdam lentis in pupillam coniuncta. Exempla synonymorum vnius eiusdemque morbi, quae variis affectibus tribuuntur, scotodinia 166. et scotoma 198. 199. praebent. E contrario videmus diuersis morbis vnum nomen impositum esse; nimirum phlyctaenae 27. (in icone 28) omnino ab iis 97. et homichlos 107 a duabus speciebus eiusdem nominis 116. 117. differunt. Optaremus etiam, vt nomina eiusdem originis non tributa essent morbis ob differentem

sedem

ſedem omnino diuerſis, quod tamen factum eſſe docent anthrax 22. et anthrakion 51. karkinoma 23. et karkinos 52. Fieri enim non poteſt, quin confuſio inde oriatur.

Quodſi denique totum etiam inſtitutum probaremus (neque enim poſſumus in genere laudem detrahere ſolertiae adhibitae, cum in deſcriptionibus, tum iconibus conficiendis), licet in eo multa ſupereſſent monendo, et pretii longe minoris, at vtilitatis certe maioris liber exhiberi potuiſſet: optandum tamen foret, vt tantae farragini nominum additus fuiſſet index, quo ſuccurreretur Lectoribus, hunc illumue morbum indagare cupientibus. Taediosſus enim labor eſt, percurrere tot nomina, ante quam, quod quaeſieris, inuenias.

XII.

Tal om Farſoter, ſom mäſe häria ibland Rikets Allmoge; hållit för Kongl. Vetenſk. Academien, vid Praeſidii nedläggande den 25 Iulii 1764. af ABRAHAM BAECK, M. D. Archiater och kongl. Colleg. medici Praeſes. Stockholm tryckt has Lars Saluius, 1765. pagg. 52. 8 mai.

i. e.

Sermo de morbis epidemicis, ruri praecipue obuiis, habitus coram academia Reg. ſcientiarum, quum praeſidis munere ſe abdicaret, ab ABRAHAMO BAECK.

Paucitatis hominum, de qua in Suecia querelae mouentur, quum haud exigua culpa epidemicis morbis tribuenda: digniſſimum ſane argumentum fuit, in quod ſollertius inquireret Ill. Auctor, qui ob praeſidis, quod in conſeſſu medicorum gerit, munus, tanto accuratius haec mala pernoſcere et ob ex-

ercitium per populosam vrbem diffusum, tanto efficaciora, ad ea auerruncanda, consilia suppeditare potuit. Accedit studium patriae beneuolum, quod omnes Cl. viri labores animat.

Pauperies et animi deiectio inde nata, situs aedium et pagorum malignus, infectio per nautas et milites migrantes, conclauia nimis angusta et subitaneae tempestatis mutationes, causae horum morborum inter paganos et inferioris sortis in vrbibus homines a Cl. Auctore reputantur. Sub has, tanquam capita, morbos singulos, de quibus agit, Cl. Auctor redigit.

p. 8. Annonae caritatem quaedam Sueciae prouinciae adeo diram recentioribus temporibus expertae sunt, et viribus exhaustos laribus patriis valedicere incolas oporteret. Aliis locis miscela raphani raphanistri et bromi secalini aliarumque noxiarum stirpium cum frumento diros varios morbos excitauit. Ita in Helsingia a. 1709 panis recens ex secali corrupto dolores et deliria creauit. A. 1737 integrae familiae, quae pane vel cereuisia ex frumento humido et rubiginoso vsae erant, variis pectoris morbis, cephalalgia pleuritide affectae, quin quidam ex his
p. 9. repentina morte occubuerunt. A. 1742 rursus ex frumento, gelu et putredine perdito, subitanei et vehementes morbi, causus et dysenteria, enati. De noxio effectu lolii temulenti a. 1756. in Ostrogothia exstitit exemplum, quod, cum cereuisia et pane ingestum, dolores capitis, visus debilitatem, inebriationem, manuum tremorem et tumorem pudendorum in multis produxit. Morbum vero spasmodicum epidemicum, qui a. 1746 et 1754 et sequentibus annis in Smolandia, Blekingia et aliis locis grassabatur, vna cum LINNAEO a raphano raphanistro deriuat.

Quo

Quo obuiam eatur his malis, consilium dat Cl. Auctor, vt ii, penes quos imperii summa est, lucri cupidinem mercatorum coerceant, vt ruri sollicite magis frumentum purgetur, vt praestantia eius pondere definiatur, et vt ex publicis reditibus egenis auxilia ferantur. Quo fine, loco orizae, p. 12. quae inopibus quibusdam in locis erogatur, triticum spelta commendatur.

Culturam quoque variorum vegetabilium huc- p. 13. usque in Suecia, a rusticis oscitantius tractatam, iniungit, vt raparum, radicum napobrassicae, cauliraparum, tubera solani tuberosi, fabarum, brassicae, cerasorum, pomorum et pyrorum; vultque, vt in p. 15. gymnasiis et scholis ars, qua haec coluntur, doceatur. Baccas vitis ideae et rubi chamaemori ob refrigerantem et antiputredinosam virtutem, colligi iubet armoraciaeque plantationem, ad scorbutum supprimendum, commendat. Damnat contra ea carnis pisciumque, sale conditorum, nimium esum et spiritus frumenti abusum.

Varia et in Suecia loca Auctor Cl. indicat, quae p. 18. ob situm depressum et paludosum morbos maligniores afferunt, a quo vitio nec maiorum vrbium quidam fructus, vt Stockholmiae, Aboe, Iöncopiae, liberi sunt. Febres, quae aestate in Suecia incidunt, ex remittentium genere sunt, licet initio continuas aemulentur, quae mox in remittentes et intermittentes transeunt. Autumno in quartanas degenerant, postquam interdum purpurae eruptione vel petechiis malignam suam naturam significarint. Dysenteria quoque vulgaris inter ruricolas p. 25. morbus est ortus, si praegressum calorem nimium tempestas humida et frigida excepit, et vsus vestium madidarum vel commoratio in locis humidis facta est, quibus ipsis putredo intra corpus generatur. Ingruit eodem, quo febres dictae, tempore, iisque

 iunctae

iunctae esse solet. In multis inde hydrops, phthisis, morbus hypochondriacus, icterus et alii morbi, ex obstructione oriundi, subsequuti sunt.

p. 27. Non possumus omnia consilia, vtut salutaria, Cl. Auctoris, aduersus has febres putridas suppeditata, persequi. Lac nominatim ebutyratum et lac aestate coagulatum inter alia magni facit, cuius vis in Norrlandia apparet, vbi ex frequentiori eius vsu febres hae rarius occurrunt. Acetum cuilibet ruricolarum praesto esse deberet, cibis et potui admiscendum, sicuti miles Romanus miscela eiusdem cum aqua ad ferendos labores militares sub climate calido et insalubri par reddebatur. Quomodo situs insalubris locorum corrigendus regulis, lectu dignis, ostenditur.

p. 29. Per reduces ex Finnia milites a. 1743 febrem sic dictam Vpsaliensem, quae tamen non nouus morbus est, in vrbem huius nominis translatam, fuisse obseruatum; quin febres malignae petechiales aliaeque exanthematibus stipatae post bellum, in Finnia
p. 31. gestum, frequentius in Suecia exstitere. Idem damnum transitus militum vario tempore secum tulit; et nota sunt exempla miasmatis putridarum febrium, ipsis demortuorum vestibus propagati. Vt his obex ponatur, suadet Cl. Auctor, vt probe, antequam milites admittantur, dispiciatur, an morbo quodam laborent, vt suffimigiis eorum vestimenta et merces purgentur, et, si qui horum aegrotent, antea persanentur. In carceribus, nosocomiis, et aedi-
p. 33. bus commorationi militum (*Baracken*) dicatis, purgationi aeris iubet studiose inuigilari, quo fine ventilatorem HALESII praecipue commodum iudicat.

p. 35. Morbos, climati Suecico proprie adscribendos, vix vllos agnoscit Cl. Auctor. Plures frigore temperatioribus regionibus, quam in Suecia, pereunt.

Gens

Gens enim frigore obduruit, et operarii frigida tem-
peſtate alacriores, quam calida, ſunt. Tuſſis tamen,
pleuritis et peripneumonia interdum epidemice in-
gruunt, et ex ſubitanea tempeſtatis mutatione, prae-
cipue miti tempeſtate in frigus vehemens commu-
tata, enaſcuntur: Ad horum morborum generatio-
nem putat multum conferre ſpiritus vini abuſum.
Refrigeratione facta decoctum ſaluiae vel florum p. 36.
ſambuci efficax. Pelle, pectori ſuperſtrato, rurico-
lae Sudermanniae iam contra colicam et ventris in-
commoda, quibus antea multum conflictati erant,
ſeſe muniunt. Ad pedes, contra frigus tuendos,
calceos Scanorum ligneos Noſter laudat. Venam p. 37.
ſecandi artem vult, vt in quolibet pago adſit, qui
calleat. Ad catarrhales febres, tuſſes, pleuritidem,
rheumatiſmos auertendos, balneorum calidorum
vſum vulgatiorem fieri optat.

Quod hi vero morbi toties lethales in Suecia p. 38.
euadant, huius cauſas in neglecta curatione, diae-
tae regiminisque vitiis, variolarum inſitione poſtha-
bita, defectu denique noſocomiorum et medicorum
in prouinciis, quaerit. Seorſim, quid hucusque in
cura infantum et puerperarum vitii commiſſum ſit,
innuit. Inſitionem variolarum, quum eae in Sue-
cia tantas clades relinquant, grauiter defendit, ma-
ximeque ſalutare iudicat, eamdem quouis 5. vel
6. anno per totum regnum exercere; non ad vario-
las arcendas, excubias eiusmodi, quae, peſte graſ-
ſante, fiunt, vere in vſum communem verti poſſe,
negat.

XIII.

De ſcorbuto liber, cum obſeruationibus quibusdam, breuique et ſuccincta cuiusque curationis indicatione, Auctore SEVERINO EUGALENO *Doccumano.* Editio vltima, recognita et emendata, cui nunc primum adduntur obſeruationes I. FRID. BACHSTROM et IO. HUXHAM, circa eandem materiam. Venetiis apud Nic. Pezzana, 1766. 8 mai. Alph. 1. pll. 2. et 7. paginae, c. dedic.

Editionem hanc nouam Cl. EVGALENI ſi cum ea, quae anno 1604. Lipſiae, cura Cl. IOH. STVBENDORF, prodiit, comparaueris, parum mutatam inuenies, niſi, quod materiae, de quibus in hoc libro diſſeritur, in meliorem ordinem et ad pathologiae et therapiae praecepta magis adaptatum, redactae, contenta ad marginem addita, et indices tres, quorum primus catalogum regularum diagnoſticarum generalium et ſpecialium, prognoſticarum et canonum therapeuticorum generalium et ſpecialium; alter catalogum affectuum, quorum in obſeruationibus mentio ſit; et tertius res, quae in ipſo libro continentur, ordine alphabetico et locupletiore complectuntur, in editione hac, pleniore modo, adiecta videantur; Nec non vindicias, quibus Noſtrum contra *calliditatem* et *vafritiem* Cel. LIND defenſum habes, praemiſſas inuenies: Qua de cauſa, cum nihil noui in hac editione, quod animaduerſione dignum iudicetur, reperiatur, nec Lectoribus noſtris EVGALENI librum incognitum ſperemus, eidem non amplius immorari putauimus. Sed, cum in inſcriptione huius libri obſeruationum Cell. BACHSTROM et HVXHAM circa eamdem materiam, eidem editioni adiectarum, mentio facta ſit,

a re non alienum esse statuimus, si quaedam ex his excerperemus.

Cl. BACHSTROM variis, de scorbuti historia, indole locoque eius quasi natali et proprio, disputatis, concludit: Causam veram et primariam scorbuti p. 348. nullam aliam esse, quam abstinentiam diuturniorem a quocunque genere recentium vegetabilium, vel climatis indoli, coactioni et necessitati vel neglectui tribuendam. Causas, quas dicit, secundarias non parum iuuare, frigus nimirum, paludum aerem infectum, humiditatem et squalorem, alimentorum prauitatem, motum impeditum, sanguinis antecedentem corruptionem, alios denique morbos cum propria corporum, ad hunc morbum, procliuitate cet. Obnoxias eidem in primis esse populos septentrionales, piscatores balaenarum ex quibusuis gentibus; eos, qui mercaturae causa itinera alia maritima diuturniora suscipere coguntur, vrbes tandem et loca, diuturna obsidione cincta, nec non xenodochia et orphanotrophea. Diagnosis huius morbi p. 352. Nostro est: Prius torpor, in dies auctior, occupat artus, posthaec saliuae et oris viscíditas, mox ibi gingiuarum, palati et faucium tumor adest cum dolore, quibus cruentatio harum partium et erosiones succedunt; nunc maculae vbique, pruritus, scabiosa et fere leprosa indoles, pustulae, aqua flauida repletae, vlcera, faciei pallor et luridus adspectus; Interne vere, ex iisdem causis, febriles varii motus, anxietas, vomituritio, ructus, diarrhoea, haemorrhagiae internarum partium, praesertim hepatis corruptio et ruptura; hinc apud complures hydrops, tabes et tandem mors subitanea vel lenta. Cadauera citius putredini, quam aliorum, cum insigni foetore, obnoxia. In cura tam praeseruatiua, quam cu- p. 356. ratoria ad vegetabilia praecipue respicere videtur Noster, quae in tres classes redigit, quarum primam

mam olera, herbae insipidae aut subdulces et fructus horaei; secundam acida et subacida; et tertiam herbae, radices et fructus, gustu amari et fortiores absoluunt, cui opium tandem adiungit. In vsu eorum eo respiciatur, vt fortioribus leniora praecedant; vt nuda ea, cruda succisque plena, h. e. recentia, non vero praeparata, quae hic nullam vtilitatem afferant, adhibeantur, vt vsui interno exter-
p. 359. nus posthabeatur. Methodum curatoriam, quomodo iis, quos supra scorbuto inprimis obnoxios addidimus, adhibenda sit, exponit, concluditque,
p. 365. morbum hunc, cum ab herbis et fructibus adeo manifeste depellatur, ex eorum defectu prognatum videri, inde et praeseruationem eius et curam, iisdem
p. 366. rite adhibitis, omnino constare. Cum vero corpora nostra, et ea, quae in id ingeruntur, resolutionem aliquam et certam subeant, putredinem iam definit, ad eam necessario requiri, vt corpus ex plurimis et variis mixtis constet, et vt in formam aliquam mechanicam sit dispositum, huc vero omnia, exceptis simplicioribus, terra, lapidibus et aqua simplici cet.
p. 370. pertinere corpora. Adminicula, quibus putredo promouetur, sunt lenior et lentior aliquis ignis gradus, aer copiosus, in corporibus inclusus, liquida certa in proportione et varii generis, vasa et textura horum corporum aliquomodo firma et tenacia,
p. 376. fetus tandem insectorum et vermes. Inquirit postmodum in naturam medicamentorum laudatorum, vegetabilium scilicet, quorum resolutionem, qua in fermentationem et aciditatem abeunt, exponit.
p. 385. His declaratis, ad ea, quae ex regno minerali proueniunt, transit, ad nitrum, salia media, in quorum efficacia ad sulphur et arsenicum, quae fere omnium minerarum principia constituant, respicit, quibus tandem alumen, ferrum et mercurium, a plurimis in nostro morbo commendatum, adiungit. Haec de Cl. BACHSTROM.

Iam

Iam ad Cel. HUXHAMII *nautarum, in diu durantibus cursibus exploratoriis et longis itineribus, sanitatem conseruandi methodum* perueniemus. Sanguinem in scorbuticis alcalescentem esse et putridum, ex foetido aegrorum spiritu, putridis corrosis gingiuis, vrina foetida, profundius tincta, vlceribus sordidis, nigris, coeruleis et castanei coloris, maculis et eruptionibus in cute, ex frequenti calore febrili, lingua sordida, biliosa denique et cruenta dysenteria, suspicatur Noster. Methodus, quam nautis suadet, ea est: Vino pomaceo, bene fermentato, nec recente, quippe quod colicis seuerioribus progenerandis copiam dat, sed, fecibus bene depurato, triumque mensium aetatem habente, vtantur. Hoc vero vinum, ne tam cito in fermentationem acidam abeat, ex maioribus doliis in bona et pura percoletur vasa; si vero acidum factum fuerit, non minus vtile erit. Cuilibet nautae, praeter cereuisiam et aquam mensura vini pomacei per diem concedatur. Alimentorum apparatus si ranciditate corruptus fuerit, crebior et liberior aceti vsus largiatur: Omnium et nauium tecta saepius lauentur, vel aceto conspergantur; Putridus aer et corruptus ventilatore semel ad nimium de die educatur. Poma vel fructus limonum aurantiorumque cistis siccis, puris, aut pannis asperis, vel alio, horum abundantem humiditatem imbibente, apparatu inuoluta, frigida satis retineantur et conseruentur. His non succedentibus, ex limonum succo et spiritu ex canna saccharifera educto (*Rum* dicto) parata mixtura (*Shrup*) in copia adsit: Aqua putrescens, succo limonum, elixirio vitrioli et aceto, quae in nauibus admodum copiose adsint, temperetur et corrigatur. Quibus tandem monita, de peruersa hactenus methodo, nautas ad hoc vitae genus cogendi, emendanda, adiicit.

p. 395.
p. 397.

XIV.

GUALTHERI VERSCHUIR, Drenthini, dissertatio Medica inauguralis, de arteriarum et venarum vi irritabili, eiusque in vasis excessu, et inde oriunda sanguinis directione abnormi, Groningae apud Iacobum Bolt, 1766. pagg. 92, absque titulo et dedicatione.

Tribus, vti titulus iam indicat, tractatio haec absoluitur capitibus. Ac primo quidem, indicatis, quae ad circulationem sanguinis absolute requiruntur, momentis, praeter cordis vim, nunquam accurate definiendam, ad motum, per minora vasa praestandum, facere ostendit Cl. Auctor insitam vasis vim vitalem, contractilem, irritabilem, non musculosam, neque elasticam, sed a neruis profectam.
p. 13. Quam quidem vasorum irritabilitatem, exposita historia illius, experimentis cum fautorum tum aduersariorum allatis, et argumentis, atque suis in canibus et ranis factis, tentaminibus comprobat, et
p. 26. contra obiectiones tuetur. Monet, partes vel maxime irritabiles, vt cor, non semper eam vim, quae lateat aliquando impediaturue, exserere; frigidorumque animalium canales, Ill. HALLERO immo-
p. 28. biles visos, spiritus nitri vitriolique stimulo vtique contrahi, atque adeo, euulso corde, teste microscopio, aliquantisper adhuc agitari; contractionem per microscopium solare, a variis ipsoque HALLERO vere obseruatam imperceptibilem nonnunquam fieri, tum ob seri pelluciditatem, tum ob magnitudinem obiectorum per lentem solarem nimis auctam;
p. 32. ossificationem arteriarum innoxiam esse, si paucas tetigerit, nec tamen semper, quin potius stasin, gangraenam, sphacelumque in sene octogenario aliisque concitasse; denique ostendit, a vario irritabili-

tatis

tatis vaſorum diſcrimine diuerſam maxime pendere fluidorum celeritatem.

Capite ſecundo cauſſas, ſanguinis naturalem diſtributionem turbantes, et inprimis peruerſam vaſorum actionem, ex morboſo irritabilitatis ſtatu ortam, perſequitur. Vitii huius, ab aliis congeſtionis, a GAUBIO et Noſtro directionis abnormis nomine inſigniti, praeter cauſſas naturalis circulationis mutatas, praecipuum fontem in irritabilitate nimia quaerit, quem plerique eretiſmum vel ſpaſmum, GAUBIUS, cuius definitionem totam amplectitur Cl. Auctor, in ſpecie irritabilitatem, appellat. Cauſſas illius occaſionales ſtimulos, etiam non morboſos; praediſponentem, non tamen ſemper neceſſariam, nimiam ſolidorum ſenſilitatem putat. Inde ſymptomata enarrat in parte, ſpaſmo affecta, occurentia, quae pro varietate partium, ſtimulorum et temporis, differunt. Monet, partem ſpasmo affectam etiam ſolitos ſtimulos non ferre; blandiora irritamenta acrioribus eſſe efficaciora; partiumque quarumcunque irritabilitatem mirum in modum aliquando increſcere; ceterum ſpaſmos partiales euadere vniuerſales, morbosque inde ortos ad tempus remittere, neque ab eadem cauſa ſtatim reſuſcitari. Quae quidem de cauſis et effectibus nimiae ſolidorum irritabilitatis commemorata in vaſis quoque, quorum vis irritabilis vitiata eſt, locum obtinere, ex inaequalitate pulſus arteriarum diuerſis in locis eodem tempore factarum, qualis fuit virginis hiſtericae ſaepe frequens contractus, paruus, in ſiniſtro latere idem ſemper, in dextro inaequalis, dicrotus, tempore fluxus menſtrui aequalis, inde vero conuulſiuus; et porro Cl. medicorum ſententiis euinci arbitratur. Impetum ſanguinis et celeritatem immutatam, ſanguinisque motum retrogradum, deriuationemque ad varias partes a celeritate pendentem,

p. 34.
p. 36.
p. 40.
p. 43.
p. 47.

dentem, pro conditionum diuerſitate multum diſcrepare oſtendit.

p. 51. Vberius effectus et ſymptomata directionis abnormis capite tertio enarrat, exemplisque febrium haemorrhagiarum illuſtrat. Salutarem quandoque eſſe, ex fetus increſcentis ratione et menſtruis declarat, quorum cauſam, in irritabilitate vaſorum magis aucta, ex arteriarum motus inaequalitate, menſtruatarumque ſenſilitate, cognoſcenda, ponit.
p. 59. Febrem ex ſymptomatibus definit, dicitque ſingularem ſpaſmodicam omnium pene corporis ſolidorum affectionem. Duo putat eius ſtadia, in quorum primo humores ad interiora reuelluntur, in altero ad exteriora repelluntur. Vtriusque ſymptomata, cum conſueta, tum rariora, recenſet, eaque, quae in primo ſtadio fiant, a nimia arteriarum, imprimis cutaneorum, ſpaſmodica conſtrictione; ea vero, quae in ſecundo contingant, a vehementiori cordis arteriarumque, quarum ſenſilitas interim aucta eſt, in congeſtum ſanguinem actione oriri; in primo ſtadio duo temporis momenta attendenda eſſe, alterum, quo, externis algentibus, interna caleant, alterum, quo medio in aeſtu ſubitum frigus oriatur,
p. 63. copioſe demonſtrat. Eadem de topicis ſic dictis febribus, cum partis dolore, pulſuque frequentiore, etiam periodice redeuntibus, diuerſaque ſtadia obſeruantibus, pariterque de morbis illis, qui licet non niſi cum leuiorum febrium ſignis, v. c. conuulſionibus, ſtupore ſenſuum etc. incedant, tamen ſemper, veluti febres, peſſariari debent; plerumque internis in partibus locum habent, primum leviter, interdum ſubito et vehementer aegros corripiunt, remittunt, ſubitoque inexpectati redeunt, vulgo protheiformibus dictis, ad quos apoplexia, peripneumonia, cholera etc. referuntur, affirmanda eſſe, cenſet Cl. Auctor, partemque, quae in

hiſce

his morbis patitur, ſpaſtice affectum eſſe, ex eo probat, quod omnis venaeſectionis et purgantium vſus plane nihil iuuet. Inter exempla eiusmodi morborum hoc ſingulare eſſe videtur, quod homo quotidie per duas quidem horas certoque diei tempore ob ſanguinem, ad neruum opticum congeſtum, perfecta amauroſi affectus fuerit. Eamdem irregularem vaſorum actionem porro etiam in moliminibus, ſic dictis criticis, bene probeque explicandis aſſumendam eſſe, luculenter probat Cl. Auctor, nec improbabile eſſe putat, quod materia excernenda ſaepe per eam partem, in qua magna irritatio et ſpaſmus cum pulſu irregulari animaduertuntur, eliminetur. Addit igitur variae criſeos ſigna prognoſtica, ex pulſu eruenda. Ad pulſum autem, ſaepe alterutro tantum carpo irregularem, cor Noſtro parum conferre videtur. Ad explicandas haemorrhagias criticas aliasque, quae pro aetatum varietate variant, nec ſemper ab ſanguinis abundantia pendent, neque tuto ſupprimuntur, eadem principia adhibenda eſſe cenſet Cl. Auctor. Praeter vaſorum tamen peruerſam irritabilitatem, neruorum irritationem, animique affectus, frequentiſſimas quoque congeſtionum, etiam habitualium, cauſſas eſſe, docet. Annectit tandem quaedam de ſymptomatis illis, quae parti, ex qua ſanguis deriuatur, eique, ad quam defertur, contingunt, monetque, ſanguinem non ſemper per diaereſin effundi, effuſumque vtique reſorberi poſſe, in ſpecie vero mala a menſtruis ad caput, pectus, vel abdomen repreſſis, oriunda, declarat, enarratque duo exempla, menſtruorum ad abdomen deriuationem illuſtrantia. Primum concernit ancillam triginta annorum, quae, menſtruis a terrore ſuppreſſis, dolorem ad os ſacrum, pedum paralyſin, alui et vrinae ſpontaneum profluuium paſſa, et per venaeſectionem, laxantia, lenia emmenagoga, epiſpaſtica et balnea

p. 66. p. 68. p. 70. p. 76. p. 78. p. 80.

pedum ſanata eſt: Alterum de alia ancilla, viginti et quinque annorum, vitae ſedentariae aſſueta, menſtruum fluxum irregularem per ſex vel ſeptem tantum ſeptimanas habente, ob parcum hunc effluxum, dolorem ad coxas et os ſacrum, pruritum et exanthemata circa coxas, artuum inferiorum rigiditatem, mouendique impotentiam ſentiente, per venaeſectionem tamen, lenia diaphoretica, et balnea feliciſſime curata teſtatur. Vltimo denique loco Cl. Auctor monet, ad directionem abnormem, in his morbis explicandis, frequentiſſime quidem, non autem ſemper reſpiciendum eſſe.

Experimenta, a Noſtro in canibus inſtituta, docuerant, arterias aliquando obſcure vel plane non, plerumque vero euidenter, non tamen ſemper certo per irritabilitatem contrahi; contractas vtrinque in medio tumuiſſe; varie eodem tempore pulſaſſe; poſt tremulum motum liberius, a tela celluloſa ſeparatas moleſtius moueri; diſciſſas ſanguinem non amplius fundere; breui poſt mortem nulla amplius contractionis phaenomena obtuliſſe; venas varias
p. 92. et ſponte et a ſtimulo ſeſe contraxiſſe, vimque electricam in arterias et cor parum, in muſculos et oeſophagum multum valuiſſe; in quadam denique cruris arteria celeriorem fortioremque pulſum cum
p. 91. motu plane vermiculari diu perduraſſe. Dicitur praeterea vena caua ſuperior in quodam cane ſtatim infra hepar, ibi, vbi dextram renalem emiſerat, in duas iliacas diuiſa fuiſſe, iliaca autem ſiniſtra venam renalem eiusdem lateris reddidiſſe.

XV.

XV.

DANIELIS WILHELMI TRILLERI Phil. et Med. Doct. Consil. Aul. Elector. Sax. Med. Prof. Prim. in Acad. Witteberg. et Ill. scientiar. Bonon. sodal. Opuscula Medica ac Medico-Philologica, antea sparsim edita, nunc autem in vnum collecta atque digesta, ab Auctore ipso prius recognita, aucta, castigata et emendata. Curauit et praefatus est CAROLUS CHRISTIANUS KRAUSE Phil. et Med. Doct. in Acad. Lips. Anatom. et Chirurg. Prof. Publ. Extraord. Facult. Med. Assessor. Min. Princip. Coll. Collega. h. t. Praepositus. Francofurti et Lipsiae, sumpt. Io. Georgii Fleischeri 1766. 4. Vol. I. Alph. 3. pl. 2. Vol. II. cum indice Alph. 2.

Cum scriptionum, paucas chartas implentium, sors communis fere ea sit, vt post annos non ita multos vel nusquam vel certe paucis in bibliothecis reperiantur; iis profecto, qui eiusmodi scripta, sparsim edita, colligunt, et iusto volumine comprehensa in vulgus edunt, gratias habendas esse, quisque facile dabit. Haec igitur collectio dissertationum ab Ill. TRILLERO, tum ante multos annos, tum haud ita pridem conscriptorum, facile caruisset modesta illa excusatione, qua et Cl. Auctor et Cl. KRAVSE nouam hanc descriptionem eidemque impensam curam, aduersus inuidentium obtrectationem, in tuto collocare studuerunt. Scriptionum enim argumenta sunt non vulgaris saporis, et a multiplicis lectionis varietate multum ornamenti et gratiae acceperunt, vt de rebus similibus commentanti fere indicis loco esse libelli ipsi possent. Neque exiguae sunt accessiones,

quibus locupletata auctaque cernimus horum ſcriptorum pleraque, maximeque priora. Eſt etiam vbi ſermonis in aduerſarios olim dicti duritiem aliquantum emollitam animaduertas.

His praemiſſis breuiorem recenſum ſcriptorum ipſorum ſubiungimus. Primo volumini praefixa eſt Cl. Auctoris epiſtola dedicatoria ad RICHTERVM, Profeſſorum medicorum Academiam Goettingenſem ornantium principem ſcripta, pleniſſima illa prolixi amoris mutui atque amicitiae inde vsque a prima iuuentute cultae teſtimoniis. Hanc excipit Cl. KRAVSII praefatio, qua iunioribus non magis quam veteranis lectio diligentior medicorum veterum commendatur.

p. 3. Sequuntur diſſertationes Academicae, quarum
Ima agit de fame letali ex calloſa oris ventriculi
anguſtia, cuius exemplum ſingulare a ſe obſeruatum Cl. Auctor refert, ac poſtea epicriſi docte con-
p. 46. ſcripta exornat. In IIda nouis exemplis ac tribus
quidem demonſtratur nociua cancri inueterati exſtirpatio, ex iisque ipſis hiſtoriis deducuntur obſeruationes practicae variae, veterumque aeque, ac recentiorum auctoritate veritas enunciati confirmatur.
p. 86. In III. pleuritidis aeſtiuae rarius occurrentis exemplum proponitur, vbi die morbi quarto ſanguis cum leuamine et ſecuta ſalute aegri ex vena miſſus fuit.
p. 107. In IVta HIPPOCRATIS ſtudium anatomicum ſingulare, locis non paucis Hippocraticis additis aſſeri-
p. 133. tur. In Vta veritas paradoxi Hippocratici, nullam
medicinam interdum optimam eſſe, morborum ge-
p. 173. neribus haud paucis allegatis euicta datur. In VI
corticis Peruuiani vſus ſenibus, grauidis et infantibus ſalutaris laudatur, et hiſtoriis quatuor memorabilibus confirmatur. Praemiſſae ſunt variorum medicaminum, olim famam conſecutorum, hiſtoriae ac
p. 198. fata. In VII de tumoribus ſingularibus a menſium
ſuppreſſio-

ſuppreſſione obortis, dicitur, et de menſtruo fluxu, per inſolita corporis loca erumpente, docte ampliterque diſſeritur. In VIII de tabaci ptarmici abuſu p. 220.
ceu atrocis affectus ventriculi aliorumque morborum cauſſa, agendi anſam dedit homo quidam, qui ab abvſu tabaci ptarmici, tenuioris illius Hiſpanici, tandem in vehementiora mala ventriculi incidit, et marcore confectus, reiecto per vomitum tabaco, conualuit. In reſolutione huius caſus ſimilia ab aliis medicis obſeruata eſſe docetur. In IX mortem p. 237.
ſubitam, a nimio violarum odore, virgini annorum ſeptendecim illatam, et Auctori ipſi viſam, vna cum permultis eiusdem generis hiſtoriis allegatis legimus *). In X de morbo coeliaco ſingulari, a CORNELIO CELSO deſcripto, ſermo fit, et CELSO verborum graecorum confuſio obiicitur, iure an iniuria hoc loco decernere non licet. In p. 293.
XI a Cl. Auctore, iuueni admodum, conſcripta inſcribitur de pinguedine ceu ſucco nutritio ſuperfluo.

Diſſertationibus his adiectae ſunt proluſiones p. 317.
academicae, quarum agmen ducunt notiſſima illa ſcripta, de veterum chirurgorum arundinibus atque habenis, ad artus male firmos confirmandos adhibitis, occaſione loci cuiusdam Suetoniani obſcuriſſimi, in vita AUGUSTI occurrentis **). Locus vexatus is apud SVETONIVM in vita AUGUSTI Cap. LXXX. legitur his verbis; *Coxendice et femore, et crure ſiniſtro non perinde valebat, vt ſaepe etiam inde claudicaret; ſed remedio harenarum et arundinum confirmabatur;* vbi Cl. Auctor *habenis* pro *harenis* legendum ſchediaſmate priori docet, et altera exercitatione ***) eademque pleniori, ſententiam ſuam aduerſus ſecus ſentientes, acriter et ſtrenue propugnat. *Exercit.* IIIia de clyſterum nutrientium antiquitate et vſu diſſeritur

*) vid. Comment. noſtr. Vol. XI. p. 159.
**) vid. Comment. noſtr. Vol. I. p. 63.
***) vid. ib. p. 67.

ſeritur ita, vt veterum teſtimoniis hac de re experi-
p. 413. menta recentiorum iungantur. *Exercit.* IV de pi-
tyriaſi veſicae, ad corruptum quendam CAELII
AURELIANI locum illuſtrandum et emendandum,
Locus ille L. V. de morbis chronicis C. IV. ſic ſe
habet: *In veſica ſpeciales plurimae paſſiones eueniunt, tumor, collectio, vlcus, durities* ’φθειρίασις etc. vbi
A. *πιτυρίασις* ſeu *πιτύρισμα* legendum eſſe putat,
vt adeo veſicae quaedam furfuratio ab CAELIO
p. 431. commemorata videatur. *Exercit.* V de gibbo ex
nephritide potius, quam ex phrenitide orto, ad HIPPOCRATEM atque CAEL. AURELIANUM illuſtrandum et emendandum. Exſtat locus is L. V. Epid,
p. 785. edit. LIND. et vulgo legitur ſic: Τῷ *μαγείρῳ ἐν ἀκανθῷ τὸ κύφωμα ἐκ φρενίτιδος ἐγένετο* etc.
vbi lectio, quam REINESIUS *κώφωμα* pro *κύφωμα* legens propoſuit, quaeque multis placuit, reiicitur, et huius loci vitium in voce *φρενίτιδος* latere, pro eaque *νεφριτιδος* legendum eſſe, pluribus
p. 463. ediſſeritur. *Exercit.* VI de ſcarificatione et vſtione
oculorum, ab HIPPOCRATE deſcripta habet multa
p. 485. ſcitu digniſſima; et in VII huius efficacioris medicinae hiſtoria, antiquitas et origo perdocte et ſolertiſſime exponuntur, atque WOOLHOVSIO falſa
interpretatio textus Hippocratici obiicitur. *Exer-*
p. 496. *cit.* VIII de remediis veterum coſmeticis eorumque noxis tractatur, et veterum tum medicorum, tum aliorum auctorum declamationes in peſſimum abvſum ſupercilia capillum, et cutem colore alieno in-
p. 508. ficiendi allegantur. *Exercit.* IX PLINII locus
famoſus ille: *Atque etiam morbus eſt aliquis per ſapientiam mori,* exponitur, additisque aliorum interpretationibus ſententia Cl. Auctoris adducitur, atque PLINIUS per *ſapientiae* morbum ſolam veram phrenitidem a *crocidiſmo* et *carphologia* ſemper comitatam intellexiſſe dicitur. Exercit. X loci cuiusdam Hippocratici

pocratici, hactenus obſcuriſſimi, ex lib. VII. de morb. p. 534
epid. extrem. explicatio, de menſibus, per nares *Leonidae* filiae erumpentibus, ab imprudenti autem medico cum ipſius interitu infeliciter repreſſis, feliciter tentatur. *Exercit.* XI de vino modico, hypochon- p. 534
driacis ſalutari; ad ſacrum locum 1 Timoth. V, v. 2. 3. nonnihil illuſtrandum quaedam afferuntur. *Exerc.* XII de macie corporis, ex obſidione contracta, ad quendam GALENI locum, a magnis criticis fruſtra tentatum, illuſtrandum et vindicandum. Locus is legitur in Comment. I. in HIPPOCRATEM, et ſic ſe habet: ὅτα διὰ λιμὸν, ἢ διὰ πολιορκίαν etc. et in eodem eiusque vulgata lectione CAGNATVM, MVRETVM et REINESIVM ſine idonea ratione haeſiſſe demonſtratur. *Exercit.* XIII de planta quadam venenata eiusque furioſo effectu λιθοσπόρῳ, co- p. 556.
piis Antonianis olim exitiali, ad illuſtrandum quendam APPIANI locum in Parthicis p. 110. edit. H. STEPHANI compoſita eſt, atque aliorum ſententias, ea de planta collectas, exhibet, vix addit nouam quandam, ſed rem in dubio relinquit.

Volumine IIdo continentur poſt epiſtolam de- Vol. II.
dicatoriam, ad Virum Ill. GEORG. HENR. AYRERVM, Iurium Profeſſorem Goettingenſem datam 1) diſſertatio epiſtolaris IO. GOTHO- p. 1.
FREDO HAHNIO dicata, tum prima tum alte- p. 13.
ra, de anthracibus et variolis veterum. Vtraque WERLHOFII obiectiones, adverſus hypotheſin HAHNII, ingenioſam illam prolatas, diluere Cl. Auctor ſatagit, eoque oſtendit, quem admodum nihil eſt, quin male narrando poſſit deprauari, ita nihil eſſe, quod bene dicendo non poſſit vero ſimile fieri. 2.) Exercitatio botanico-philologica de p. 37.
moly Homerico et fabula circaea, quae eſt prima omnium, ab Cl. Auctore in vulgus editarum. 3)

 Diſce-

p. 84. Diſceptatio inſcripta: HIPPOCRATES atheiſmi falſo accuſatus contra N. H. GVNDLINGIVM; cui acceſſit Ill. Auctoris reſponſio ad obſeruata IO. CLERICI in libello, de atheiſmo HIPPOCRATIS, Biblioth. antiq. et hodiernae. T. XV. Part. 2. 4)
p. 178. Epiſtola medico-critica ad IO. FREIND, ſuper primo et tertio HIPPOCRATIS Epidemicis, nu-
p. 238. per ab ipſo editis. 5) De noua HIPPOCRATIS editione adornanda, commentatio; qua animum aperit atque ſimul ad ſymbolas conferendas eruditos inuitat Cl. Auctor, et ſpeciminis loco libellum de anatome recenſuit, emendauit, et commentario medico critico perpetuo illuſtrauit. Vtinam tandem aliquando opus iſtud tam diu exſpectatum in vulgus ederetur! Nam quae in modo commemoratis commentationibus Cl. Auctor eruditiſſime diſſeruit, omnibus Hippocraticorum operum aeſtimatoribus
p. 286 ſaliuam mouere iam pridem. 6) De mira naturae ſolertia in reparandis damnis corpori animato illatis diſſertatio *); quae collectas vndique obſeruationes ſuper hac re continet, et duas ſingulares et mirandas adiicit, alteram de reparatâ magna caluariae parte in homine labe venerea miſerrime afflicto, alteram de callo in oſſis tibiae deperditi locum renato.
p. 308. 7) CHRISTOPHORI MOLINARII et D. W. TRILLERI epiſtolae mutuae de vera exanthematum miliarium differentia, diuerſoque eorum effectu et euentu. Cl. MOLINARIVS tum, cum de miliarium indole et tractatione diſputationes inter medicos Viennenſes ferueren, libellum de miliarium exanthematum indole et tractatione conſcripſit, eundemque ad Ill. Auctorem noſtrum miſit, vt eius de ſuis obſeruatis iudicium eliceret. Aſſentitur Ill. TRILLERVS Cel. MOLINARIO, atque exanthemata miliaria non raro critica eſſe, neque ſemper

*) vid. Comment. noſtr. Vol. XVI. p. 346.

ſemper medicorum, intempeſtiue ſedulorum, opus eſſe liquido demonſtrat. Hanc diſſertationem, antea non euulgatam, ſequitur proluſio academica de eodem argumento, antea iam edita, nunc iterum deſcripta. Poſtrema tandem huius voluminis ſcriptio eſt de *cultu Iſidis*, deae etiam ſalutaris et medicis ſacrae, apud veteres Germanos, exercitatio hiſtorico philologica, ad Virum Ill. IO. GOTTLOB BOEHMIVM, Profeſſorem hiſtoriarum apud nos Inclytum conſcripta, antea non deſcripta; qua et Iſidem a priſcis Germanis cultam eſſe docetur, et gemma quaedam Aegyptiaca rariſſima, inter theſauros PEIRESCII olim reperiunda, erudite illuſtratur. p. 326.

XVI.

FRIEDRICH CASIMIR MEDICUS *Churf. Pfälz Garniſonsphyſic. in Mannheim, Stadts und Amtsphyſicus zu Frankenthal und Frensheim, der Röm. Kayſerl. Acad. der Naturforſcher; der Churmainz. Academie nützlicher Wiſſenſchaften Mitglieds, Geſchichte periodiſcher Krankheiten, Erſtes und zweytes Buch. Carlsruhe, druckts und verlegts Michael Macklot, 1764. 8. Seit. 360. ohne Zueignungsſchrift, Vorbericht und Jnnhalt.*

i. e.

Hiſtoria morborum periodicorum. Liber primus et ſecundus. Auctore FREDERICO CASIMIRO MEDICUS.

Largimur lubenter Cl. MEDICO, ſe eſſe primum, vti in praefatione legimus, qui in ſyſtemate horum morborum, qui non adeo rari ſunt, vti videntur primo intuitu, condendo verſatus ſit, magnasque Cl.

 Auctori

Auctori habemus grates, pro singulari studii assiduitate, quam in hoc libro conficiendo ostendit. Vtilissimum itaque hoc opus vt pateat, Nostris Lectoribus, instituti rationem Cl. Auctoris reddamus et modum, quo compositus est hic liber breuiter tradamus. Constituit nimirum Cl. MEDICUS secum, hanc obscuram, confusam multisque prorsus incognitam rem ordinare tribus sectionibus. Quarum prima historiam morborum periodicorum complectitur, altera systema eorum concernit, et tertia applicationem huius systematis in singulis aegris spectat.

In prima itaque sectione historia multorum morborum periodicorum, a veteribus aque ac recentioribus medicis fide dignis obseruatorum et ita a Nostro collectorum vt facile quis eos intelligat eorumque notionem sibi claram reddat, Auctoresque ipsos, qui Nostrum instruxerunt, consulere queat, breuiter a Cl. MEDICO traditur. Astronomicas rationes, vt influxum lunae et solis, cet. si reperit in Auctoribus, omisit Noster, et solummodo ad dies reduxit. Nec non illos morbos periodicos, qui indefinitis temporibus apparebant, quantum fieri potuit, neglexit et accuratius ad eos, qui definito tempore veniebant, respexit.

Altera sectio attinet systema horum morborum periodicorum, quod eo redit, vt multa haec, diuersissima profecto, symptomata species sint generis, et vt ventriculus et intestina ac in iis contentae impuritates, praecipua horum morborum deprehendantur caussa. Ita enim omnes occultas caussas, quas multi in plenilunio, nouilunio etc. quaesiuerunt, Cl. Auctor neglexit atque viam sibi pandit ac medicis clinicis, ad methodum his morbis medendi stabiliendam atque exercendam.

Hanc vero in tertia sectione, quam auide et proxime exspectamus, Cl. Auctor ita tradere pollicitus

est,

eſt, vt, ſingulis morbis periodicis perſecutis, applicationem ſyſtematis aeque, ac curationis in iis monſtraret. Ac inprimis operam nauabit Cl. Auctor demonſtrandi, cauſſam proximam horum morbum latere in abdomine in eoque contenta materia peccante, quoniam tum curatio eo facilius ac certius poteſt inſtitui.

Summa itaque harum trium ſectionum accurato propoſita, ad priores duas, quae iam ad manus noſtras peruenerunt, progredimur, nonnullasque res ex iis, exempli loco, breuiter cum noſtris Lectoribus communicamus.

Morbi periodici conſtant ex multis diuerſisque ſymptomatibus, quae coniunctim eo conueniunt, vt ſtato tempore ac ſine febre appareant. Vtrumque itaque, tempus nimirum definitum et febris abſentia ſunt eſſentiales morborum periodicorum characteres, ad quos Cl. Auctor quoque, in hiſtoria eorum tradenda, potiſſimum reſpexit. Ordo autem, quem Noſter ſecutus eſt in colligendis hiſtoriis, in eo cernitur, vt primum, eos morbos, qui totum corpus male afficiunt, dein eos, qui caput praecipue tangunt, tertio eos, qui pectus occupant, quarto eos, qui abdomini ſunt moleſti et tandem eos, qui extremitatibus inferioribus atque ſuperioribus incommoda afferunt pertractet Ita inter vniuerſales morbos periodicos referuntur apoplexia, epilepſia, tetanus, morbi ſoporoſi ac omnino ſpaſtici, etc. inter particulares cephalalgia, vertigo, morbi oculorum, pharyngis et laryngis, pulmonum, ventriculi et inteſtinorum, viſcerum abdominalium ac tandem morbi extremitatum. Lib. I. p. 3.

Ad definitionem morborum periodicorum, non diu multo ante commemoratam, quae in ſecundo libro legimus, hic addemus. Tenent nimirum hi morbi Lib. II. p. 197.

morbi quoque paroxyſmum certum, atque interuallum definitum, quo aeger omnibus moleſtiis vacat. Porro Cl. Auctor cum multis Auctoribus, vt RICHARD. MORTON, THOMA SYDENHAMO, GERARD. VAN SWIETEN, SENAC, IOANNE HVXHAM, WERLHOF, ANTONIO STOERCK, IOSEPHO LAUTER aliisque, magnam horum morborum periodicorum cum febribus intermittentibus ſentit affinitatem et refutat praecipue Cl. MORTON, qui malignas febres intermittentes et periodicos morbos confudit. Nec minus ſolet fieri, vt febres intermittentes ſequantur periodici morbi ſeu vt hi illis ſuccedant. Plerumque ſymptomata periodicorum morborum et cum febribus intermittentibus apparent. Interualla vtrique eonueniunt. Vtrinque obſeruari poteſt vrina cum ſedimento lateritio rubro. Tandem et methodus medendi his morbis prodit hanc affinitatem.

p. 223. Tum febres periodicas perſequitur Noſter, et earum ſpecies conſtituit, nimirum febres intermittentes ſimplices et duplicatas, febres malignas intermittentes, morbos periodicos et tandem morbos, qui ex imperfecta praecedentium morborum cura proficiſcuntur.

p. 233. His conſideratis, diuiſionem morborum periodicorum proponit Cl. MEDICUS. Ac primum quidem hos diuidit in eos, quorum paroxyſmus, praeter neceſſaria ſymptomata, omnibus aliis ſymptomatis vacat. Dein huc pertinent ii, quorum paroxyſmus, praeter neceſſaria et morbo communia ſymptomata, cum febre, debilitate aliisque eſt coniunctus. Sed monet quoque Cl. Auctor, raro hos periodicos morbos cum febre apparere, ac ſi accidunt, illi inter periodicos ac intermittentes medii morbi eſſe videntur. Quapropter et haec ipſa diuiſio Noſtro diſplicet.

Progredimur cum Noſtro ad ſigna horum morbo- p. 242.
rum periodicorum. Ac primum eſt ipſe paroxyſmus, qui inopinato venit, per tempus ſtatum durat, et intervallo praeterito redit. Alterum eſt paroxyſmi reuerſio. Tertium eſt epidemia horum morborum. Quartum vrina cum ſedimento *). Reliqua ſigna, cum et aliis morbis ſint communia, Noſter omittit.

Praemiſſis variis morborum periodicorum cauſſis p. 260,
a Cl. MEADIO aliisque prolatis iisque occultis, ad claras potiſſimum cauſſas declarandas ſeſe Noſter accingit. Primae viae ſunt ſedes horum morborum. Prima itaque cauſſa eſt praeternaturaliter aucta harum viarum irritabilitas. Secunda bilis. Tertia viſcidum. Quarta digeſtio laeſa. Vltima vermes. Plerumque quatuor reliquae cum prima ſunt coniunctae, ſaepenumero autem harum ſingula tantum periodicos morbos inducit. Quamquam modus, quo periodici morbi ex his quinque cauſſis poſſint oriri, maxime incognitus eſt, tamen experientia ortum horum morborum declarat. Naſcuntur ſcilicet morbi periodici ex abdomine, ac potiſſimum ex ventriculo et viſceribus, ſiue ope ſolius conſenſus, quem hoc cum reliquis corporis humani partibus habet, ſiue obſtructione, a materia peccante facta. Conſenſum vniuerſalem totius corporis ponit cum aliis phyſiologis Noſter in coniunctione vaſorum ſanguiferorum, continuatione membranarum, ſtructurae variarum partium corporis ſimilitudine, nervorum propagatione et in contextus cellularis fabrica. Sympathia itaque canalis inteſtinalis et viſcerum abdominalium cum omnibus corporis humani partibus morborum periodicorum proxima et communiſſima eſt cauſſa, rarior obſtructio, a materia morboſa profecta.

Redeamus ad cauſſas morborum periodicorum de iisque pauca annotemus. Saepenumero morbos periodicos

*) vid. ſupra p. 92.

periodicos iuuant roborantia et motus, et tum eorum caussam quaerit Noster in aucta irritabilitate
p. 289. primarum viarum. Bilis abundantia, licet et alio modo corrupta, potissimum morbis periodicis generandis inseruit. Non semper vero vitium hepatis adesse in iis, cadauerum incisio Nostrum docuit.
p. 291. Viscidi diuersitas in tenacitate partim, partim in acrimonia, quae in eo est inuoluta, cernitur. Pertinet huc viscidum verminosum, terrestribus particulis scatens, et tenax illa pituita, quae non solum viscera onerat, sed obstructionibus variis oriundis occasionem praebet. Hic a Nostro potissimum vomitoria praedicantur, quae et in digestione laesa conducunt, si a nimia repletione, seu cibis, sibi contrariis, assumtis, profecta est.

p. 310. Tandem ad methodum his morbis medendi venit Cl. Auctor, quam hic generalem proponit, specialem differt ad tertium librum, cuius summam iam supra *) dedimus. Caussis itaque, antea commemoratis, nititur cura, quae primum in euacuandis impuritatibus infimi ventris, dein in iusta eiusdem irritabilitate restituenda, seu roborando infimo ventre, ac tandem in obstructionibus reserandis spectatur. Iam primum quidem potest praestari vomitoriis, laxantibus et purgantibus, clysmatibus, inunctionibus abdominalibus et vermibus enecandis et expellendis. Inter vomitoria leniora principatum Nostro videtur tenere ipecacuanha, cuius corticem medullae praefert, insuperque laudat CAROLUM GIANELLAM, qui hanc radicem infundit cum aqua feruida et per noctem digerit leni igne, illudque infusum per partes vsque ad vomitum aegris propinat. Inter vomitoria fortiora, quae citius vomendi effectum praebent, numerat tartarum emeticum, nec non vitrum antimonii ceratum.

Dum

*) vid. p. 90.

Dum laxantia a Noſtro diiudicantur, laudatur inprimis, ad bilem nigram eliminandam, magneſia cum cremore tartari, omninoque ſuadet, primas vias ſubinde purgare, interpoſito cortice Peruuiano. p. 323.

Inunctiones abdominis fiant in regione vmbilici. Inter remedia, hic pertinentia, maximam Noſtro mereri videntur attentionem olea, ac inter ea, oleum oliuarum. Ceterum aloe cum vnguento de arthanita coniungi poteſt, et Noſter oleum oliuarum cum vnguento de arthanita omnibus reliquis inunctionibus tum praefert, cum vomitoria, laxantia ac clyſmata adhiberi nequeunt. p. 331.

Ad vermes enecandos et expellendos internus olei oliuarum vſus atque cortex Peruuianus praeter ea, quae habet GUALT. VAN DOEVEREN *) a Noſtro proponuntur. Oleo nimirum per octo decemue dies vſurpato, purgans eſt exhibendum. p. 338.

Dein ad irritabilitatem imminuendam cortex Peruuianus optime conducit, qui reliquis roborantibus medicamentis a Noſtro anteponitur, impuritatum primarum viarum, plethorae ac omnino fluidarum et ſolidarum partium habita ratione. Ita enim corticis vſui praemittit Noſter venaeſectionem, in plethora, ſeu in reſolutis humoribus atque putridis cum acidis eum coniungit. In viſcido addit cortici reſoluentia, leniter abſtergentia, vt radicem aronis, pimpinellae, rhabarbari, ſalia media. Si ſanguis ſero abundat, crebriorem vſum cremoris tartari amat Noſter, quippe quo illius abundantia, ſero per vias vrinarias euacuato, optime imminuitur. p. 342.

In ſolidorum rigiditate et neruorum nimia tenſione opium inter corticis vſum ſuadet Noſter, et in laxitate motum cum SYDENHAMO, quem et omnino, cortice adhibito, ſumme neceſſarium iudicat. p. 351.

*) De vermibus inteſtin. homin. L. B. 1753. 4. p. 67. v. comment. noſtr. Vol. III. p. 447.

dicat. Tandem ad corticis Peruuiani quantitatem Noſter venit, et aegris eſſe propinandas doſes fortiores cum aliis medicis autumat.

p. 354. Nec minus conducunt, ad irritabilitatem ventriculi auctam imminuendam, carminatiua medicamenta. Cortex licet praeſtantiſſimum ſit ſtomachicum, tamen ille cum carminatiuis eſt coniungendus, ſiue haec ſola, cortice ſepoſito, ſunt exhibenda. Carminatiua, quae a Noſtro approbantur, ſunt aurantia, cortex citri, piper, pulueres ſtomachici ex abſorbentibus terreis, radice aronis, nonnullis ſtibii praeparationibus et ſalibus mediis.

p. 360. Motum tandem Noſter affirmat mederi morbis periodicis ac ſuis partim, inter quos epilepſiam periodicam per motum lenem, quotidianumque curatam memoramus, partim aliorum confirmat obſeruaonibus. Varia itaque motus genera hic perſequitur eumque definit pro diuerſitate aegrorum ac morborum, eos affligentium varietate.

p. 369. Materiam obſtructam in loco affecto liberare optima Noſtro videtur medendi methodus. Quemadmodum hanc methodum citam et veram, ſic eam per remedia interna reſoluentia diſcutientia aliaque tardam ac dubiam iudicat. Quapropter quoque ea tantum remedia, quae materiam confeſtim e loco affecto eliminant, hic recenſentur, quorum vſum et applicationem vberius in tertio libro oſtendere pollicetur Cl. MEDICUS. Optima vero atque conuenientiſſima remedia ſunt: hirudines, ſcarificatio, veſicatoria, ac in locis piloſis, pilorum tonſio.

XVII.

XVII.

De la conſervation des enfans, ou les moyens de les fortifier, de les préſerver et guérir des maladies, depuis l'inſtant de leur exiſtence, juſqu'à l'âge du puberté. Par Mr. RAULIN, Docteur en Médécine, Conſeiller Médécin ordinaire du Roi, Cenſeur Royal, de la Société Royale de Londres; des Académies des belles lettres, ſciences et arts de Bordeaux et de Rouen, & de celle des Arcades de Rome. Tome prémier. A Paris, chez Mertins Libraire, 1768. 12. mai. Alph. 1. plagg. 3. cum praefatione plagg. 1.

i. e.

Cl. RAULIN de cura infantum. Tomus primus.

Statum infantum in quatuor epochas Cl. Auctor diuidit, quarum prima a momento conceptionis vſque ad partum, ſecunda a partu vſque ad tempus ablactationis, tertia ab hoc tempore vſque ad ſeptimum annum, et quarta denique ab hoc vſque ad terminum pubertatis extenditur. Harum epocharum theoria priora quatuor volumina conſtituet, quam totidem voluminibus praxis illarum excipiet, ita, vt curatio morborum epochae primae in volumine quinto, ſecundae in ſexto cet. pertractanda veniat. Ipſe autem hic tomus primus, qui noſtris nunc in manibus eſt, duo iam, ſi ſtrictius loqui velimus, volumina, ſiue duas partes ſiſtit, quae ſolam theoriam epochae exhibent: ex operis itaque idea clare perſpicimus, nos illud ſatis amplum ac prolixum exſpectare debere.

Quinque primus hic tomus ſectiones continet,
quarum prima in generationis hiſtoriam, ſecunda
accidentia, quibus embryo in formatione primaque
euolutione obnoxius eſt, tertia morbos grauidarum,
quarta morbos, fetui communicabiles atque ipſi pro-
prios, quinta morbos, a grauiditate ipſa ortos, et par-
P. I. tum naturalem pertractat. Poſtquam Cl. Auctor in
primo capite varia generationis ſyſtemata recenſue-
rat, in ſecundo fetum ex ouo tam vegetabili, quam
animali conſiderat, vbi tamen mirabamur, cum ad
probandam ſexus plantarum differentiam ſolius fere
p. 34. PLINII, aliorumque veterum, aut tamen illorum
praecipue, auctoritati Cl. Auctorem inniti videre-
mus, nulla prorſus acceſſionum, quae in hac re
phyſicae noſtro tempore factae ſunt, mentione in-
iecta. Id tamen in toto decurſu operis poſtea obſer-
vauimus, Cl. Auctorem iuſto parcius inuentis recen-
tiorum vſum fuiſſe, vt adeo cuipiam tantummodo
inſtar omnium SCHURIGII embryologiam conſu-
luiſſe et adhibuiſſe, quam quippe paſſim allegat, vi-
p. 36. deri poſſet. Recentior hiſtoria oui, quod gallus
peperit, fuſe enarratur, quod tamen Noſter ipſe
p. 40. non vidit. In capite tertio ſuam de generatione ſen-
tentiam exponit, quae in eo conſiſtit, vt fetum, in
ouulo materno iam delineatum, ſtatuat, non tamen
prius, quam fecundatus fuerit, euoluendum. Poſt-
quam igitur de ſeminis indole expoſuit, monſtrat,
non illud ipſum, ſed halitum quaſi ex illo volatilem
tantum ad fecundationem requiri, licet ea argumen-
ta, quibus ad id probandum vtitur, non vnius eius-
p. 67. demque valoris eſſe videantur. Caput quartum ſuc-
p. 78. ceſſiuum incrementum fetus deſcribit, quintum pla-
centam, funiculum vmbilicalem et membranas, ha-
rumque partium vſum diſquirit, et ſextum de nu-
p. 96. tritione fetus exponit, quam etiam a liquore amnii
p. 121. praeſtari Cl. Auctor exiſtimat, non deglutitionis
quidem

quidem negotio, ſed quod ipſe in os, oeſophagum, ventriculum et inteſtina fetus, in aequilibrio ſecum exiſtente, ingrediatur, adeoque, ne canales iſti collapſi conglutinentur, impediat. Fetum praeterea p. 122. ab humore gelatinoſo nutriri ex eo probat, quod tenera embryonis ſtructura in aqua tepida penitus in maſſam viſcoſam et pellucidam mutatur. Caput ſeptimum diſcrimen inter grauiditatem veram et ſpu- p. 125. riam determinat, ad quam poſteriorem claſſem fetus ouariorum, tubarios, molas cet. amandat. In p. 131. capite octauo de ſignis conceptionis et verae grauiditatis agitur, et ita ſectio prima finitur.

Se undae ſectionis caput primum notionem conceptionis ſpuriae et irregularis euoluit. p. 141. Iis contradicit Cl. Auctor, qui in molis ſe cauitates, humore p. 145. ſeroſo lymphatico plenas, eique innatantes embryones paruulos tabefactos conſpexiſſe putarunt, hasque cauitates nonniſi hydatides, et corpuſcula iſta falſum germen, vegetatione maius volumen nactum, p. 146. eſſe aſſerit. Poſtmodum monſtra vegetabilia cum p. 159. monſtris animalibus comparat, vbi tamen de doctrina recentiorum nihil prorſus additur, ne ipſius quidem HALLERI mentione facta. De vi imaginatio- p. 163. nis maternae in mutando fetu iudicium ſuum ſuspendit, curioſam tamen omnino, ſi fides eidem habenda, hiſtoriam porcelli monſtroſi memorat, cui proboſcis elephantinus, cornu in medio oſſis frontis, dimidium corpus ſquamis, crocodili ad inſtar, obductum, cauda et pedes poſtici porcinis, antici autem manibus hominis ſimiles fuerint, quam deformitates figurae, aeri inciſae, quae in loco, vbi porci plerumque commorabantur, poſita erat, adſcripſerunt, quae pugnam rhinocerotis cum elephante, et ſpectantem hanc ſimiam, in arbore ſaltantem, repraeſentabat. Caput ſecundum cauſſas remotas conce- p. 165. ptionum ſpuriarum, irregularium ac debilium examinat,

minat, quae cum in matre poſitae ſunt, nempe nutritio peruerſa oculi, quod prima ſtamina embryonis continet, a debiliori et delicatiori conditione matris profecta, regiminis vitia, affectus animi vehementiores, vitia localia, fluor albus, matrimonia praecocia; tum in patres, vbi ſimul, digreſſione facta, Cl. Auctor de ſimilitudine parentum et libero-
p. 188. rum differit, eiusque cauſſam, EMPEDOCLE duce, in vi et actiuitate liquoris prolifici ponit, indeque, quantum ſemen malae indolis, nimisque profuſum aut intempeſtiua nimis venus, animique effectus, ratione patris, ad conceptionem minus bonam confe-
p. 198. rant, ſolide demonſtrat. A qua tractatione capite tertio commode tranſit ad fontes morborum haereditariorum, in fetibus conſpicuorum, quos tamen fuſius perſequi breuitas nos prohibet. Vitia tam ſolidarum, quam fluidarum partium tum matris, cum pa-
p. 206. tris hic conſideranda ſunt. Interdum morbus haereditarius ſuppreſſus videtur, et ſucceſſiua generatione rurſus euoluitur, quod inprimis phthiſeos pulmonalis exemplo monſtratur. Vberiorem autem, de differentia horum morborum, expoſitionem in po-
p. 209. ſterum ſibi reſeruat Cl. Auctor, et in ſequenti capite remedia generalia ad praecauenda eiusmodi vitia conceptionis, qualia in capite ſecundo pertractauit, examinat. Haec mutuam ad cauſſas iſtas, ſuperius expoſitas, relationem habent, ideoque iis adaptanda ſunt; vbi plurima in vſum vocare conuenit, quae Cl. Auctor in libro, a nobis nuper indicato *)
p. 228. propoſuit: optimum denique conſilium foret, quod in fine tractationis Cl. Auctor dedit, vt morbo haereditario affectae, matrimonio prorſus interdicerentur.

Sectio

*) Traité des fleurs blanches, vid. Comment. noſtr. Vol. XVII, p. 28 ſq.

Sectio tertia, quae in altera vſque partem primi huius tomi extenditur, in capite primo generatim de morbis grauidarum exponit. Etiam ii, qui ipſis ſuperueniunt, neque vero a grauiditate ipſa ortum trahunt, maioris tamen periculi ſunt, cum ratione matris, tum fetus. Inde etiam a chronicis matris morbis idea morborum connatorum patet. Morbi autem grauidis proprii in tres periodos diuidi poſſunt, quarum ſingula tres menſes complectitur. Caput ſecundum cauſſas generales horum morborum, neque in ſola ceſſatione fluxus menſtrui, neque in dilatatione vteri, ſed in debiliori conſtitutione corporum, omnibusque ideo cauſſis, quibus ea inducitur, poni debere oſtendit, inde in capite tertio cauſſae particulares morborum ſub initio grauiditatis expenduntur. Quum in duobus primis menſibus fetus nonniſi vapore tenui ex fluidis matris nutriatur, nondum ſtabilita communicatione vaſorum inter fetum et matrem, neceſſe eſt fluida iſta, maxime in corpore debiliori, parte adeo ſubtili ſubtracta, mutationes omnino inſigniores producere, et in hac cauſa Cl. Auctor maius, quam in ſuppreſſione menſium in ſe ſpectata, momentum ponit. Appetitus, alimentorum acrium et duriorum mollitiem quamdam ſeu debilitatem ventriculi arguere videtur, quae alimenta, refocillando robori viſcerum digeſtionis idonea, efflagitet. In grauidarum, quae ſub initio grauiditatis de cardialgia multum conqueſtae et ſubito mortuae erant, cadaueribus numquam peregrini quid in ventriculo Cl. Auctor inuenit, ſed ruborem phlogiſticum, totum circuitum internum orificiorum occupantem, vidit: inde eam ſaepe ſpaſmodicam, cauſſa in aliis partibus haerente, declarat. Quae enim a pituita aliisque cruditatibus, in ventriculo et duodeno collectis, proficiſcitur, aut flatulentia, mitioris fere indolis ſunt. Copioſior eſt haec de

p. 230.
p. 234.
p. 236.
p. 239.
p. 244.
p. 248.
p. 255.
p. 258.

caussis cardialgiae et asthmatis in grauidis, tractatio,
p. 267. quam quae paucis possit contrahi. Agitur postmodum de caussis variarum doloris specierum, quos grauidae sustinent, et quantum vterus ad eos conferat, declaratur, brutaque facilius grauiditatem ferre, quia vitae ratione simpliciore vtuntur, ostenditur.
p. 272. Singultus vel a deprauata digestione, quod frequentissimum est, vel a membranis ventriculi, congestis humoribus male affectis, vel a diaphragmate, aliis a caussis in consensum ducto, v. c. ob infarctum vi-
p. 274. scerum cet. oritur. Vertigo vt plurimum caussis, ex
p. 275. viis digestionis ortis, adscribendus est. Postmodum de variis ventris fluxibus in grauidis ac tenesmo disseritur et a deprauato earum, chyloque vitiato inde producto, horum incommodorum origo deriuatur.
p. 291. Fluxus menstruus, durante grauiditate adhuc subsistens, vel plethorae sanguineae, vel relaxationi vasorum adscribi debet. Prior saepe salutaris dici meretur; posterior abortus frequentior caussa existit. Id tamen omittendum non est, si fetui ipsi iniuria
p. 295. facta fuerit, etiam hunc incommodum illud produ-
p. 296. cere posse. Cachexia deprauatam chyli elaborationem sequitur. Lipothymiae et syncopes diuersi gradus in genere dissolutionem plus minus insignem partis rubrae sanguinis, et penuriam liquidorum,
p. 301. massam sanguineam constituentium, pro caussa agnoscunt, quam ergo a variis caussis praedisponentibus originem ducere in propatulo est.

p. 302. Morbi in altera periodo grauiditatis, ab initio nempe quarti ad finem vsque sexti mensis, oriundi, in capite quarto sistuntur, sunt enim ex morbis primae periodi quidam, qui nunc cessant, alii contra
p. 305. subsistunt, dum caussae eaedem adhuc agunt. Proprii autem huic periodo a dilatatione vteri, compressione viscerum ab eo, et pondere eius partibus admoto, cum quibus aut mediate aut immediate

communi-

communicat, pendent. Ita tuſſis vel ab humoribus acribus tracheam irritantibus, vel a ſitu fetus elatiore, pulmones mediate comprimente; palpi- p. 306.
tatio cordis a turbato ſanguinis in abdomine circu- p. 308.
lo, et a viſceribus abdominis compreſſis quamplu- p. 309.
rima alia ſymptomata proueniunt.

Ab iisdem cauſſis, ſed inſigniter adhuc auctis, morbi P. II.
grauidarum in tertia periodo oriuntur, v. c. incontinen- p. 313.
tia vrinae, alui obſtructio, haemorrhoides, oedemata et p. 321.
varices cet. Profluuium aquarum, liquorem amnii mentientium, quod interdum aliquot hebdomadas ante partum accidit, pro hydrope ſpurio vteri habendum eſt. Examinatis nunc morbis grauidarum, in tribus ſubſequentibus capitibus de effectibus, qui inde in fetum redundant, diſſeritur: quos tamen cum ita comparati ſint, vt facile ex cauſſarum cognitione fluant, mittemus, nec niſi hiſtoriae cuiusdam mentionem faciemus, quam Cl. Auctor ipſe exper- p. 370
tus commemorat. Meretrix, ſexto grauiditatis menſe a diſſolutis hominibus vehementer fuſtigata et acuum maiorum puncturis vulnerata fuit, ita, vt harum laeſionum veſtigia hinc inde in corpore apparerent: Quindecim diebus elapſis, fetum mortuum partu enixa eſt, qui eadem veſtigia iisdem in locis conſpicienda offerebat, cetero corpore per totam ſuperficiem ſugillato.

Caput nonum noxas ex regimine peruerſo, du- p. 372.
rante grauiditate, generali cauſſa morborum grauidis propriorum, enumerat, eoque modo ſubſequentibus tribus capitibus viam parat, quae remedia ad morbos iſtos, in diuerſis grauiditatis periodis. do- p. 376
cent. Caput itaque decimum primo integram diaeteticam grauidarum proponit, regulas nimirum de aere, victu, potu, motu corporis, veneris exercitio, animi affectibus, excretionibusque iuſtis limi- p. 408.
tibus ſeruandis, et poſtmodum de auxiliis, ab arte

repetendis, agit, quae cauſis accommodari oportet, ita, vt morbi, a plethora ſanguinea et rigiditate ſolidorum extimeſcendi, ſanguinis miſſionem proportionatam, balnea, potum diluentem et in genere victum lenem et humectantem; ii, qui a teneritate corpo-
p. 415. ris, debilitate fibrarum, et fluidorum ad reſolutionem propenſione, oriri poſſunt, tonica et roborantia debita cum cura vſurpanda, et pro rei varietate varianda, item incraſſantia et id genus alia po-
p. 419. ſtulent. Si ſolida irritabilia ſunt, nocent adſtringentia quaelibet, et liquor anodynus mineralis, ex aquis amaris aut aromaticis guttatim ſumtus, melius conuenit; idem fere theriaca vetus praeſtat. Simili modo in ſubſequentibus reliquis duobus modis morbos in grauiditatis ſecundo et tertio ſtadio prae-
p. 431. vertendi oſtenditur. Quantum noxae a thoracibus, ex virga balenaria confectis, feminis, vtero gerenti-
p. 445. bus, oriatur, prolixe docetur. Vbi de determinanda ſede cauſſae conuulſionis agit Cl. Auctor, feminam quandem refert, per longum tempus frequentiſſime dolore colico, cum motibus ſpaſmodicis totum per corpus ſe extendentibus ſtipato, affectam, qui dolor cum in exiguo ſpatio determinato verſus regionem lumbarem dextram oriretur, vrinaque purulenta eſſet, videbatur ſubeſſe vlcus in veſica aut in vreteris ea parte, quam ſenſatio indicabat; conſtanti tamen vſu balneorum et ſedantium neruinorum mor-
p. 450. bus penitus ſublatus eſt. Balneorum multiplicem in grauidis vſum et neceſſitatem abunde laudibus extollit, niſi ſtatus relaxatus ſolidorum vel in vniuerſum, vel vteri ſpeciatim, ea prohibeat, quo etiam
p. 453. in caſu venaeſectioni locus non eſt, niſi infarctus vel congeſtio ſanguinis partialis eam prophylacticam requirat.

p. 457. Sectionis quartae primum caput morbos, cum fetu communicatos, ſiſtit, nimirum luem veneream, conuulſiones

conuulſiones, febres, variolas, icterum, ictus et alias laeſiones violentas, quae omnia cum propria, tum aliorum experientia Cl. Auctor confirmat. Con- p. 463.
vulſiones matris tenellis neruis fetus tantam irritabilitatem impertire poſſe putat, quae diſpoſitionem ad motus irregulares inducat, ſenſim magis magisque increſcentem, ipſamque adeo matrem afficientem. Num quis in hoc capite digreſſionem, de antiquitate p. 466.
morbi varioloſi eamque amplam ſatis, quaeſiturus p. 475.
eſſet, nos quidem quam maxime dubitamus. Caput ſecundum morbos generales, fetui proprios, exhibet, nimirum febres, hydropem, variolas, ſpaſticos morbos, icterum, praemiſſis nonnullis, de cauſſis generalibus horum morborum in fetu, quae iam ſuperius adducta fuerant; eas autem mutationes, quas tota ſubſtantia fetus patitur, nempe putrefactionem, exſiccationem, indurationem, ſe explicare non poſſe fatetur Noſter, ideoque de his fuſius non exponit. Caput tertium ſpeciatim morbos cu- p. 495.
taneos fetus contemplatur, quorum cauſſae propiores in muco, cutim fetus obducente, iuſto denſiori facto, concurrente ſimul acrimonia humorum; p. 497.
remotiores autem in morbis matrum vel quacumque mutatione, ab iis fetui communicanda, poſitae ſunt. Eaedem cauſſae ſuo modo morbos capitis pro- p. 504.
ducere poſſunt, de quibus, et ſpeciatim de hydrocephalo, quartum caput agit. Rariores ſunt morbi p. 513.
pectoris, quum pulmones officio ſuo nondum fungantur: hydrops pericardii interdum deprehenſus fuit: verum autem hydropem pectoris nonniſi in iis fetubus conſpexit Noſter, qui ſimul aſcite laborabant. Fletum, clamorem et ſingultum fetuum in vtero materno quam maxime in dubium vocat, et vix non omnia horum phaenomenorum exempla, ſuo quidem iure ſuſpecta, arbitratur. Caput ſextum p. 526.
de morbis infimi ventris exponit. Aſcites verus,

 vbi

vbi aquae in cauitate abdominis, et ſpurius, vbi eaedem in contextu cellulari abdominis membranisque haerent, et quarum poſterior facile in priorem et hydropem vniuerſalem tranſit, in genere ex omnibus iis cauſſis oriri poſſunt, quae maſſam humorum imminuere poſſunt, tam ratione matris, quam fetus. Verus curationem numquam admittit: ſpurius in-
p. 530. terdum. Hydrocele, niſi a morbo alio primario pendeat, debilitatem vaſorum venoſorum lymphaticorum pro fonte agnoſcit, et, ſublata hac cauſſa, tollitur. Poſtea de herniis, ſuffocatione per compreſſum funiculum vmbilicalem, et vermibus agitur. Ca-
p. 537. put demum vltimum huius ſectionis paucis demonſtrat, prophylaxin horum morborum ex nullo alio fonte, quam a diaetae regulis a matre ſeruandis peti poſſe.

p. 539. Accedimus ad ſectionem vltimam, cuius primum caput de abortu in genere exponit. Praemiſſa diſtinctione inter euacuationem ſeu effluxum germinis ſpurii ſeu embryonis imperfecti, et verum ab-
p. 542. ortum, huius cauſſae recenſentur, quas aut in matre, aut in fetu ipſo quaeri oportet. In matre eae ſunt vterus vel iuſto arctior vel amplior; morbi acuti; plethora ſanguinea et humoralis ſeu humorum tenuiorum abundantia; calculus renum; ictus vel compreſſio externa, qualis ea eſt, quae a
p. 548. veſtitu arctiori inducitur, cuius exemplum ipſe Noſter vidit, motus violentiores corporis; frigus; animi affectus; haemorrhagiae, inprimis vteri, atque inde profecta debilitas ſolidorum, alui fluxus; teneſmus; obſtructio aluina; vrinae ſuppreſſio; odo-
p. 564. ramentorum varia genera, quae in ſuauia, foetida et mephitica Noſter diſtinguit, ita, vt a prioribus duobus neruos tantum affici, ex poſterioribus vero v. c. carbonum ardentium, locorum vliginoſorum, eloacarum, cryptarum cet. particulas, per poros reſorptas, ad viſcera ipſa deduci, indeque primo aeris

interioris

interioris elaſticitatem deſtrui, poſtea vero liquida
et ſolida ipſa deprauari exiſtimet; vitia localia vteri
v. c. ſcirrhus, aer, tympanitis more, incluſus;
et plura alia. In fetu huc referri debent funiculus
vmbilicalis vel nimis longus, vel nimis breuis, vel p. 373.
tenſus, vel ex rariſſima PANAROLI obſeruatione ve-
ſicula tracheae adhaerens et circulum ſanguinis in-
tercipiens. Facile intelligitur, harum cauſſarum
cognitionem remedia prophylactica ſuppeditare ad
praecauendum abortum, quae obiectum ſecundi p. 575.
capitis ſiſtunt; ſignis ergo imminentis abortus ex-
poſitis, auxilia, ex fonte diaetetico petenda, Cl. Au-
ctor tranſit, et tantum, quae ars in caſu vrgente
ſuggerere poſſit, indicat. Victus in quorumque
caſu vegetabilis eligendus eſt, potiſſimum ex legu-
minoſis et farinaceis, additis lenioribus aromaticis; p. 579.
animalis non niſi ex iuſculis tenuioribus aut ouis re-
centibus eorumue vitello aqua, vel iuſculo excepto,
conſtet. Gelatina cornu cerni in ventris fluxibus
prodeſt. Tunc etiam diaſcordium vel theriaca, ve-
ſperi data, multum conducunt. In laxitate fibrarum
infuſa et decocta amara ac tonica, et, vbi ſimul nerui
ſpaſtice afficiuntur, liquor anodynus ex aquis deſtil-
latis congruis ſumendus magni vſus ſunt: abſtinen-
dum eo in caſu a ſpirituoſis concentratioribus, nec, niſi
ſub lipothymiae vel ſyncopes metu vnum alterumque
cochlear vini hiſpanici vel potionis cardiacae exhi-
bendum. Sin violentia extus illata abortus metum
faciat, venaeſectio inſtituenda et diluentium, hu-
mectantium, temperantium vſu eiusdem effectus
iuuandus eſt: eadem remedia cum antiſpasmodicis
externis et internis ſociata in omnibus reliquis caſi-
bus indicantur, vbi ſolida a quacumque maſſa irri-
tantur et fluidis iuſto maiorem motum impertiunt. p. 583.
Vterus contra nimis humidus tonica cum balneorum
adſtringentium vſu requirit. Venaeſectio in quouis
grauiditatis termino nonniſi tum vtilis eſt, quum
vel

p. 589. vel a plethora vel subsequuturae inflammationis metu indicatur; quod vbi non est, certissime semper nocet.

p. 594. Postquam in capite tertio caussae partus difficilis expositae fuerant, nempe ex parte matris aetas vel nimis tenera vel iusto prouectior, morbi tum acuti, tum chronici, et intempestiuum liquoris amnii profluuium, ex parte fetus autem vel peruersa partium conformatio aut magnitudinis vitium, situs incongruus, placenta, orificio vteri obuersa, membranarum nimia densitas, spontaneam disruptionem non admittens, funiculi vmbilicalis vitia cet. in vltimo de-
p. 604. nique primo, de generali notione vocis partus disseritur, postmodum caussae partus, in structura vteri et motu fetus haerentes, disquiruntur, et denique paucis partus ipsius negotium describitur, sicque totus hic primus tomus finitur.

XVIII.

Ragionamento intorno all' obligo d' allatare i propri figliuoli, del CONTE BENVENUTO DI SAN RAFAELE. — In Milano 1769. Per Giacomo Agnelli. 8 mai. pagg. 38.

i. e.

Tractatns de officio matrum suos infantes lactandi, per BENEVENUTUM COMITEM DE S. RAPHAELE.

Propter argumenti similitudinem hunc libellum priori subiungimus, cuius Auctor tamen magis rationes morales, quam physicas respexit, licet de his etiam hinc inde quaedam proferat. Multum ergo abest, vt in diffusiori, quo vsus est, dicendi genere paucis his plagulis argumenta ea omnia complexus sit, quin potius in fine scriptionis ipse eo se excusat, non omnes res dici aut debere, aut velle,

aut

aut poſſe. Ceterum ſermonis genus floridum eſt, et interdum acriore ſale adſperſum, quam praeiudicia feminarum ſuae regionis, quae vero per omnem graſſantur orbem, perſtringit. Cuius aſſerto vt fidem faciamus, apoſtrophen ad feminas nobiliores, quae finem libelli efficit, huc referamus.

„Quantum ad vos, ſtirpes amplitudine redituum, „auctoritatis et excellentiae diſtinctione et hono- „rum, quos aula tribuit, ſplendore clariſſimae, in qui- „bus nonnunquam inde ab atauo pulcra et continua „ſucceſſione vna cnm mobili magnanimoque ſangui- „ne portio non contemnenda ſcorbuti, cachexiae et „aliorum malorum extraneorum peioris indolis pro- „pagatur: tantum abeſt, vt vobis auctor ſuaſorque „exiſtam veſtros infantes lactandi, vt potius idem „vobis diſſuadeam. In contrahendis matrimoniis „eo tantum cura veſtra reſpiciat, vt progenies ex „vtraque parte aeque antiqua et illuſtris ſit, vt dos „ſponſae neceſſitatibus et ambitioni mariti reſpon- „deat, vt facultates ſponſi ſufficiant ad explendas „cupiditates indeterminabiles vanitatis femineae. In „id alloborandum vobis eſt, vt pulcro vinculo mu- „tuae aeternae, frigidiſſimae indifferentiae iuuenis „decrepitus triginta annorum copuletur cum in- „fante praemature ſenili ſeptemdecim annorum, et „vt primis tantum entis viuentis ſtaminibus, progna- „tis a parentibus adeo prudentibus, nutrices eius- „modis rudes et ruſticas, quae in tuguriis vegeta- „tione ignobili vigoroſa gaudent. Vnde alterutrum „euenire conſpicietis: aut prolem veſtram nonnihil „ſanitatis et roboris acquirere; aut nutricem ab „alumno particulam quamdam recipere contagionis, „quae magnates decet, digniſſimam ſordidae et im- „prudentis ipſius venalitatis.„

XIX.

XIX.

An essay on the diseases most fatal to Infants. To which are added rules to be observed in the nursing of children: with a particular view to those who are brought up by Hand. London: Printed for I. Cadell. 1767. 8. min. pagg. 148. *)

i. e.

Tentamen super morbis, infantibus quam maxime fatalibus. Accedunt regulae, in lactatione infantum obseruandae: ad eos habito respectu, qui absque lacte materno nutriendi sunt. Auctore GEORGIO ARMSTRONG.

Primo loco Cl. Auctor docet, morbos infantum et cognitu non adeo difficiles, et numero non adeo frequentes esse, quam multi credunt, eosque vni fere atque generaliori caussa adscribi oportere, nempe muco, copiosius a glandulis secreto, et cum ob
p. 14. copiam suam, tum ob defectum motus corporis roborisque, intestinorum tenacitatem acrimoniamque
p. 16. nacto. Primus fere infantum morbus sunt spasmi interni, quorum origo huic caussae omnino tribuenda est, cum lympha ex glandulis oris et faucium pressa suctionis actu vna cum lacte deglutitur, cum muco tenaci ventriculi commiscetur, lacque ipsum corrumpit, quod vel ab solo acido, in primis viis haerente,
p. 21. iam efficitur. Forte etiam aer, sugendo in ventriculum

*) GEORGE ARMSTRONG *Versuch von den vorzüglichsten und gefährlichsten Kinderkranckheiten. Nebst Regeln, welche man bey dem Säugen der Kinder, wie auch bey solchen beobachten muß, die ohne Brust aufgezogen werden. Aus dem Englischen. Zelle, 1769. bey George Conrad Gsellius,* 8.

lum delatus, ſymbolam ſuam hic confert. Quorum p. 24.
ſpaſmorum cauſſae, niſi tempeſtiue tollantur, facile
in aphthas transeunt. Nigras Cl. Auctor numquam, p. 26.
niſi ſemel analogi, quid, conſpexit, quod ſiccitati
aeris, in quo degit, adſcribit: eas tamen ſemper
ſigna putridi putat. Niſi et his ſucurratur, mate p. 28.
riae, in primis viis haerentes, acriores redditae, vomitum, feces acidas, coagulatas, mucoſas vel aeruginoſas, diarrhoeas ſeroſas, cum ſummo dolore coniunctas, et conuulſiones producunt, licet nonnumquam vnus alterue horum morborum adſit, quem priores non praeceſſerint. Conuulſiones in p. 31.
genere, ſtimulo neruis illato, adſcribendae ſunt, et plerumque vt ſymptomata, ab acrimonia primarum viarum, vel inflammatione earum, vel a ſtimulo, gingiuis ſub dentitione applicato, pendentia, conſiderari merentur. Et haec eſt ſeries morborum, qui infantibus periculoſiſſimi ſunt. Curatio ſpaſmorum p. 34.
internorum numquam negligi debet, quum grauiorum morborum fundamenta iaciant. Optimum eſt; infantem, poſtquam nutrimentum hauſit, non prius in tectum reponere, quam donec aliquoties ſurſum deorſumue aeri, in inteſtinis haerenti, exitus datus fuerit: ad quod praeſtandum motus et frictio lenior ſaepe ſufficiunt. Cauſſa valentiore exiſtente, guttae aliquot vini ſtibiati praeſtantiſſimi uſus ſunt, cuius remedii doſis et iteratio viribus aegroti et cauſae magnitudini accommodari debent. Cauendum tamen, vt aluus reſpondeat. Aphthae, vel febre quo- p. 43.
que plus minus inſigni ſtipatae, vomitorii, ſupra indicati, vſum optime ferunt, cui tamen, vbi obſtructa eſt aluus, clyſter vel puluis ialappae ad duo vel tria grana, cum dupla quantitate ſacchari permiſtus, isque, vrgente neceſſitate, repetendus, praemitti debent. Ad os et fauces eluendas praeſtantius nullum inuenit remedium Cl. Auctor, quam dimidium ſcrupulum

lum vitrioli albi, in vnciis octo aquae communis, decocti hordei, vel pectoralis ſolutum, quod remedium, pro rei conditione, fortius reddi poteſt; hoc paullum calido linteum impraegnatur, et partes affectae ter vel quater intra viginti quatuor horas abſtergantur. Hoc gargariſmate quoque fere vnico et in adultis Noſter vtitur, niſi linguam nimis ſiccam et quodammodo inflammatam deprehendat: et hoc remedio ſolo cancrum linguae peſſimae indolis
p. 49. in puero quinquenni feliciſſime profligauit. Ad diarrhoeam vomitorium, ſupra adductum, omnia alia remedia efficacitate ſuperat, neque abſorbentibus prius locus eſt, quam acres materiae maximam iam partem euacuatae fuerint; quo in caſu iulapium, quod cretam excipit, maxime proficuum cenſetur. Rariſſime, euacuatis primis viis, anodyna neceſſaria ſunt. Solutio grani vnius tartari emetici in vnciis tribus aquae, addito pauco ſyrupo, ſi ad cochlearis minoris menſuram ſumitur, idem fere praeſtat, quod guttulae quinque vini antimoniati; neque ipecacuanha, quocumque modo exhibita, remediis anti-
p. 59. monialibus aequiparari poteſt. Candide tamen Cl. Auctor fatetur, exiſtere poſſe caſus, vbi neque haec curandi ratio, neque vlla alia ſufficere poſſit, quod ipſe duobus, quae ſibi acciderant, exemplis pro-
p. 79. bat. Symptomata dentitionis difficilioris vix non ſemper a primarum viarum conditione pendent: neque ergo hic clyſterum et laxantium, hisque adhibitis, emeticorum vſus negligendus eſt, et tum quoque, cum febricula dentitionem comitatur, adhibendus. Eruptio dentium molarium cum conuulſionibus, tempeſtiua ginginarum inciſione mirifice iuvantur. Varia vitiorum cutaneorum genera, ſi infans de reliquo ſanus eſt, neque alui obſtructione laborat, omnium optime ſibi relinquuntur: ſin tamen facies iisdem nimis foedatur, veſicatorium inter ſca-

pulas

pulas applicatum diuque apertum ſeruandum multum prodeſt. In morbis his retropreſſis vſum balneorum et veſicatoriorum, exemplo quodam Cl. Auctor probat. Variolae, morbilli et tuſſis conuulſiua proprie ad morbos, infantili aetati proprios, non pertinent. Rhachitidem in loco domicilii ſui raro, nec niſi in infantibus, Londini huc delatis, et nutrice vtentibus, obſeruauit. Pauca doſis rhei, mundities, frictio bis vel ter de die adhibita, et balneorum frigidorum vſus malum breui ſuſtulit. Multum etiam in ſcrophularum curatione ſuſcipienda de remediis saepius iam laudatis ſibi pollicetur, licet ipſe his in eo morbo vtendi opportunitatem nactus non ſit. p. 88. p. 96. p. 97.

In altera operis huius ſectione primo Cl. Auctor caſus eos determinat, in quibus ancipitis conſilii res eſt; aut ob alias cauſſas fieri non poteſt, vt infans lacte matris vel nutricis ſuſtentetur. Duplex modus eſt, infantes absque mamma muliebri alendi: alter ope cornu, alter ope ſcaphulae (*boat*) vel cochlearis. Cornu vaccinum minus laeuigatum eſſe debet, quod ſesquilibram circa contineat; cuius apex perforatus eſt et membranis pergamenis eum in modum inter ſe connexis, obductus, vt inde nutrimentum per orificium maius in cornu immiſſum exſugi queat, adeoque papillae artificialis quaſi ſpecies efformetur. Cum autem hoc modo fluidiora tantum alimentorum genera infanti porrigi queant, idque maiori in copia, primae eiusdem viae inde relaxantur et multiplici incommodo exponuntur. Inde vtilius eſt alterum inſtrumentum, quod cibos ſolidiores capere poteſt, et a cochlearibus conſuetis non, niſi magnitudine, differre videtur. Dum infans adhuc lacte materno vtitur, conuenit pulticula ex mica panis albi, non adeo recentis, et aqua cocta, addito ſaccharo quodam oleoſiore; ſin autem infans p. 106 p. 113

habitus corporis laxioris fuerit, praeſtat ſaccharum candidius, in metas formatum, vbi etiam aptius pani albo biſcoctus ſubſtituitur. Pulticula eum modo gradum dulcedinis habere debet, qui lacti recenti eſt. Priusquam infans ablactetur, ſenſim ſpiſſius eidem nutrimenti genus porrigi oportet. Si infantem mox a partu ſine lacte materno alere animus fuerit, lac vaccinum recens nutrimento eius admiſcendum, idque interdum ſolum eidem propinandum eſt. Vaccino aſininum omnino adhuc praeſtantius eſt. Ad flatus expellendos baccae iuniperi contuſae vel nonnihil zingiberis nodulo includantur, et pulticulae incoquantur, et nonnumquam, ſi laxioris habitus eſt, cochlear tenuioris aquae menthae vel dulcis foeniculi porrigatur; ſin ad obſtructiones aluinas propenſus, parum mannae vel magneſiae ſubinde alimentis eius addendum eſt. Cum ablactatione finita, durioribus cibis aſſuefaciendus ſit nonnumquam inter prandium decocto cruſtae panis aequali parte lactis recentis, vel, hoc deficiente, cocti et tantillo ſacchari remiſti, vtatur. Poſt tres quatuorue menſes lacti iuſcula carnium tenuiora ſubſtitui, et poſt ſex menſes, niſi ad obeſitatem aut febrem inclinet, altero vel tertio quouis die exigua admodum portio carnis gallinae coctae, minutim conciſae et cum mica panis et iuſculo in maſſam pultaceam formatae, exhiberi poteſt. Conducit etiam tunc omni mane fruſtum cruſtae panis ſuperioris, lacte vel alimentis conſuetis imbutum, porrigere, vt infans illud ſugendo copioſiorem ſaliuam alliciat, et tum frictione ginginarum eruptionem dentium adiuuet. p. 122. De tempore ſumendi alimenti parum in genere ſtatui poteſt. p. 134. Somnus infanti recens nato neceſſarius eſt atque vtilis; ab eodem tamen paullisper retrahendus eſt, quum cibis denſioribus aſſueſcere debet. Si infantes interdiu dormiunt, noctuque vigilant,

vigilant, optimum eſt, ſi eos, quocumque modo fieri poteſt, per diem a ſomno arceamus, et verſus mediam noctem largiter nutriamus. Opiata tunc quam maxime nocent. Cauſſam alacritatis nocturnae quamdam etiam in cunarum per diem vſu ponit Noſter. Lectum igitur quouis modo cunis anteponit. Infantibus proficua iudicari poteſt agitatio, p. 141.
ea tamen nonniſi moderata, et ſumma cum cautione adhibenda. Frictiones vix crebro ſatis repeti poſſunt. Multum etiam vtilitatis habet, ſi infans omni mane aqua frigida per totum corpus abluatur, et caute poſtmodum detegatur. Excoriata cutis poſtmodum puluere cyprio, mediante afflatu ſubtiliter conſpergenda eſt. Excoriatio ab vrina acriori potius argilla fullonum, in aqua feruenti diſſoluta poſteaque frigefacta, quam ceruſſa tractari debet. Humiditatem pone aures friuole ſupprimere non conuenit, ſed pars affecta quouis mane frigida aqua abluenda, et dein linteo ſicco paullo fortius fricanda eſt; effluxum vero nimis copioſum, linteum combuſtum, quod pro fomite inſeruit, ſatis exſiccat.

XX.

IOHANN FRIEDRICH ZUCKERTS *der Arzneygelahrheit Doctors Unterricht für rechtschaffene Eltern zur diätetischen Pflege ihrer Säuglinge. Berlin, verlegts August Mylius,* 1764 8. 9½ *Bogen ohne Titul und Innhalt.*

i. e.

Admonitio ad parentes de seruando regimine diaetetico infantum lactantium. Auctore IOANNE FRIEDERICO ZUCKERT.

Summo iure Cl. Auctor iis est annumerandus, qui id curae cordique habent, vt homines, scientiae medicae expertes, instruantur atque doceantur, quantum ad conseruandam vitam liberorum regimen diaeteticum infantum lactantium faciat. Triplici quippe modo salus liberorum a parentibus potissimum pendere arbitratur; nempe si a parentibus sanis ac vegetis gignuntur, in vtero materno iusto nutriuntur et aura vitali conuenienter educantur. Ad educationis autem regulas concinno ordine tradendas, opus hoc in nouem diuisit Cl. ZÜCKERT sectiones, et in prima de iis, quae protinus a partu cum infante recens nato peragenda sunt, in secunda de fasciarum applicandarum modo, in tertia de nutrimento illi praebendo, in quarta de vigilia et somno, in quinta de aere, in sexta de motu et quiete, in septima de excretionibus et munditie praestanda, in octaua de animi affectibus exponit tandemque in vltima cautiones quasdam peculiares subiungit, in cura infantum obseruandas. Summa hac huius libri, iis, quibus infantes sunt educandi, vtilis, praemissa, de nonnullis singulis videamus.

p. 16. Ad meconium eliminandum, consuetis medicamentis addit Noster pauxillum ipecacuanhae. Balnea

nea frigida in noſtro climate aliena putat, praeſertim cum corpuſculum fetus iam in vtero materno texturam teneriorem ab habitu parentum nanciſcatur.

Faſcias Noſter non admittit primis diebus linteaque molliora tum ſuadet, ac omnino nec premere, nec motum, neque reſpirationem impedire debent. Alias illae Noſtro diſtorſionis et rhachitidis prima fundamenta ponere aliaque maiora incommoda viſceribus abdominis et thoracis contrahere videntur. Acubus ad faſcias firmandas praefert ligulas tenuiores, nodorum tamen, ne premant, habita ratione. p. 27.

Solum lac maternum nutriendo infanti conuenientiſſimum a Noſtro cenſetur ac probatur, obiectionibus refutatis. Dein de obligatione matrum ad infantes lactandos exponit, easque non, niſi ſumma neceſſitate, a lactandi officio excludit. Tum vero nutricem eligit, in qua eligenda inter alia ad capillorum calorem indifferentem et habitum corporis, qui matris corpori reſpondere debet, reſpicit, ac ſummopere cauet Noſter, ne nutrix ſit menſtruata. p. 39.

Tum diaetam lactantium Noſter perſequitur. Aer ſit temperatus. Alimenta aetati et conſtitutioni infantis accommodantur. Abſtineat nutrix a dulcibus, praeſertim mellitis, a veneris exercitio prorſus, nec non ab omnibus animi commotionibus. p. 81.

Porro quomodo infanti lac porrigendum ſit, docetur. Qualitatem et quantitatem nutrimenti vires digeſtionis definire oportet. Infans tunc lactandus eſt, quum nutrimentum deſiderat, id quod non ex ſolo fletu patet. Infantes certis horis definitisque aſſuefaciendi ſunt. p. 95.

His addit reliqua infantum alimenta. Pulticulis tenacioribus ex farina cerealium, prorſus a Noſtro reiectis, praefert pulticulam ex mica panis, ce- p. 105.

reuiſia tenuiore cum melle deſpumato ſeu ſaccharo, ac robuſtis infantibus ſexto, debilibus octauo aetatis menſe exhibet Noſter.

p. 118. Dum vigiliam ac ſomnum infantum conſiderat, cunarum vtilitas demonſtratur. Somnus infantum ſit largior, aliquas per horas autem vigilent infantes. Cunarum agitatio ſit placida, minime vehemens.

p. 128. Infantes, a robuſtioribus parentibus nati, ſtatim a partu liberiori aeri exponi poſſunt, a tenerioribus e contrario, cutis et fibrae eorum denſitas ſufficiens antea acquirenda eſt. In ſuffimentis adhibendis ad aerem conclauium depurandum caute verſandum eſt, ne pulmonibus vis inferatur et odores fortiores noceant.

p. 133. Quod infantum geſtationem in brachiis ſpectat, illa moderata ſit, neque niſi conueniente ſitu infantis, inſtituatur, neque protinus poſt aſſumta alimenta. Cui praeferendam cenſet vectionem in curru, lectulis mollibus inſtructo, ſerena tempeſtate, ſolo firmo, non autem in pauimento lapideo, et nonniſi moderatam.

p. 138. Munditiei ſumma cura haberi debet, infantesque quantocyus a quauis ſpurcitie ſunt liberandi. Inde optimum eſt, ſi infans, quotiescunque ſine ſignis famis plorat, ex lectulo ac faſciis eximatur et ſordities, loco linteorum ſiccorum, aqua tepida abſtergetur. Ceterum lintea vetuſtiora, balnea, frictionem capitis ac corporis omnino ſuadet. Faſciarum nimis arcta applicatio vel ideo nocet, quia ſaliuae, muci narium, humoris ex auribus, imo vrinae copioſiorem ſecretionem et effluxum efficit.

p. 141. Quamuis in ſenſu ſtrictiori infantibus recens natis affectus animi adſcribi non poſſint, ſed earum actiones mere animales videntur, attamen quadam ratione et terroris et irae effectus in iiſdem conſpiciendos,

ciendos, se praebent. Quapropter omnes occasiones, quibus infantes terrore percutiuntur seu ira incandescunt, a nutricibus et ab iis, quae curam eorum habent, sedulo sunt euitandae.

In vltima sectione ex traditis cautionibus has selegimus: nutrix infantem lactatura illi in cunis, iacenti, non, copore suo super eas protenso, mammas praebeat, neque eum in lecto iuxta se collocet. Pessimum quoque est, corpus infantis femoribus in situ supino imponere, collo eiusdem deorsum et retrorsum inflexo. P. 148.

XXI.

Lettre à Mr. ZIMMERMANN, Doct. en Méd. des Académies de Basle de Palerme, de la Societé Oecon. de Berne, etc. sur l'épidémie courante. Par M. TISSOT, D. M. de la Soc. Royale de Londres, de l'Acad. de Basle de la Soc. Oecon. de Berne. A Lausanne, chez Francois Grasset. Et à Paris, chéz P. F. Didot le jeune, 1765. 8. pagg. 122.

i. e.

Epistola Cl. TISSOT super epidemia nunc grassante, ad Cl. ZIMMERMANNUM directa.

Sub finem autumni et initium hyemis anni 1764 P. 5. morbi, nonnisi inflammatorii, maxime pleuritici, grassabantur: sensim tamen putrida quaedam indoles iisdem se admiscebat, ita, vt mense maio, quo scripta fuit haec epistola, tres pleuritidis species: inflammatoria simplex, cum biliosa complicata, et biliosa simplex, regnarent, licet in hoc loco haec, in alio alia reliquis frequentior esset. Notandum est, phaenomena in cadaueribus, specie prima ac tertia demortuorum, parum inter se differre: discrimen

maxime in eo poſitum eſt, quod in hac cruſta, pul-
mones obſidens, minus alba, ſeri, in cauo pectoris ef-
fuſi, maior copia magisque flaueſcens color, pulmo
minus durus, ſanguis in maioribus vaſis fluidior, et
in vniuerſum plura colliquationis et putredinis,
p. 14. quam ſuppurationis veſtigia conſpiciantur. In morbo
inflammatorio ſanguis mittendus eſt, quocumque
eius tempore ſymptomata inflammationis, in crudi-
tatis adhuc verſantis ſtatu, adſint: inde Cl. Auctor
exempla quaedam memorat, vbi duodecimo, decimo
tertio, imo decimo ſexto morbi die vena maximo
p. 21. cum ſucceſſu ſecta fuit. Quodſi, neglecta quoque
ſanguinis ſubtractione, aegri morte eripiantur, im-
p. 22. perfecte tamen et tardius conualeſcunt. Veſicato-
p. 25. riis tunc demum vtendum eſt, quum moles nimius-
que impetus humorum venaeſectione imminuta fue-
runt; inde multum praeſtant in peripneumoniae
verae eo tempore, quo ſolidorum tenſio ſe remittit,
ſanguinisque phlogiſtica denſitas ſolui incipit, quod
tamen auxilium in eodem morbo, quum acutiſſimus
fuerit, ob breuiorem eius durationem locum non
p. 27. habet, et in leuiori gradu vix neceſſarium eſt. Ad
praecipua demum remedia vapor aceti et aquae ebul-
lientis referri meretur.

Ad melius diiudicandam pleuritidis putridae vel
biliofae indolem, quae primarium obiectum huius
epiſtolae ſiſtit, primo loco conſtitutio aeris, eam
p. 30. praecedens, eique comitata, diſquiritur. Plures per
menſes fere perpetuo auſter, in iſta regione ſemper
humidus, regnauit, raro intercedente borea, neque
vmquam aere venti impetuoſioris depurato; accede-
bant pluuiae frequentiores, hinc inde nebulae den-
ſiſſimae ac foetidiſſimae, gelu non niſi modicum ne-
que diu durans, vnde cum in vniuerſum corporis
actiones turbabantur et debilitabantur, tum praeci-
p. 31. pue pulmonibus inſignis iniuria afferebatur. Vio-
lentia

lentia febris, diuerſitas partium, in quas corrupti et alcaleſcentes humores congerebantur, maior minorue horum depoſitorum copia, inductaeque inde deſtructionis gradus, denique aut bona aut mala corporis aegri conditio, diuerſitatem morbi efficiebant. In quibusdam morbi prodromi, indiſpoſitio in genere, a vitiatis humoribus profecta, per aliquot dies ſeſe prodebant: plerumque vero morbus ex improviſo homines ſanos viſos adoriebatur. Prima ſymptomata erant horror, cum duratione, tum magnitudine differens, magno calore ſubſequente, viriumque inſignis proſtratio. In omnibus, licet nunc citius, nunc tardius, ſtrictura ſumme dolens, a ſcrobiculo cordis per totum pectus extenſa, anxietates ſummas et ſuffocationis paene metum inducens, paucis tamen elapſis horis euaneſcens; quam morbi huius ſignum pathognomonicum Cl. Auctor iudicat. Praeter haec aderant dolor lateris alterutrius punctorius, interdum iam ſub horrore aut calore praeſens, ſed plerumque ſtrictura pectoris diſcuſſa demum ſe manifeſtans; tuſſis fere ſemper iuncta, frequens ea quidem, at non adeo vehemens, et excretione, raro copioſa, materiae plerumque ſpumeſcentis, nonnumquam ſanguine, raro tamen maiori in copia remiſtae, ſtipata, raroque vltra vnum duosue dies perdurans; pulſus celer, parum durus et plenus; plerumque ſub initium cardialgia, interdum vomitus; lingua in principio parum mutata, ſed intra viginti quatuor horas coloris nunc plumbei, nunc prorſus nigri, quod tamen nihil portendebat mali, modo humiditas adeſſet; caput in aliis liberum, in aliis multum dolens, plerumque autem grauitatis modo ſenſum percipiens; aluus non raro occluſa, vel diarrhoea parca cum crebriori deſidendi cupiditate et fecibus foetidiſſimis; vrina varia, raro perfecte ſubſidens, interdum, quod fere grauitatem

p. 33.

 morbi

morbi praeſagiebat, ſanae ſimillima; ſudor raro aut
abundantior, aut prorſus nullus; abundantior in
principio morbi atrocioris indicium; ſomnus vel
nullus, vel noxius magis, quam proficuus, quod in
pluribus morbis acutis obſeruauit Cl. Auctor; morbus
quotidie horis incertis, plerumque per noctem, ad
aliquot horas exacerbabatur; facies a principio col-
lapſa et ſordide flaua, ſub reditu paroxyſmi rubebat
et ſudabat; vermes in pluribus vel vomitu vel per
aluum reiiciebantur, quod tamen et in hoc morbo,
et in aliis epidemiis putridis potius a ſaburra prima-
rum viarum mota pendet, quam quod vere cauſſa
morbi vel ſymptomatum in vermes coniici poſſit.
In infantibus tamen vnum ſymptoma ab iisdem pro-
ficiſci videtur, nempe affectiones pectoris et abdo-
minis alternis vicibus ſe excipientes, ſibique, inuicem
pluries intra dimidiam horam ſuccedentes, poſtmo-
dum ſubito ceſſantes, elapſisque aliquot horis, rur-
p. 43. ſus redeuntes. Morbi tres diuerſi gradus erant,
ſymptomatum leuitate et grauitate inter ſe diſcre-
pantes, ita quidem, vt mitiſſimus, vno ſaepius eua-
cuante adhibito, intra tres quatuorue dies diſpareret,
grauiſſimus e contrario, iis tamen propitio fato non
niſi rarior, intra idem tempus, imo ſecundo iam die,
aegros iuiularet: communiſſime tamen morbus a
ſeptem vſque ad decem vel duodecim dies durabat.
Bonum euentum praedicebant paroxyſmorum re-
curſus minus fortes, anxietas ceſſans, euacuatio-
num naturalium facilitas, reſpiratio liberior, ſo-
mnus bonus, appetitus cum viribus rediens. Mor-
tis autem praenuncii erant venter tenſus, vrina par-
cior, pectus et nonnunquam cerebrum, a materia
morbifica obſeſſa, ſaepe ſudor multis anxietatibus
ſtipatus, tubercula minora, in ſuperficie corporis
erumpentia, alia ſicca et nigra, pulſus celer, fre-
quens et durus, deliria ferocia, et prae reliquis

omnibus

omnibus eadem cum oppreſſione et gangraena coniuncta. Neque decubitus ſemper ad pulmones fiebat, ſed nonnumquam ad cerebrum, vnde phrenitis ſubito letalis, nonnumquam ad hepar, quos tamen aegros aeque ac alios, in quibus metaſtaſis ad meſocolon lateris ſiniſtri facta videbatur, Cl. Auctor ſanitati reſtituit. Dolores acuti, per totum corpus ſeſe expandentes, aeque ac lenior eiusdem inflatio, nullius periculi erant: ſed grauioris momenti res erat debilitas naturalis pulmonum. Recidiuarum rariora exempla occurrerunt. Neque conſultum fuit, huius morbi curationem ſolis naturae viribus, quas putrida diſpoſitio nimis debilitat, relinquere, quandoquidem nec in vomitu, nec in diarrhoea, nec in vrina, nec in ſudore criſin quamdam ſpontaneam perfectam expertus eſt Cl. Auctor: ſi qua poſſibilis erat, ea vel in expectoratione copioſiore, vel in tuberculis, ſupra memoratis, poſita erat, iisque eroſione inſigni, nonnumquam etiam ſuppuratione comitatis; quae vero nonniſi tum oriebantur, quum in leuiori morbi gradu euacuantium vſus neglectus fuerat.

Morbi huius indolem putridam neque cauſſae eius, in aeris vitiata qualitate ſitae, neque epidemica conſtitutio, quae vtplurimum ad eam indolem accedere ſolet, ſatis indubitato declarant: ſed character pulſus, longe recedentis a duritie inflammatoria, quae venaeſectionem adeo neceſſariam reddit, progreſſus morbi minus regularis, quam in pleuritide inflammatoria, effectus noxius venaeſectionis, ſputa minus copioſa et minus ſanguine remiſta, irregularitas in alui excretione, ſaepe varians faciei color, ſanguinis, ex vena miſſi, differentia, medicamentorum ſimplicium aquoſorum, nitroſorum, farinaceorum, quae in inflammatorio morbo adeo proſunt, noxa, dum illis putridus fomes tantum diluitur et ad cir-

p. 58.

culum

culum humorum ingrediendum aptior redditur, omnino ſimul conſideranda ſunt.

p. 66. Morbum autem hunc eodem modo tractauit Cl. Auctor, quo in curatione febris biliosae, quae ante duodecim annos Lauſannae dominabatur, vſus eſt, et quem in libro, de hac febre conſcripto*) iam propoſuit. Mox in principio vomitorium ex tartaro emetico, larga doſi aquae excepto, addita conuenienti portione ſyrupi capillorum veneris, per partes ſumendum, exhibebat: rarius in hunc finem ipecacuanha vtebatur. Prius remedium etiam tum propinabat, cum tardius v. c. a quinto ad octauum diem, accerſitus fuerat, niſi debilitas nimia, aut gangraena inteſtinorum eius vſum prohiberent. In quodam aegro, qui febrem et dolorem lateris remediis quibusdam vicerat, ſed adhuc tuſſi, debilitate, ſapore deprauato, et ſingulari moleſtia circa ventriculi regionem vexabatur, duo grana ipecacuanhae, die decimo ſexto et ſeptimo iteratis vicibus exhibita, excitato parco vomitu, omnia haec incommoda di-
p. 72. ſparuere: qua occaſione de viribus huius radicis, in doſi minori exhibitis, diſſerit, putans, eas maiori vel minori copia corticis adſcribi oportere, quum in eo efficacitas omnis conſiſtat, fibris medullaribus lignoſis prorſus eadem deſtitutis, ideoque ſolius corticis vſum commendans. A vituperio deinde contradictionis ſe defendit, quod incurriſſe videri poſſet, quum alibi emeticorum vſum ſub principium morborum reiecerit, oſtenditque, illa omnino in morbis inflammatoriis, aut ex his et bilioſis complicatis, nocere, niſi prius inflammatio diſcuſſa fuerit, neque tum in putridis ſimplicibus conuenire, quum humores viſcidiores fuerint, ſed tunc prius opus eſſe, vt ii fluidiores reddantur. Purgantia per aluum emeticis nullo modo aequiparanda erant. Inde ad vtilitatem

*) vid. Comment. noſtr. Vol. VII. p. 225.

vtilitatem emeticorum in praecauendis eruptionibus miliaribus, morbis putridis superuenientibus, digreditur, et demum ad reliqua auxilia, morbo nostro debellando apta, redit, inter quae ptisana ex hordeo cum oxymelle simplici primarium erat; quum vrina non sufficienti in copia excernebatur, vel bilis secretio vitiata erat, decoctum radicis graminis, et illud quidem meracius, ita, vt vncia vna ad vnam cum semisse ex vnciis decem aquae coqueretur, addito parum aceti vel succo citri, in vsum vocabat. Potum ex aqua, saccharo et multo succo citri tunc praeferebat, quum vel post vomitorium sapor perversus, multus calor internus, deiectiones admodum foetidae, auersatio omnium reliquorum potus generum, et ingens cephalalgia aderant. Quum acida vegetabilia adeo bene proposito fini responderent, raro mineralibus vtebatur. Cremor tartari, post vomitorium, praestantissimum ipsi remedium fuit, cui si vim purgantem conciliare volebat, ad drachmam eius tertiam vel dimidiam partem grani kermis mineralis adiungebat. Lotiones simplices ex decocto maluae et duabus mellis vnciis, nonnumquam ex sola aqua tepida, vel decocto furfurum, bono semper effectu se commendarunt. Victus praescribebatur ex cerealibus, in aqua coctis, et pomis aliquot coctis; si iusculum carnium locum habebat, illud nonnisi ex pullis cohortalibus parandum erat. Febre profligata, interdum purgante opus erat, interdum parum cremoris tartari et rhei per tres quatuorue dies, mane sumtum, sufficiebat. Haec consueta medendi via erat, a qua tamen nonnumquam, ob malum complicatum vel symptomata singularia, recedere Cl. Auctor coactus fuit. Sic in aliis emeticum repetitum requirebatur; in aliis ob debilitatem camphora vel sola, vel addito kermes minerali, in aliis vesicatoriis opus erat, quae cum ardorem vri-

p. 86.

p. 92.

nae interdum efficerent, isti incommodo lotiones blandissimae et emulsiones amygdalinae medebantur. Vbi metastasis ad hepar facta erat, ab emetico abstinebat Cl. Auctor, et vnico tantum aegroto
p. 94. pauca ipecacuanhae grana exhibebat: reliquam in his casibus curationem cremor tartari, serum lactis, succi plantarum saponacearum, et lotiones, in aluum immissae, praestabant.

p. 95. Expositis morbi historia et curatione ad prophylaxin eiusdem se conuertit Cl. Auctor, et primo loco timorem nimium ex animis ciuium suorum excutere allaborat, dum partim periculum morbi huius non adeo ingens esse demonstrat, siquidem, calculo ducto, ex quinquaginta aegrotis, iusta methodo tractatis non-nisi vnus periit, partim illum prorsus non contagiosum dicendum esse ostendit, hacque occasione discrimen inter morbum contagiosum et epidemicum, quos plerumque inter se confundunt, clarissime ac solidissime explicat. Quum autem, animo licet composito, caussae tamen generales euitari nequeant, et saepe fomes morbi iam in corporibus haereat, opus est, vt aer, quantum fieri potest, optimus hauriatur, corruptio bilis et reliquorum in genere
p. 106. humorum praeuertatur, idque, quod iam corruptum fuerit, adiutis quibuslibet euacuationibus naturalibus, eliminetur. Hae intentiones obtinentur aere conclauium, quae nec nimis hominum copia repleta, nec calidiora esse oportet, saepius renouato; alimentis paullo parcius assumtis, cauendo inprimis victum animalem nimium et potum aquosum calidum; largo vsu acidorum, ne ipso quidem vino, aqua admodum temperato, noxio futuro; leniore euacuatione, quae sumtis omni mane duabus drachmis cremoris tartati ex aqua frigida, optime praestatur, valentioribus euacuantibus non nisi tum necessariis, quum grauiora symptomata morbi

morbi acceſſum praenunciant, et exercitio corporis moderato. Munditiei omni opera ſtudendum eſſe, per ſe patet. Breui poſtmodum compendio totam medendi methodum Cl. Auctor proponit, quo vno intuitu perſpici poſſit. Nitro rarius vſus eſt, quod p. 110.
in praeſenti morbo, ſanguinem reſoluendo, ſaepe putredini magis fauet, quam obſtat. Qui eadem ſub p. 113.
epidemia regnabant morbi, omnes a conſtitutione aeris impreſſum quemdam obtinebant. Febres putridas ſimplices eodem, quo epidemicum morbum, modo curauit, et in eo gloriam quamdam ponit, vti in omni Europa neminem nitro copioſius, quam Cl. BROKLESBY, ſic neminem copioſius acidis, quam ſe ipſum, vti. Morbi neruorum frequentio- p. 116.
res erant, cum partim aeris conſtitutionem, partim cauſſas reliquas, in corpore haerentes, neruoſum ſyſtema vehementer irritaſſe, nullum dubium ſit. Icterum non adeo frequentem fuiſſe mirandum eſt. Dolores rheumatici, vt frequentiſſimi, ſic pertinaciſſimi; infantes crebro morbis affecti, qui tamen emeticis vel purgantibus optime cedebant; hecticis temperies aeris infenſiſſima erat. Et ab eius correctione, redeunte borea, et poſtea aere ſicciore reddito, mor- p. 121.
bum iſtum finitum iri, ſpes ſumma erat, quum longior auſtri, accedente calore, duratio illius augmentum maius minaretur.

XII.

XXII.

CAROLI KRAPF magni Hetruriae ducis, archiducis Auſtriae, archiatri, acad. botan. florent. ſodalis, experimenta de nonnullorum ranunculorum venenata qualitate, horum externo et interno vſu. Viennae Auſtriae, ex officina Krauſiana. 1766. 8. pll. 7.

Quum aliquot ſpecies ranunculi a variis inſectis appeti et comedi, alias autem contra aſſertum Cl. MILLER, a pecoribus deglutiri ſine noxa videret Cl. Auctor, ad experimenta cum in ſuo corpore, tum in animalibus, haec tamen parciora, quibus quippe minor habenda ſit fides, inſtituenda deductus fuit. Vſus autem in hunc finem eſt ranunculo ſcelerato, ſardoe, bulboſo, echinato, napellifolio, illyrico, thora, aquatili, breynino, et ficaria *), quod has ſpecies commodius reliquis habere poterat. Auricomus, repens, et lanuginoſus itidem quidem a Cl. Auctore diſquiſiti, acrimonia tamen adeo deſtituti inuenti ſunt, vt potius oleraceis, quam venenatis plantis accenſeri mererentur. Nos vero, quum experimentorum vtique copioſorum, nec omni ſemper aut periculo aut moleſtia deſtitutorum, repetere ſeriem nec poſſimus, nec neceſſarium arbitremur, in ſolis inde deductis corollariis ſubſiſtemus. Omnium horum ranunculorum, exceptis breynino, et ficaria, acrimonia cauſtica eſt, erodens, inflammans, vſu interno periculoſiſſima, externe vero vt veſicatorium egregio, debita quoque cum cautione forte ſternutatorium praebens, dummodo recentes plantae fuerint: maior quoque earum efficacitas eſt, quo

*) Nomina triuialia ex Cl. CRANTZII ſtirpibus Auſtriacis deſumta retinuimus.

quo diutius cuti applicantur, aut, quum veſicula formata aperitur. Conſiſtit haec acrimonia in parte volatili, igne, decoctione, exſiccatione, maturatione auferenda, vt adeo plantae nutritioni aptae reddi queant, decoctumque ranunculorum egregium et gratum remedium pectorale euadat; neque tamen acidae, neque alkalinae indolis eſt, omnibusque fere a rebus, quibus ſapor qualiscumque ineſt, intenditur, et ſumme cauſtica redditur, neque a caſtoreo, neque a ſeptingentis fere herbis, quas omnes tentauit, et nominatim adducit Cl. Auctor, domanda, ſed potius a plerisque aucta, et ſoli acetoſae, ſi cum iis in ſubſtantia miſceatur, partesque nondum eroſae fuerint, cedens, ab immaturis etiam ribeſiorum baccis nonnihil mitiganda. Optimum tamen antidotum eſt aqua, cuius vnciae ſex cum dimidia ſucci expreſſi ranunculi ſcelerati drachma commiſtae, illum vſibus internis aptum reddunt, adeo, vt in octuagenario ab eodem remedio dyſuria ſanata, vlcera pulmonum depurata et reſtituta fuerint; vt ergo omnino cautus eiusmodi remediorum vſus commendari vtique mereatur. Irritatio in partibus internis inducta, acetoſae et aquae cedit, eroſio autem ſubſequens balſamo Peruuiano et aqua tepida vel ſola, vel additis mucilaginoſis et terebinthina, curatur. Ad vſum externum bulboſus prae reliquis conuenit, qui per plurima anni tempora recens haberi, et hyeme in bulbis facile ſub ſabulo ſeruari poteſt, ſuo ergo modo cantharidibus fere praeferendus. Verrucis tamen, niſi admodum ſuperficialibus, pernionibus, dentium doloribus applicandi non ſunt, neque radice ſicca pro ſternutatorio vtendum: ad pſoras tamen et lepras externus eorum in balneo, GALENO iam ſuadente, aeque, ac internus vſus Cl. Auctori tentandus videtur. Bulboſus et thora ſcelerata, ad quem ſardaeus efficacitate accedit, poten-

tiores, bulboso echinatus: Omnium accerrimus breyninus; illyricus et napellifolius bulboso similes sunt.

XXIII.

La storia della grave malatia di un personnaggio illustre, con le sue annotazioni scritta da ANTONIO LIZZARI. Venezia, 1765. Presso Antonio Zatta. 8 mai. plagg. 8.

i. e.

Historia grauis morbi personae cuiusdam illustris, descripta annotationibusque illustrata per ANTONIUM LIZZARI.

Vir quidam et nobilitate generis, et meritorum in rempublicam dignitate, quam maxime conspicuus, staturae corporis minoris, coloris fusci, ingenii felicissimi, gulae iusto plus indulgens, ad quadragesimum tertium vsque aetatis annum grauiore morbo nullo adfectus, quum negotiorum patriae reipublicae curandorum caussa Londini degeret, subito febre vehementissima, graui lethargo sociato, correptus est, cui venaesectione mederi volebant adstantes: opportuno autem tempore a rege suo ablegatus Cel. MEAD huic consilio sese opponebat, podagrae aduentum subsequuturum suspicatus, quam etiam suspicionem podagra ipsa non multum post superueniens confirmabat, quae, paroxysmo modico, nec nimia febre stipato desaeuiebat, et statis temporibus recurrens, per reliquum anni tempus aegro sanitatem satis bonam relinquebat. Grauioribus tamen interea in republica muneribus admotus diaetae, regularum semper negligentior erat: inde aliquot, ante obitum eius, annis accidebat, vt vngues defluerent, et totum corpus serpigine

ſerpigine vaga obſideretur. Quum nunc, poſt quatuor annorum continuum operoſumque exercitium corporis, duos annos vita paene otioſa, quod corporis motum, licet non aeque animae functiones, ſpectat, conſumſiſſet, et tum per multam noctem magnamque horarum matutinarum partem, cum ſtatim poſt prandium ad aliquot horas ſomno indulſiſſet, obeſitatem inſignem, et praecipue abdominis enormem molem, nactus eſt. Tribus circa ante mortem annis, quum ſolita aluina excretio ſenſim langueſcere incepiſſet, ſolitus podagrae paroxyſmus accedens, eamdem magis adhuc retardavit; inde aliquo die ſubito, poſt dolorem ventriculi, dolores colicos ſenſit, intra paucas horas ſumme increſcentes et febrim multum intendentes, ſubſiſtente tamen arthritico dolore; ſanguine, qui vere inflammatorius tamen erat, ex brachio dextro miſſo, et conuenienti laudani liquidi SYDENHAMII doſi exhibita, morbi impetus fractus, et remediis, aluum laxantibus, intra paucos dies, vna cum podagrae inſultu, ſublatus fuit, neque vmquam rediit, licet redeuntem quemuis arthritidis paroxyſmum moleſtus in ventriculo ſenſus, oris amarities, borborygmi, flatus et ructus comitarentur. His moleſtiis monitus aeger, quotannis cura prophylactica vtebatur: nempe laxantibus lenioribus, ſero lactis, in quo herbae quaedam amarae et reſoluentes coctae fuerant, ptiſana ex ſalſaeparillae et chinae radice et viperae dimidia parte, ſeruata ſimul diaeta tenuiori et frequentiori, adhibita exercitatione corporis: neque tamen reliquos diaetae errores vllo modo correxit. Inde medio ianuario 1765 paroxyſmum podagricum, qui alias ſemper, vel in fine auctumni, vel ipſa adeo iam hyeme redierat, nunc quoque recurrentem ſenſit, eumque regulariſſimum, et, poſt quatuordecim dies, ſudore primo vniuerſali,

poſtmodum pedum, vrinaque craſſa primum et rubella, poſtea copioſiore et dilute flaua terminatum. Cum deinde ad conualeſcendum aliquod tempus impendiſſet, poſt vnum circiter menſem a paroxyſmo in publicum rurſus prodiit, et conuiuiis lautioribus intereſſe incepit: inde tamen interdum de variis vitae incommodis conqueſtus, quae vero prorſus vilipendit. Sed, quum aliquando, perfecte ſanus viſus, ad mediam vſque noctem hilaris ſocietati amicorum interfuiſſet, altero die, decimo martii eiuſdem anni, miniſter in conclaue intrans, eumdem in lecto, genubus incubantem, ſuique inſcium, inuenit, eoque in ſitum commodiorem delato, auxilium quaeſiuit. Cum forte Auctor Noſter abſens eſſet, accerſitus eſt Profeſſor quidam, cuius vero nomen reticetur, qui, inuitis licet adſtantibus, venaeſectionem in brachio ſiniſtro inſtituebat; quod vero antequam fieret, materias quasdam nigras euomuit aeger, indeque id demum precibus vxoris aegri medicus dedit, vt clyſter iniiceretur, quo breui poſt immenſa copia materiae piceae, nigrae, foetidiſſimae educta eſt. His tamen non obſtantibus, tamen vena denique ſecta eſt, ſanguine nigro effluente, quem Noſter, quum duas horas poſt hanc operationem, et octo horas poſt quam primum aeger morbo laborare conſpectus fuerat, disquirens coloris, nigricantis, absque cruſta inflammatoria, ſubſtantiae magis languidae, quam firmae, ſero admodum lixiuioſo et bilioſo donatum inuenit. Aeger ſoporoſus quidem iacebat, ſed vocatus mox expergiſcebat, et ſui conſcium eſſe declarabat, neque motu, neque loquela prorſus carebat, neque de cephalalgia conquerebatur; pulſus autem ſumme febricitans et nonnihil debilior erat. Ex his ſignis vterque medicorum febrem praecipuum morbum, capitisque affectum, nonniſi ſymptoma eiusdem eſſe, colligebant, et protinus vtrique femori veſicato-

veficatorium, et paullo poſt ano hirudines applicanda iubebant; vnde factum eſt, vt, elapſis tribus horis, caput liberari inciperet, pulſus leuaretur, lenis mador corpus occuparet et febris miteſceret. Per noctem pluries aluum ſponte depoſuit, materie biliofa, obſcuri coloris et foetente, eliminata, et poſtero die melius habuit, adeo, vt etiam praeterito die ipſe actorum reminiſceretur; veſicatoria etiam vrinae largius profluuium excitarunt, eiusdem coloris, qualis ei, ſub initium febrium periodicarum bilioſarum pernicioſarum eſſe ſolet. Sed fere eadem hora, qua ſuperiori die vena ſecta fuerat, paroxyſmus febrilis rediit, affectu ſoporoſo, licet leuiori, leui extremorum frigore et pulſu contracto ſtipatus; oculi tamen plus ſplendoris naturalis, quam in paroxyſmo priori, habebant. Licet etiam ſopor per noctem continuaret, aeger tamen ſe mente conſtare variis modis declarauit. Tertio mane, ad exſtirpandam morbi radicem, purgans ex rhei drachma dimidia et diagrydii granis duodecim praeſcriptum eſt, quod tamen aeger ſemper abhorruit, medicamenta quaeuis recuſans: inde clyſmatibus et fomentis ſolis inſiſtendum erat, quibus prodigioſa quantitas foecum rancidarum et bilioſarum euacuabatur. Eadem fere hora huius diei, iisdemque ſymptomatibus redeuntibus, febris rediit, minus tamen itidem vehementibus. Lingua humida et viſcida, dentes eiusdem indolis, anima foetens, vrina ſedimentum flavum, quod lintea croceo colore tingebat, deponens, abdomen a plenitudine humorum turgens, hypochondrium dextrum obſcure dolens, ructus putridis ouis ſimiles, luridus faciei color, pulſus debilis, febris quamquam obſcure, tamen ſemper periodica, et demum caput, redeunte paroxyſmo, ſemper affectum, morbum eſſe febrilem acutum, a deprauatis et rancidae acrimoniae humoribus pendentem,

tem, arguebant. Inde alter medicus profeſſor protinus corticis Peruuiani vſum ſuadebat, cuius quum virtutem adſtringentem pertimeſceret Noſter, is nonniſi ter de die, ad doſin vnius drachmae, pro quauis vice, adhibitus eſt, applicatis ſimul clyſteribus, quibus perpetuo ingens faecuum, prius deſcriptis ſimilium, copia eliminabatur. Venae autem iugularis ſectioni, quam alter medicus propoſuerat, Noſter ſeſe opponebat. Exhibitis ſex corticis Peruuiani drachmis, febris et affectus ſoporoſus nonnihil remiſerunt, ita quidem, vt ſacris vti poſſet aeger. Quinto vero die manifeſta ſigna gangraenae, inteſtinis potitae, aderant, et, accedente raucitate cum reiectione materiae cuiuſdam ex faucibus, poſt decimam tertiam, a paroxyſmo quinto febris, horam, aeger exſpirabat, ventre mox in tantam molem extenſo, vt crepaturam minaretur, adeoque protinus cadauer in ciſta, pice interius obducta, reponi neceſſarium eſſet. Annos viuendo quinquaginta nouem attigit.

Copioſiores, quam animus erat, in enarranda morbi hiſtoria fuimus: eo pauciora de annotationibus Auctoris noſtri dicenda habemus, quippe in quibus cauſſas morbi exponit, et praecipue damnum, ex praepoſtera ſanguinis miſſione ortum, explicare annititur, et quam fruſtranea adeoque noxia venae iugularis ſectio, quam alter medicus vel in ipſo mortis periculo adhuc vrgebat, morbum idiopathicum cerebri ratus, et exſpuitionem materiae purulentae ab eodem deducens, futura fuiſſet, demonſtrans. Nos autem vix capere poſſe ingenue fatemur, qui factum ſit, vt neuter medicorum acida remedia, diluentibus demulcentibusue iuncta, in vſum vocauerit: vix enim perſuadere nobis poſſumus, aegrum, licet a medicamentis abhorrentem, tamen potum acidulum, quem ſanus forte ſaepius grati guſtus

cauſſa

caussa ingurgitauerit, plane repudiaturum fuisse; neque etiam corticis Peruuiani vsum solum iuste morbo appropriatum, neque puluerem istum purgantem, si assumtus fuisset, in commodum aegri cessurum fuisse arbitramur.

XXIV.

Delle morti e malattie subitanee ove spezialmente de' polipi del cuore e del male terribile dell' apoplessia, dissertazione medico-pratica, in cui si esaminano le vere cagioni delle morti, e malattie subitanee, spezialmente in Napoli frequentissime; e si propongono i mezzi a prevenirle, per quanto sia umanamente possibile. Questi vengono compresi principalmente nel giusto uso, e governo delle cose chiamate da' medici non naturali, e ne' tanti abusi del secolo odierno, di cui se ne scuoprono le imposture. Si comprova poi tutto colle osservazioni degli uomini estinti, e sparati in tal congiuntura. Opera utilissima a tutti e specialmente a' medici, consecrata nella prima edizione à Signori del Real Consiglio di stato e di reggenza. Edizione II. Ricorretta, ed accresciuta con nuove osservazioni dell' Autore e d' altri Illustri medici Napolitani. In Napoli, 1767. 4., pll. 12. sine dedicatione et praefatione.

i. e.

Dissertatio medico practica de mortibus et morbis subitaneis cet. Editio secunda correctior et auctior. Auctore PASQALI FERRARA.

p. 1. Tria capita liber iste complectitur, quorum primum ideam vitae humanae euoluit, simulque signa eius, dubiae vel suppressae visae, diutius tamen saepe superstitis, allatis vbique auctorum testimoniis, exponit; alterum transitum eius ad mortem
p. 15. naturalem declarat, et paucis remedia ad longaeui-
p. 27. tatem assequendam tradit; tertium denique, quod amplissimum est, mortem subitaneam sistit, non eam quidem, quae a caussa externa violenta, vel a venenis, vel a contagio pestifero, vel a vaporibus perniciosis, vel affectibus animi vehementioribus, vel a functione partium, ob ipsam corporis structuram sublatis, quod in senibus accidit, proficiscatur; sed quae a caussa interna, non protinus in sen-
p. 33. sus incurrente, et saepe vix ratiociniis et coniecturis assequenda, originem ducat. Caussas eius triplicis generis in solidis, totidemque in fluidis ponit Noster; in prioribus canales dilatatos, vel contractos, vel disruptos, quas *caussas formales*, et in posterioribus plethoram, cacochymiam, et concretionem polyposam, quas *materiales* dixerat FER-
p. 38. NELIUS. In homine repente mortuo pulmones vndique scirrhosos et concretione dura, corruptione diu resistente, repletos Cl. Auctor inuenit, quas mutationes vini et fumi nicotianae intemperantiori vsui adscri-
p. 39. bit. In alio polypum insignem steatomatosae indolis, totam cauitatem dextram cordis, et orificia vasorum maiorum implentem, et longius in venam cavam inferiorem extensum, deprehendit. Arteriae iliacae ramo in agno ligato, post plures dies concretio polyposa inuenta fuit, quod experimentum olim iam LANCISIUS in cane ceperat. Mittimus
p. 45. vberiorem tractationem caussarum generalium, quae homines ad mortes subitaneas disponere possunt, et qua ratione incommoda inde metuenda praeuerti, vel iam imminentia tolli queant, quae quidem prae-

cepta

cepta, ex optimis Auctoribus decerpta, et omni vtique attentione dignissima sunt. Studium gloriosissimi Hispaniae regis, quum hactenus Neapolitano regno praeesset, emendatis nouisque instructis viis publicis, quae regales certe sumtus exposcebant, aerem corrigendi, summis, vt fas est, laudibus extollitur. Multus est Cl. Auctor in enarrandis iis artificiis, quibus ad mangonizanda vina vti solent. p. 65. Coffeae non adeo commode hordei vstulati decoctum substitui monet, sed quum debilitas primarum viarum remedium carminatiuum postulet, potius decoctum corticis Peruuiani, neruis gratius futurum commendat, aut, si quis abstinere non possit a coffea, illam mane nonnisi cum aliquo cibo sumendam iubet. Theae vero Sinensium laudes vtique maiores tribuit. Hominem calidi temperamenti crebriori chocolatae potu, vel feruidissima aestate hausto, mortem apoplecticam sibi contraxisse vidit. Capillamentis factitiis magnam ad producendas mortes, subitaneas, efficacitatem BERNABEI assertis accedens, adscribit, et ad minimum monet, ne capillis, frequenter nimis resectis, perspirationem capitis prorsus cohibeamus.

p. 68.

p. 70.

p. 79.

Praemisso ergo caussarum scrutinio, ad morbos subitaneos, ab eodem mortis genere sollicite distinguendos progreditur. Praecipui ex iis sunt palpitatio cordis, aneurysma, asthma, hydrops, apoplexia, quos ex ordine pertractat, caussas, signa, euentum, breuibus enumerat, et curationis fontes tradit. Aneurysma, proprie dictum, Ipsi est dilatatio vasorum in externa aeque, ac interna cordis superficie, aneurysma cordis nominandum. In remediis, aduersus hydropem, scillae, et praeparatorum eius nullam fieri mentionem, miramur. Apoplexiae Neapoli, loco situs humidi, frequentissimae sunt. In sacerdotis eadem enectae cerebro apparuerunt

p. 82.

p. 87.

p. 89.

vesiculae quaedam albicantes, phlegmate quasi repletae corpori calloso incumbentes. In alio cadavere cor inflatum detectum est, ex quo inciso duae librae sanguinis effluebant, et orificium arteriae aortae adeo dilatatum, vt brachium immitti posset; quod tamen exemplum, cum nulla mutationis, in encephalo inuentae, mentio fiat, nos quidem apoplexiae vix annumeraremus. Mira etiam phaenomena cadauer sexagenarii, temperamento sanguineo gaudentis, obtulit: nempe vasorum in toto corpore rupturam, sanguinis insignem copiam intra duas menynges, et in ventriculis cerebri extra vasa missam, magnam quantitatem seri in cauitate pectoris, pericardium magna mole sanguinis grumosi maxime dilatatum, venam cauam, prope auriculam dextram, laceratam, aortam maioris solito diametri, et in orificio materia callosa obductam, lobumque pulmonum dextrum costis adnatum. p. 90. Praesertim anno 1764 apoplectici, lipothymici et syncoptici insultus, caussa in ventriculo haerente, multos potissimum, inferioris sortis, homines iugulauerunt, et ipse noster Auctor syncopen eiusmodi stomachicam bis expertus est. Vltimo loco de pulsu in morbis subitaneis disserit, et demum, ostendendo, quantum peruersa, morbos alios tractandi, methodus generandis morbis mortibusque subitaneis faueat, toti libro finem imponit.

XXV.

Diſſertation ſur le mechaniſme et les uſages de la réſpiration, ouvrage couronné par l'Academie des ſciences, des belles-lettres et des arts de Rouen le 7. Aout. 1765. Par Mr. DAVID, Maitre des Arts et en Chirurgie de Paris. à Paris chez Vallat-la-Chapelle 1766. 8. plag. 13. c. praef.

i. e.

Diſſertatio de mechaniſmo et vſu reſpirationis, praemio ornata ab Academia doctrinarum et Artium Rhotomagenſi, Auctore Cl. DAVID.

Libellus, quem proponimus, bis exhibitus Ill. Academiae, prima vice, nondum omnibus numeris abſolutus, laudes, altera perfectior, etiam praemium promeruit. Eſt autem oeconomia eius haec, vt parte priore reſpirationis modus, ſecundum ſtadia, inſtrumenta, phaenomena et cauſas, experimentis rationibusque definiatur: poſteriore diſpiciatur de eius vſu vero, proximo, remotoque.

Tempore inſpirationis vidit Cl. Auctor dia- p. 14.
phragma deſcendere; coſtas a prima omnes, plus minus duci retrorſum; alteram, tertiam, quartam reliquis veris manifeſtius attolli, minus diſtare: ſpurias neque leuari euidenter, neque diſtrahi; leuatas omnes margine inferiori quodammodo antrorſum prominere; cartilagines fieri rectiores, adſcendere, mutuo recedere, torqueri, maxime in coſtis veris infimis, ſpuriisque ſupremis; ſternum denique attolli. Vnde concludit, agere tunc, praeter diaphragma, non intercoſtales muſculos, ſed ſupracoſtales, ſuperius, auxilio ſerrati poſtici, adiutos, inferius robore, ſaepe et numero, auctos, atque hinc

coſtis

coſtis, ceteroquin mobilibus mouendis, ſternique et
cartilaginum renisui vincendo ſatis aptos.
p. 27. Exſpirationis phaenomena contraria ſunt. Per-
ficitur inſpirationis muſculorum relaxatione, coſta-
rum ſternique niſu, cartilaginum vi elaſtica, contra-
ctione denique muſculorum, qui per adhaeſiones,
fibrarumque directionem coſtas deprimere et mutuo
adducere valent, quales, praeter infracoſtales ſter-
nocoſtales atque ſerratos poſticos inferiores, eſſe
p. 35. quoque intercoſtales existimat; quippe quibus ad-
haeſiones nullam aliam actionem, quam interſtitii
coſtarum imminutionem, concedant, quosque in de-
nudato canis viui thorace relaxatos inſpirationis, ex-
ſpirationis tempore contractas, conſpexerit.
p. 46. Primae reſpirationis cauſam, reiectis Cll. BOER-
HAAVII et SENACI ſententiis, partim in aere
quaerit, cuius ſtimulo peregrino, ingrataque in cor-
pus recens nati preſſione, inſpirationis muſculi ad
motum inuitentur, partim in vi elaſtica partium pe-
ctoris, quae iam in vtero, fortius vero in partu qua-
licunque compreſſae, neceſſario reſiliant, aerique
p. 60. aditum patefaciant. Semel vero factae reſpirationis
continuandae neceſſitatem repetit a neruis phreni-
cis, animo non parentibus, qui, remittente, quem a
pulmonibus, aere turgidis, experti erant, preſſu, nouo
ſpirituum penu adducto, diaphragma ad nouam con-
tractionem ſollicitent.
p. 66. Principem reſpirationis, vſum, neque in motu hu-
morum, per pulmones expediendo, neque in ſanguifi-
catione, vtroque hoc licet conceſſo; multo minus in
aeris admixtione ad ſanguinem, vtpote qui, ex pul-
p. 74. monibus animalium, aquae immerſorum, effluens,
nullo experimento bullulas aereas offerat, ſed in re-
p. 80. frigeratione et condenſatione illius ponit. Rario-
rem enim fieri ſanguinem in arteriis, ex comparata
arteriarum ac venarum, cauorum vtriusque cordis,
vaſorum-

vaſorumque pulmonalium amplitudine intelligi monet. Refrigerio autem, eo, quod iam in venis, cutaneis potiſſimum, recipiat, maiore indigere, ex iis declarat, quae accidunt reſpirantibus aerem aeſtuoſum, corpusue nimium exercentibus. Plus quoque calere ſanguinem venoſum in maioribus truncis, quam arteriarum ſodalium, ex aorta productarum, experimentis thermometricis, cum ſanguine venae iugularis et arteriae carotidis, in equo inſtitutis, confirmare tentat. Ceterum, qua ratione ſanguis fetus refrigeretur, alibi vberius exponere promittit.

Ruborem ſanguinis elegantiorem a globulis con- p. 107.
denſatis et minoribus deducit; motum vero per pulmones in inſpiratione; velociorem, in exſpiratione contra tam impeditum eſſe demonſtrat, vt in corde anteriori oriatur procliuitas ad infarctum, noua demum inſpiratione auertendum. Hinc explicat, cur ſpiritum cohibere diutius, quam ab eo ducendo abſtinere queamus. BAGLIVII motum p. 117.
cerebri et meningum refutat; in denudatis his partibus apparentem arteriis tribuit; reſpirationi vero reſpondere oſtendit, ob difficiliorem depletionem venarum in cor anterius, exſpirationis tempore reſiſtentiam paſſum; ob preſſum muſculorum colli in venas, obque actionem carotidum, tunc vehementiorem. Reliquas reſpirationis vtilitates in voce, loquela, cantu, organi odoratus, infantilis amplificatione, viſcerumque abdominalium muneribus iuuandis conſpicuas, quas Cl. Auctor addit, vberius dici non opus eſt.

XXVI.

ALOYSII PAULI TRABUCCHI, Rhoeti Bormienſis Diſſertatio inauguralis medica, de mechaniſmo et vſu reſpirationis. Viennae, 1768. 8. pl. 10.

Commune argumentum, libellique praecedentis paſſim facta diiudicatio, proximum ab illo locum vindicant diſſertationi huic, ſtudioſe conſcriptae, experimentis in canibus ſeptendecim, decem in felibus, inque ranis numeroſis, a Cl. Auctore captis, ſuperſtructae, caſuque perfoſſi thoracis et diaphragmatis locupletatae, quem tamen, alibi *) iam indicatum, ſilere hic licet.

Reſpirationis mechaniſmo breuiter deſcripto, inſtrumenta aeque, atque phaenomena eius maxime differre monet, quum pure vitalis ſit ſaepius, alias violenta, voluntaria alias. In placidiſſima vitali inſpiratione, praeter aeris furtiuum ingreſſum, thoracis totius eleuationem, abdominisque protruſionem, nil vidit aliud. Negat adeoque tunc coſtas rotari, aut extrorſum verti, retrorſumue trahi, quorum nihil, ne medios quidem inter cruciatus, remittente quodammodo, aut titillatione lenito dolore, in pacatioribus animalium inſpirationibus obueniat. Perfici autem vult hoc inſpirationis genus, neque ab intercoſtalibus carnibus, neque, vt Cl. DAVID contendit, a muſculis ſerratis poſticis ſuperioribus, quippe quos, vel inter dolores quietos, ceruicibus potius et ſpinae dorſi mouendis, vna cum ſupracoſtalibus datos eſſe demonſtrat; ſed potius a diaphragmate, quod
p. 17. tamen, per Cl. CRANTZII ſuaque obſeruata, nunquam in deſcenſu ſeſe ex curuitate componat in lineam rectam, ſed potius ſemper in thoracem conuexum

*) vid. Comment. noſtr. Vol. XVII. p. 435.

vexum, in abdomen concauum maneat. Num musculi intercartilaginei, vt Cl. CRANTZIVS affirmabat costarum et leuatores depressoresque sic dicti simul forte agant, experimentis aptis destitutus, in dubio relinquit.

Exspirationis vitalis phaenomena aeris imperceptibilem egressum, thoracisque et abdominis subsidentiam, constituit, inque maxime tranquillis animalibus, costarum cartilagines vna cum sterno reduci, interualla minui; angulos descendere, et distare magis, diaphragma rursus adscendere obseruauit. Causas ponit simplicissimas, diaphragmatis relaxationem, ob vires, actione amissas, non vero musculorum abdominalium contractione victas, contingentem: elaterem porro partium thoracis et vim musculi triangularis. Vnde patere demonstrat, in respirationis vitalis explicatione non opus esse ad animae praesidium confugere cum Stahlianis, quorum argumentis praecipuis refutatis, non omnem motum in instrumento voluntario ab anima proficisci, sed potius ab internis causis externisque, anima prorsus quieta, cieri saepius; neque tamen aptius a sola irritabilitate, vera quidem illa, si iustis limitibus circumscribatur, saepius tamen, vt fuse declarat, cum vi mortua cohaesionis, multoque crebrius cum neruosa, perperam confusa, deriuari, sed potius ab actione neruorum, vel sola, vel cum data aliqua irritabilitate coniuncta, pendere adstruit; satis verum iudicans Cel. VERHEINII postulatum: duorum generum neruos, voluntarios alios, alios vitales organo respirationis datos esse. p. 24.

Concitatioris voluntariae et violentae respirationis modos gradusque exponens, omnia actionis istius phaenomena manifestiora fieri monet; ita tamen, vt saepius in flebili hominum et animalium exspiratione, inspirationis phaenomena concurrant, p. 66.

currant, quum aer copiose haustus per glottidem
p. 68. constrictam lentius egrediatur. Hinc saepius, inter eiulatus animalium exspirantium, abdomen tumere, inspirantium detumescere. In violenta exspiratione vidit, tracheam sursum pelli, quandoque in arcum flecti, pulmonem vltra primam attolli costam; in inspiratione citatiori, costas denudatas moueri vehementer in suis, cum cartilaginibus, angulis; dilatari saepe; trahi omnes simul et semel, nunquam tamen retrorsum neque extrorsum verti, sed adscendere, minus obliquas manere; interualla costarum et cartilaginum augeri varie, in anxiis nixibus subito minui, saepe eadem manere; intercostales musculos saepe in motu suo non satis posse definiri, saepissime concauos, rarius a valida pulmonis inflatione conuexos reddi; scalpello irritatos, in vtroque stadio rigere, thoracem abbreviare, non elongare, nunquam perpendiculares fieri.
p. 73. Diaphragma subito deorsum rapi, nec planum reddi, nisi in nixibus violentioribus, aut aere in pectus immisso, aut neruis phrenicis resectis, ligatisue, tunc vero in saccos inuerti, costas et sternum detrahere, aliquando non moueri, pulmone nihilo minus aerem
p. 75. attrahente. In inspirationibus violentissimis ceteras quoque carnes, thoraci adhaerentes et respirationi alias non inseruientes, operari admittit. In exspiratione citaciori violenta animalium obseruauit conspicuum in angulis costarum, et cartilaginum adscensus et descensus motum. Intercostalium musculorum, alias exspirationem, vt etiam Cl. DAVID vidit, iuuantium, actionem saepe indefinitam, saepe vtrique stadio communem, saepe in alterutro nullam; diaphragmatis porro reditum, descensui accommodatum, in nixibus imperfectum, perfosso thorace violentum et subitum, nimios inter cruciatos languidum reperit; vimque musculorum abdominis,

longissimi

longiſſimi dorſi, ſacrolumbaris, lumborumque quadrati, in iuuandis vehementioribus exſpirationibus, perſpexit.

Addit Cl. Auctor veriorem viſam Cel. CRANTZIO ſententiam, de intercoſtalium carnium actione, qua affirmatur, externas internasque conſpirare, coſtas connectere et ſuſpendere, minuere earum interualla et thoracis longitudinem, pulmonem arctius complecti; ſuperiores aliquando ſurſum, deorſum inferiores magis agere, ſingulas coſtas ſemper approximare, etſi in aliquibus diſtrahi tunc oportet; forte inflexioni inſeruire, agere et poſſe et ſolere aeque, atque diaphragma nonnunquam, in violentiſſima inſpiratione et exſpiratione, vt adeoque omnes omnium obſeruationes, vtut diuerſae, tamen verae ſint; operari vero pro diuerſo corporis vel ſedentis, vel ſtantis, vel varie flexi, ſitu varie, interdum vtroque in latere ſimul, ſaepe in alterutro ſeorſim. Caeterum neque pulmones in reſpiratione prorſus inertes eſſe, neque diaphragmatis aliorumque muſculorum, imperio animi non ſubiectorum, irritabilitati, in neruorum praeiudicium, nimium litandum eſſe, cum eodem Cl. CRANTZIO monet. p. 78.

Reſpirationis vſum ſuccincte et eleganter perſequitur, fidus vbique Cel. BOERHAAVII et Ill. HALLERI praeceptis. Addita ſunt experimenta, ſeorſim expoſita. Summa in calidis animalibus inſtitutorum ex ſuperioribus patet. In ranis facta concernunt fabricam et vſum gutturis, pulmonum, canalis ſpiritualis, thoracis; motum inteſtinorum periſtalticum, cordis et muſculorum irritabilitatem, variis liquoribus frigidis, calidis, narcoticis, medicamentoſis et venenatis tentatam, mutationes denique, quae a cerebro, medulla ſpinali et neruis, laceſſitis, ligatis, reſectis, tum in illis ipſis, tum in reliquo corpore proueniunt. p. 110.

XXVII.

IO. ZACHAR. PLATNERI Profeſſoris medicinae nuper apud Lipſienſes primarii ars medendi ſingulis morbis accommodata. Lipſiae ſumtibus Caſpari Fritſch 1765. 8 mai. Alph. 1. plagg. 13. ſine praefatione.

Verendum nobis eſſe arbitramur, ne in beati Viri manes iniuriam committeremus, ſi merita eius noſtra commendatione indigere putaremus, quae cum in mentibus eorum, quibus olim ab ore eius pendere contigit, perpetuo infixa haerebunt, tum in ſcriptis eius iamdudum immortalitatem perennemque famam ipſi conciliauerunt. Quae cum apud nos penſitaremus, non potuimus votum ſupprimere, vt beatus Auctor et hunc librum potius ipſe edere potuiſſet, quam vt is nunc, poſt mortem demum illius, prodiiſſet. Nimis enim vera ſunt, quae filius illius FRIDERICUS PLATNERUS, iurium nuper in patria vniuerſitate profeſſor celebratiſſimus, in praefatione, ad Ill. GESNERUM directa, ſcribit, „non leue periculum probabilibus ſcriptoribus con„trahi, ſi libri nondum perfecti, et limae magis, „quam publicae luci, ab iisdem deſtinati, eorum „tamen nomine in fronte, hederae in modum, ap„penſo, edantur.„ Atque hoc ipſum fatum artem hanc medendi ſubiiſſe, ne is ipſe quidem diffitetur, librarium eius edendae conſilium ſe neque conſcio, neque volente cepiſſe aſſerens, ac ne eo quidem exemplo ſimul in vſum vocato, quo beatus Auctor ipſe vſus fuerit, quodque poſt mortem eius ad IO. BENI. BOEHMERUM, et hoc quoque defuncto, ad fratrem GE. RUDOLPHUM BOEHMERUM legatum tranſierit: ideoque hanc editionem ſolius librarii voluntati deberi, declarat. Nos autem vehementer

hementer optaſſemus, vt ad minimum diſcipulus PLATNERI libri huius edendi curam ipſe in ſe ſuſcepiſſet, quem nulli dubitamus multa expungenda mutandaque inuenturum fuiſſe, quae a doctrina Cel. Auctoris, vltimis annis tradita, prorſus aliena deprehenſurus fuiſſet. Forſan et tunc varii, non adeo leuis momenti, errores, licet typographo tantum tribuendi, euitari potuiſſent, ex quibus vltimam medicamentorum formulam exempli loco adduxiſſe liceat, vbi hauſtus purgans pro infante bienni exhibetur, loco excipientis vncias ſex aquae complectens, quod drachmae ſex etiam praeſtarent. Elegantiam ſermonis, qua omnia b. Auctoris ſcripta maximopere ſe commendant, neque hic deſiderari, facile quiſque praeuidebit. Totius operis diuiſio ſummatim haec eſt: Praemiſſis prolegomenis primo de febribus intermittentibus, poſtea de continuis, dein de exanthematicis, ac tandem de ardentibus agitur, a quibus tranſitus ad inflammationes fit, vbi ſimul de ileo ſeu inteſtinorum inflammatione dicitur: finem tractationis febres, lenta et hectica, et ſcorbutica atque vrticata faciunt. Sequuntur morbi ex plethora ortri dicti, quibus etiam in menſium vitiis abortus et lochiorum fluxus inſerti ſunt. Porro morbis capitis, pectoris, abdominis (vbi etiam malum hypochondriacum pertractatur) viarum vrinariarum, et denique cacochymiae diuerſae ſpecies v. c. hydrops, ſcabies cet. venerei morbi, rheumatici affectus, morbi neruorum, recenſentur, ac denique morbi grauidarum et parturientium, infantum ac ſenum ſubiunguntur. Formulae remediorum in calce totius operis adnectuntur, ita quidem, vt, cui quaelibet paragrapho reſponderet, ſimul indicatum ſit.

In perlegendo opere nimium tribuiſſe efficaciae lapidi bezoar Cl. Auctorem, praecipue in reuocan- p. 34. 56. 64.

 dis

dis exanthematibus retropulsis, multum mirati su-
p. 29. mus. Corticem Peruuianum solum exhibendum,
et maxime ab eius connubio cum purgantibus absti-
nendum, ipsumque melius in puluere aut electua-
rio, quam in infuso vsurpandum esse, praecipit. Ve-
p. 57. ram pestem semper ex oriente afferri, originemque
eius aeri impuro, maxime post graues inundatio-
p. 61. nes, adscribi debere statuit. Purpuram, ab animi
p. 64. vehementi commotione ortam, aliquoties vidit. In
hoc morbo acida aliena existimat; nec nisi parcissi-
ma nitro dosi locum relinquit: ad ptyalismum criti-
cum iuuandum cinnabarim a granis decem ad quin-
decim praescribit. In tractatione de variolis ne mi-
nimum quidem de efficacia corticis Peruuiani, cum
eae malae indolis sunt, dicitur, eo tantum excepto,
quod tum decoctum eius, in aluum immittendum, ex
p. 73. medicis Edimburgensibus suaderi narretur. Pariter
de insitione acturus, ad Britannicos auctores prouo-
p. 75. cat. Ad grauitatem auditus, a caussa catarrhali or-
tam, discusso catarrho, suadet mixturae, ex parti-
p. 197. bus aequalibus essentiae castorei et spiritus vini
camphorati, guttas quasdam, frustulo panis recentis
adhuc calidi instillandas, et frustulum hoc, mediante
p. 231. fascia, auri externae apprimendum. In asthmate hu-
mido extractum peti, ex aqua coquendum, et ad mi-
nimum sexies iterum soluendum, rursusque inspis-
sandum, ad grana duo vel tria, tamquam potentissi-
p. 245. mum resoluens, laudat. In raucitate chronica aethio-
pis mineralis, super igni parati, bis de die sex ad
octo grana adhibenda commendat. In phthisi nihil
magis nocere mortemque certius maturare monet,
p. 253. quam medicamentorum varietatem. Sic etiam in
p. 282. malo hypochondriaco, aegrorum pusillanimitatem
multum nocere, adfirmat, qui quotidie noua consi-
lia amplectantur et medendi rationem mutent, de-
voratisque omnis generis pharmacis malum inten-
dant.

dant. Decoctum radicis cichorei recentis in hoc morbo aeque, ac in tumore et ſcirrho hepatis, plurimi facit. Anaſarcam magneſia alba cum ſale cathartico, addito auro fulminante, curatam vidit. p. 286. 291.
Succum ireos noſtratis, elaterium et extractum eſulae, in corporibus imbecillis facile inflammationem concitare monet. p. 361. p. 362. In epilepſia membra, quantum fieri poſſit, continenda a robuſtioribus, non tamen nimia vi adhibita, pollices etiam extendendos iubere b. Auctorem, mirati omnino ſumus, quum tamen reſiſtentia eiusmodi, neruis oppoſita, iisdem maiorem omnino vim inferri quotidiana doceat experientia. p. 417. Ad curationem huius morbi omnia ſpecifica frequentius fallere ſolere, quam prodeſſe, ſub finem tractationis de eodem morbo tradit. p. 420.

XXVIII.

DU PORT de ſignis morborum libri quatuor. Quibus accedunt notae auctoris; aliorum eruditorum medicorum; et ſparſim editoris RADULPHI SCHOMBERG, M. D. ſociet. antiquar. Lond. ſoc. — Londini ſumtibus Andr. Millar. 1765. 4. mai. plagg. 7.

Cum olim Cl. HEBENSTREITII de homine ſano et aegroto carmen in commentariis noſtris *) recenſeremus, pauciſſimis aliorum quorumdam ſimiles labores obiter tetigimus; ex ipſis autem morborum ſcriptoribus poeticis non, niſi IOHANNIS ARMSTRONG mentionem fecimus, licet ex ſuperiori aeuo, ſuo quidem iure, et HIERONYMUS FRACASTORIUS et IOHANNES PINCIERUS locum ibidem ſibi vindicare debuiſſent. Nunc equidem non lubet, argumentum hoc vlterius perſe-

*) Vol. II. p. 533.

qui, in quantum doctrinae medicae partes carminibus materiam praebere queant, et num ipsa poetices indoles, ipseque carminis genius illis, accurate et concinne exponendis, apta possint putari, numque adeo sit affinitas quaedam, et cognationis quasi vinculum inter vtramque disciplinam? De quibus quidem multa dici possent, si instituti nostri ratio sineret, siquidem Cl. REINHARDUM hoc argumentum excutere quidem tentasse perspeximus *), an autem lectorum exspectationi satisfecerit, vehementer adhuc dubitamus. In scenam potius producendus est scriptor, bigae superius adductorum poetarum medicorum coaevus, FRANCISCUS DU PORT, medicus Parisinus, cuius carmen, quod nostris iam in manibus est, Parisiis 1584 typis mandatum, et nunc demum, cum rarius redditum fuerit, recusum est. Editor illud summe reuerendo GUILIELMO BARNARD, Derensi episcopo, dicauit, seque illud, adiunctis sententiis analogis, ex scriptoribus classicis excerptis ditare studuisse refert, licet etiam hinc inde inter annotationes nouas quasdam accessiones inuenisse nobis visi simus. Annotationes autem in vniuersum, siue in priori iam editione praesentes, siue recentes fuerint, minoris sunt valoris et operae pretium fuisset, si Cl. Editori placuisset, in iisdem ea, quae statum doctrinarnm medicarum illius aeui, in quo vixit Auctor, sapiunt, explicare atque recentiorum placitis accommodatiora reddere. Complectitur totum carmen septingentos et quatuordecim versus, qui in quatuor libros distributi sunt, eo

*) D. CHRIST. TOB. EPHRAIM REINHARDI physici apud Saganos, medicus poeta. Pars prima, exhibens de leucorrhea, seu fluore albo mulierum benigno, pallore faciei, et lethalitate vulnerum iecinoris, carmina tria. Praefatur de poetis medicis commentatiuncula. Glogouiae, 1762. 4.

eo quidem ordine, vt liber primus, praemisso prooemio, signa sanitatis, temperamentorum, morbi imminentis, variorum stadiorum morborum acutorum, prognostica in iisdem; secundus signa morborum capitis, colli, pectoris, ac tandem febrium speciatim; tertius signa morborum infimi ventris, vbi a morbis viarum vrinariarum transitus ad venereos fit; et quartus denique signa morborum sexus sequioris, grauidarum et parturientium, ac postremo exanthematum, arthritidis atque elephantiasis exhibeat. Carminis genus admodum concinnum est atque elegans, si a quibusdam licentiis, recentioribus quidem poetis haud adeo facile condonandis, recesseris, v. c. productione syllabae per se breuis caesurae beneficio, syllabarum quantitate, propria auctoritate mutata, vt citrīnus, lŏtium, prŏcuro cet. Quo vero iis, quae de reliqua carminis praestantia diximus, fidem faciamus, vnum alterumque exemplum in medium iam proferre liceat.

In libro primo imminentis morbi signa ita describuntur: v. 66.

Si praeter solitum macies, aut corpus obesum,
Aut calor, aut grauitas, aut somnia plena tumultus,
Eque breui somno sopor, aut cutis vlcere foeda est;
Si sudor pectus, ceruicem, crura, genuue
Permeat; aut animus languet, corpusque fatiscit;
Si dolor aut oculos tenet, aut praecordia, pectus,
Aut capitis venas, horrorue praeambulat artus;
Spiritus aut grauis est, repetitus et oris hiatus:
Affore praedicas, vel adesse in limine morbum.

p. 195. In libro ſecundo concinniſſima nobis viſa fuit epilepſiae deſcriptio:

Concidit et ſtertit, lotium ſemenque profundit,
Membra quatit, ſtridet, ſpumat, clamatque caducus.

Phthiſeos v. 243 ſeqq. et febris peſtilentis v. 312 ſeqq. ſigna etiam, prae reliquis morbis, in hoc libro deſcriptis, ſeſe commendant.

p. 368. Ex libro tertio melancholiae hypochondriacae ſigna huc tranſcribamus:

Alter et interdum praecordia detinet humor,
Inuoluens picea trepidam caligine mentem.
Qui quando ferus eſt, et anhelo turget ab aeſtu,
Mollia ventoſo reboant hypochondria flatu,
Cor tremit, et valide pulſans cito linquitur, atque
Puniceus faciem tingit color, iraque feruens
Praecipitat, fumusque vagos obſcurat ocellos.

Venerei praeterea morbi ſigna v. 500 ſq. quam maxime egregie expoſita ſunt, at prolixiora, quam quae hic communicare poſſimus.

p. 624. Ex quarto denique libro ſigna conceptus excitemus, ita propoſita:

Horror ab ardenti coitu, ſemenque retentum,
Suppreſſi menſes, venerisque remiſſior ignis,
Os vteri clauſum, mamma vtraque turgida, ventris,
Lumborum, laterumque tumor ſine pondere, liuens
Ex ortis facies maculis, et ſegnis ocellus,
Nauſea, defectusque leues, anorexia, pica,
Concepta perhibent. Lotio ne fide, nec vllis
Ante notis, fetum quam noris ſede moueri.

XXIX.

XXIX.

SEBASTIANI SEBENICO Foroiulienſis diſſertatio phyſiologica, qua reſpiratio fetus in matrice, ex euentu nupero euincitur eſſe nulla. Venetiis, 1765. Typis Coleti. 8 mai. pl. 20.

Femina infimae conditionis die 2 ſeptembris 1765. Corbulone, in ditione Foroiulienſi, legitimo partu puellam enixa eſt, in cuius corpore ſequentia praeter naturam apparuerunt. Os occipitis omnino planum, oſſa vero bregmatis valde eleuata, frontale demum, in media ſui parte, tuber inſigne et duriuſculum praebens, quod preſſum globum, mole ac reniſu bulbum oculi aemulantem, referebat. Aures, quantum ex figura externa apparebat, bene conformatae erant, ſed collo, penes eminentiam poſteriorem maxillae inferioris, adhaerebant. Oculus vnicus ibi ſedebat, vbi radix naſi eſſe debebat, naturalis tamen conformationis; olfactus organon et os prorſus deerant, maxilla vtraque inter ſe arctiſſime coniuncta; in mento macula rubri coloris, parum latae, duorum circiter pollicum longitudinis. Dolendum tamen eſt, puellam hanc, quae breui poſt partum, liuidis per totam corporis ſuperficiem exortis maculis, obiit, ſectione adminiſtranda curioſius diſquiri non potuiſſe. Tria tamen Auctor ex hac monſtri hiſtoria elicit conſectaria: primo fetum in vtero non reſpirare; ſecundo, neque cum liquore amnii nutriri; et tertio demum, meconium, maiori copia collectum, ſtimulo inteſtinis fetus admoto, non ſiſtere poſſe cauſſam motus eiusdem et niſuum ex vtero materno egrediendi.

XXX.

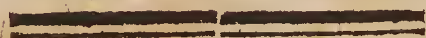
Mémoire ſur la vitalité des enfans: par I. I. L. HOIN, Lieutenant de M. le prémier chirurgien du Roi, à Dijon, penſionaire de l'Académie des ſciences, arts et belles lettres de la même Ville, &c. A Londres, & ſe trouve à Paris, chez Nic. Aug. Delalain, Libraire. 1765. 8 mai. plagg. 3.

i. e.

Super vitalitate infantum tractatus, Auctore I. I. L. HOIN.

Quatuor fere iam anni elapſi erant, ex quo Cl. Auctor diſſertationem hanc elaborauerat, et in ſocietate academiae Diuiodunenſis praelegerat, quum demum eiusdem in lucem publicam edendae conſilium caperet. Veteres vitalitatis terminum a die 182 poſt conceptionem factam, conſtituiſſe, nota
p. 9. res eſt. Inde primo loco exempla fetuum, ante hoc tempus editorum, qui tamen viui manſerint, recenſentur, quibus ſcriptorum artis obſtetriciae teſtimonia, et fetuum ſeptimeſtrium vitalium recentiores quaedam hiſtoriae ſubnectuntur. Ad cauſſarum
p. 25. ſcrutinium poſtmodum progreſſus Auctor noſter, neque valori numeri ſeptenarii, neque planetarum influxui, neque generatim perfectioni, quam fetus ſeptimo iam menſe tantam nactus fuerit, quanta eidem, extra maternum corpus ſuſtentando, ſufficiat, easdem adſcribi poſſe demonſtrat, poſteaque comparationem incrementi ſucceſſiui partium fetus cum
p. 30. incremento quarumdam partium v. c. gingiuarum, dentium, partium, ſub pubertatis termino euoluendarum, inſtituit, docetque, vt iſtae mutationes non vno eodemque in omnibus corporibus certeque definiendo tempore eueniunt, ſic etiam in fetubus

tubus idem valere debere. Praecipuum momen- p. 33.
tum in ſufficienti pulmonum robore quaerendum
eſt, qui in fetu, a parte ſuperiori et anteriore per
thymum, a poſteriore per ſpinam dorſi et coſtarum
partes poſteriores, ab inferiore per diaphragma, ab
hepate ſurſum preſſum, ideoque cor verſus pulmo-
nes vrgens comprimuntur: quo auxilio iisdem de-
bita firmitas conciliatur, ipſique omnino vel nimis
rigidi redderentur vel prorſus coaleſcerent, niſi liquo- p. 35.
res, a glandulis ſecreti, illud prohiberent. Deſcriptis
nunc mutationibus, quas infantem, recens natum,
ſubire oportet, tandem fetus ſeptimeſtris ſuperſtes
eſſe poſſe monſtratur, cum pulmones eius, ante na-
tiuitatem bene praeparati, alternatim impulſum ae- p. 41.
ris et ſanguinis perferre et ſuſtinere, et incommoda,
a nimia alterutrius copia oriunda, vincere valeant:
ex quo luculenter apparet, primum terminum vi-
talitatis abſolute conſtitui nullum poſſe, ſimulque
iisdem ex argumentis fundamenta diſtinctionis in- p. 42.
ter vitalitatem phyſicam, et legalitatem depromi
oportere.

XXXI.

Dissertation sur l'origine de la maladie vénérienne, dans laquelle on prouve qu'elle n'a point été apportée de l'Amérique, & qu'elle a commencé en Europe par une Epidémie. Par M. S**, D. M. A Paris, chez P. Fr. Didot le jeune. 1765. 8. plagg. 7.

i. e.

De origine morbi venerei dissertatio, Auctore M. S**.

p. 1. Septem sectiones libellus hic complectitur. Prima ex auctoribus quibusdam eius aeui, et mandatis, a suprema regni Gallici curia datis, demonstrat, morbum hunc in Italia, ad minimum iam anno 1494 et in Gallia 1495 notum et grassatum fuisse. Vt ergo eo accuratius definiri queat, num is ex America in Europam delatus dici possit, sectione secunda tempus constituitur, quo COLUMBUS prima
p. 11. et secunda vice ex hac terrae parte redux factus fuerit. Primum iter mense martio 1493 absoluit, ac tunc quidem contagium istud non delatum esse in Europam, commune omnium scriptorum silentium quam maxime probat; id quod etiam FULGOSI ac TORELLAE testimonium, qui morbum hunc iam, sub initium anni 1493, adeoque prius, quam COLUMBUS reuersus esset, in Italia obseruatum esse scribunt, confirmat, licet Auctor noster in prima sectione huic argumento minorem fidem adhibere videatur. Difficilius momentum est disquisitio secundi itineris COLUMBI, ex quo die 8 iunii 1496 in Hispaniam rediit, quod
p. 21. in sectione tertia excutitur. Filius eius FERDINANDUS, in descriptione paternorum itinerum summa fide dignus, ne minimum quidem de morbo quodam

quodam epidemico tradit, quem claſſis haec in Eu-
ropam deportarit: et licet OVIEDO expreſſis
verbis tunc morbum noſtrum huic terrae parti illa-
tum eſſe perhibeat, docet tamen Cl. Auctor, ipſum
deceptum eſſe, ſiquidem Hiſpanicum praeſidium, in
inſula Hiſpaniola relictum, fame atque annona mul-
torum hominum iacturam paſſum ſit, multis eorum
ante ab incolis inſulae occiſis, ideoque COLUM-
BUS 225 ex iis, pleroſque aegrotos, ſecum ex hac
inſula deduxerit. Neque probari poteſt, morbum
hunc, aut a PETRO MARGARIT, ex hac inſula
1495 ante COLUMBI aduentum profugo, aut a
duabus nauibus, quas COLUMBUS, ſimulac adue-
nerat, ANTONIO TORRES duci protinus cum
militibus, ſeditionis reis, in Hiſpaniam remiſit, huic
regioni communicatum fuiſſe. In ſectione quarta
monſtratur, exercitum Hiſpanicum, in Italiam miſ- p. 40.
ſum, non potuiſſe morbum noſtrum in Gallos trans-
ferre. Vt enim taceamus, Hiſpanos iam 1495 in
hanc regionem perueniſſe, COLUMBUM vero ex
ſecundo itinere, vti dictum eſt, 1496 demum Eu-
ropam repetiiſſe, rex Galliae Neapolin quatuor dies
ante reliquit, quam Hiſpanicus exercitus ad littora
Meſſana appellere potuit, neque prius, quam inter-
iecto menſis ſpatio, cum Gallico in praelio Semena-
renſi congreſſus eſt, et pauci, qui ex eo euaſerunt,
Gallici milites fuga, trans mare capta, patriam repe-
tierunt: accedit, quod tempus huius praelii epo-
cham, qua morbus noſter iam in Gallia et Italia in-
notuit, demum ſequitur. Sectio quinta ad obie-
ctiones reſpondet, quibus origo huius mali ex Ame-
rica defendi poſſet. Poſito enim, exercitui Hiſpa- p. 47.
nico in Italiam miſſo interfuiſſe milites, ex America
reduces, qui contagium hic ſuſceperint, quod ta-
men in priore itinere fieri non potuiſſe, ſupra oſten-
ſum eſt, et in ſecundo ideo fieri non potuit, quia
exercitus

exercitus iſte iam ſub initium anni portum Alicanticum reliquit, MARGARIT vero et TORRES februario demum menſe ex Hiſpaniola diſceſſerunt: argumenta tamen hiſtorica, in ſectione quarta declarata, iſtam opinionem funditus deſtruunt. Silentium porro PETRI MARTYRIS et FERDINANDI COLUMBI multum ponderis habet. Morbi epidemici alii ſemper in infima plebe primo ſe manifeſtant: eadem etiam venerei, teſte ipſo OVIEDO, prima conditio fuit. In eo praeterea lues iſta cum aliis morbis epidemicis conuenit, quod ex oriente in occidentem ſe diuulgauerit, ſiquidem ex Italia in Hiſpaniam tranſiit. Mirum etiam foret, ſi is morbus ſolus ex America in Europam traductus fuiſſet, cum id in aliis morbis endemiis fieri non conſpiciatur. OVIEDO de morbo quodam diſſerit, Americae incolis admodum frequenti, quem *Buas*, *Bobas*, *Boubas*, ſeu *mal de Loanda* dicit, et eumdem cum venereo exiſtimat, quem tamen, ex teſtimonio Cl. COUTINHO, qui in Braſilia ipſe medicinam exercuit, vere ab eodem aeque, ac illum, quem Angli *Yaws* dicunt, ab aliis *Pians* vocatum *) diſtinctum eſſe docet Noſter. In ſectione ſexta diſquirit, quae argumenta ſcriptores mouerint, vt morbi noſtri originem ad Americam
p. 79. referrent. Primus huius ſententiae Auctor LEONH. SCHMAUS habendus eſt, qui eam anno 1518 diuulgauit, poſtquam ſuperiori anno NIC. POTT primus ligni guaiaci aduerſus malum hoc efficaciam commendauerat. Neque tamen illud ſolum Hiſpaniolae incolae hoc remedio tractaſſe putandi ſunt, ſed eodem procul dubio ad morbos ipſis

*) Quem tamen morbum omnino ad venereos pertinere, vel recentior quidem morborum Americae ſcriptor nuperrime a nobis indicatus, Cl. DESPORTES, perhibet.

ipſis familiares, cachexiam, ſcorbutum cet. vſi fuerunt, a quibus morbis Hiſpani, ob ſymptomatum analogiam, ad idem, noſtro etiam morbo applicandum, deducti ſunt. Sectio demum ſeptima Noſtri opinionem de origine mali huius proponit, quae in eo conſiſtit: Omnium morborum epidemico- p. 88. rum et peſtilentialium primordia a vehementioribus tempeſtatum mutationibus deriuarunt Auctores, docentes ſimul, venenum ſub initiis eorum quo ſubtilius, eo efficacius eſſe, et interiecto tempore craſſius veluti, ſimul autem debilius reddi. Atqui vtrumque de noſtro etiam morbo valet: vltimum enim hiſtoria eius teſtatur, prius vero teſtimonia NIC. LEONICENI et ALEX. BENEDICTI confirmant, qui ante annum 1494 et eodem ipſo totam Italiam frequentibus inundationibus, peſte huc illuc graſſante, terrae motibus, fame, hyeme inſoliti caloris, infeſtatam fuiſſe narrant. In eo etiam morbus noſter a ſolummodo contagioſo differt, quod morbi huius generis ſemper eadem ſymptomata monſtrent, vti v. c. deſcriptio variolarum, a SYDENHAMO facta, prorſus non differt ab ea, quam RHASES nono ſaeculo exhibuit, quum contra venerea lues, vno impetu a mutatis tempeſtatibus inducta, adeo magnas mutationes ſubierit. Neque quod FRACASTORIVS iam prodidit ſub initia ſua tantum in Europae plerisque regionibus ſimul obſeruata fuit, ſed eodem etiam tempore in Aſia et Africa. In hanc a Iudaeis, ex Hiſpania fugatis, inuecta a quibusdam putatur, licet hoc plane certum reddi nequeat: hoc tamen ipſum communi opinioni multum aduerſatur, luem ex America in Hiſpaniam delatam fuiſſe, cum Iudaei anno iam 1492 hanc regionem relinquere fuerint coacti.

XXXII.

XXXII.

Léttres sur la methode s'enrichir promptement, et de conserver sa santé par la culture de végétaux exotiques. Par Mr. PIERRE IOSEPH BUC'HOZ, Médécin Botaniste Lorrain et de feu le Roi de Pologne, agrégé au Collège Royal des Médécins de Nancy et à la Faculté de Médécine de Lorraine, Démonstrateur en botanique au dit Collège, Membre dés Académies de Mayéncé, Metz, Rouén, Châlon, Angers, Dijon, Beziers, Toulouse et Caën. Tom. prem. à Paris, 1768. 8. pl. 20. chez Caveliér, Durand neveu, Didot le jeune, de bure fils âiné, la Combe.

i. e.

Epistolae, methodum tradentes, facile sese locupletandi et sanitatem conseruandi, mediante cultura vegetabilium exoticorum. Auctore P. F. BUC'HOZ.

Sat specioso sub titulo Cl. BUC'HOZ in viginti litteris, quae hoc tomo continentur, varias, in vegetabilium cultura obseruatu dignas, res, partim a se ipso, plurimum tamen ab aliis notatas, cum Le-
p. II. ctoribus communicare constituit. Qua in re, vt in prima epistola, quae quasi conspectum totius operis sistit, profitetur; duplex Ei fuit consilium, partim scilicet plantas plurimum exoticas enarrare, per quarum culturam agri fertiliores euadunt; partim commoda commemorare constituit, quae exinde redundant, siue vt alimenta, siue vt medicamenta, omni animalium generi vtilia consideres, siue denique vsum in oeconomia spectes. Se porro omnia,

omnia, nouiter inuenta, nec non quae et in veterum, et recentiorum libris, de vegetabilium cultura et vſu, traduntur, publici iuris facturum eſſe promittit Cl. Auctor. Singula nunc videamus:

In epiſtola ſecunda de *ſorbo aucuparia* L. agit vbi, deſcripta praeſtantia formae, trunci, florum, fructuum, foliorum, in vſum, quem lignum habet, inquirit, quod ob duritiem, et colorem cineritium, et quod facillime laeuigari poteſt, ad varia opificia et machinas conſtruendas aptum reperitur. Fructus eius cupide quaerunt turdi, inde, vbi creſcit copioſe arbor, maxima in copia, ſumtibus minoribus, aluntur illi aues, vti hoc obſeruauit Noſter in Lotharingia. Verum etiam maximum vſum habent in exornandis hortis; ſiquidem et alimenta pro hominibus inde parari poſſunt: ex ſiccatis enim et in puluerem redactis baccis panis coquitur, et Sueci potum, qui iis loco vini eſt, inde praeparant, et per deſtillationem aquam vitae ex eo obtinent. In re medica, ante maturitatem, ſi adhibeantur baccae, vt adſtringentes in diarrhoeis commendat Cl. Auctor. p. 17. p. 21.

In tertia epiſtola methodum declarat, *phthiſin ſuffimento humido vegetabilium*, vt vocat, *ſanandi*. Iuueni phthiſico, ad quem accerſebatur Noſter, exhibuit primum, praeter nutrientia leniora, bis de die drachmam vnam opiati antiphthiſici MARQUETI, in Lotharingia noti, et infuſum theiforme ex myoſotide, domiciliumque ei ſuadebat in ſtabulis ouium; ſed fruſtra. Quo facto cogitando ad dictam fumigationem humidam peruenit, quam, vt profitetur, ſummo cum vſu adhibuit. Indidit nempe machinae ſingulari, a ſe ipſo inuentae, infuſum aquoſum plantarum bechicarum et balſamicarum, quibus addidit balſama naturalia; et os aegri orificio ſuperiori anguſto applicari iuſſit, vt inſpiraret aerem, particulis illis balſamicis impraegnatum, aeger; p. 33. p. 42.

praeter quod alimenta bonae notae, nec non opiati illius MARQUETI vſum ſuadebat, aegrum illum, nec non multos alios poſtea perfecta gaudere ſanitate profitetur.

p. 49. Epiſtola quarta de *betula alno* L. agit, cuius culturam propterea partim commendat, quia non adeo fertile ſolum exigit, partim, quoniam poſt paucos annos ad varias res in oeconomia, variaque opificia adhiberi, ideoque vſum ferre poteſt. Inde ſuadet iis eius culturam, quorum agri paludoſi ſunt, vel qui ad margines fluminum et riparum arbores plantare cupiunt; plurimum enim aquae inter omnes arbores fert, vti ex obſeruationibus conſtat. In paralyſi optimo cum effectu folia eius adhibuit Cl. Auctor; quibus calefactis, aegrum paralyticum totum obtegunt Helueti.

p. 65. In epiſtola quinta culturam *tritici Smyrnenſis ſeu miraculoſi* dicti, deſcribit. Eſt ſcilicet triticum ſpica multiplici C. B. quod in regionibus Smyrnenſibus inprimis colitur, vnde in Galliam peruenit; quodque triginta ſex culmos in vna planta gerit; in vnoquoque culmo poſitae ſunt ſex ariſtae, quarum quaeque triginta quinque continet grana. Ex quibus omnibus patet maxime conuenire ruricolis, ſi hanc tritici ſpeciem praeferrent communi; cum agri
p. 75. multo fertiliores inde fierent. Ad multiplicandos culmos adhibuit ſingulares praeparationes, partim a ſe ipſo, partim ab aliis inuentas, quas hic cum Lectoribus communicat.

p. 81. In epiſtola ſexta de coloribus exponit Cl. Auctor, qui ex vegetabilibus obtinentur, et vel picturae vel arti tinctoriae inſeruiunt. Praemiſſa generali tractatione de praeſtantia picturae ac tinctoriae artis; nec non de coloribus, quorum ſex *primitiuos*, vt vocat, aſſumit; eorum cauſſis, aliisque huc ſpectantibus, eas primum hac epiſtola enarrat plantas,

quae

quae et lanam aliaque colore flauo obducunt, vel ad picturam adhibentur; vt funt acanthus, thymelaea, folia betulae inprimis nigrae Lapponicae; gummi guttae, luteola aliaque.

Quod plantas fpectat, quae colore rubro, purpureo et coeruleo tingunt, has enumerat in epiftola feptima. Eleganter rubrum colorem praebent bixa Orellana, lignum Brafilienfe; cachou, qui fuccus gummofo refinofus eft palmae, *areca, catechu* dictae; flores carthami, rubia tinctorum, aliaeque exoticae plantae. p. 97.

Colore coeruleo tingunt paucae tantum plantae, vt indigofera, cyanus, cortex fraxini, galegae, folani, campanulae fpecies etc. vti hoc Cl. Auctor oftendit in epiftola octaua, additque eas plantas, quae colorem praebent violaceum, viridem et nigrum. Praeparatione coloris indigo defcripta, myrtillos violaceum praebere colorem, nec non baccas bafellae, lichenis fpeciem, contendit Nofter. Color viridis elicitur ex fructibus Belladonnae, floribus bugloffi, iacobaea, iride, meliffa, aliisque. Nigrum colorem praebent anacardium, et inprimis oleum ex fructibus eius, agarici fpecies, alni fructus, lignum Campechienfe, et Iamaicenfe. p. 113.

In epiftola nona iterum tradit curationes phthificae pulmonalis *per fuffimigium vegetabilium* factas. Iis fcilicet obferuationibus, quas enarrauit iam in epiftola tertia, quasdam addit, a MUZELIO, aliisque, ac a fe Ipfo inftitutas; quae priora confirmant. p. 128.

In epiftola decima de *lino Sibirico* agit Nofter, vbi culturam eius commendat; nec non praeparationem, eius variam ac optimam methodum difcribit. p. 145

Epiftola vndecima eas plantas tractat, quae guftum carnis et lactis animalium deperdunt, fi ab iis p. 161

L 2 comedun-

comeduntur. Si vaccae et oues thlaſpi deuorant, lac et caro allium redolet; ſi leuiſticum edunt, idem ſapor in lacte et carne obſeruatur: Porro euphorbium ſonchus oleraceus, quem auide quaerunt lepores, et omnes plantae vmbelliferae, vti Cl. HAGSTROEM obſeruauit, eundem edunt effectum. Addit plures, quas ſilentio praeterire licet.

p. 177. *Milium Africanum*, ſ. holcum ſorghum L. commendat in epiſtola duodecima Cl. Auctor, loco ſecalis ſeminare, quoniam innumere ſeſe multiplicat, ita, vt pro vno grano centum et ſexaginta accipere poſſit, qui hanc plantam colit. Requirit vero terram ſabuloſam, duram, nec nimis magna copia granorum vni agro immittenda eſt, ne incrementum et multiplicatio impediantur. In Heluetiam, vbi copioſe colitur, primum ex Africa miſſum eſt ſemen hoc.

p. 193. *De ligno Quaſſiae* epiſtola decima tertia agit, quod Surinamo primum in Europam, per Cl. DALGBERG miſſum eſt; vbi a ſeruo quodam, *Quaſſi* vt remedium efficaciſſimum in febribus malignis, epidemice ibi ſaepe graſſantibus, adhibitum eſt. Deſcriptionem botanicam ſi quis legere cupit, adeat LINNAEUM, *) qui ſingularem ſriptiunculam de ea edidit, quae et a Noſtro laudata ac adhibita fuit. Quod vires attinet, eſt medicamentum amarum, ſtypticum, et in infuſo inprimis adhibetur, ita, vt ad menſuram aquae ſcrupulum vnum ſumant; cuius ſapor tam amarus eſt, vt vix exhiberi poſſit, ob balſamicam tamen vim chinam multo ſuperare creditur. Non ſolum autem in febribus continuis ac intermittentibus ſed et aliis in morbis, malo hypochondriaco, fluore albo, arthridite et ſphacelo, ſummo cum fructu exhibuerunt Noſter, aliique.

In

*) v. Comment. noſtr. ſecund. decad. ſuppl. I. p. 23.

In epiſtola decima quarta, doſin medicamentorum, ex plantis praeparatorum, non certe determinari poſſe, variis demonſtrat exemplis Cl. Auctor. Comparat inprimis eorum medicamentorum doſes, quae et hominibus et aliis animalibus exhibentur. Sic elaterium, pulpa colocynthidis, cicuta, aloe, variaque alia, equis aliisque animalibus ad vnciam dimidiam, vel maiorem doſin exhibentur, cum hominibus grana aliquot, vel ſcrupulus praeſcribuntur. p. 209.

In epiſtola decima quinta *acmellam* aliasque plantas, vt ſpecifica in calculo et colica nephritica, commendat. Verbeſina acmella vires exſerit diureticas, diaphoreſin mouet, humores attenuat, et menſtrua promouet. Eundem effectum in ſoluendo calculo edit vua vrſi, id quod Cl. HAENIUS confirmat; nec non vaccinium myrtillus, ſub forma infuſi vel decocti exhibitae. p. 225.

In epiſtola decima ſexta culturam robiniae caraganae ruricolis et hortulanis ſuadet; fructus eius ab Siberiae et Tartariae incolis in nutrimentum copioſe colliguntur. p. 241.

In epiſtola decima ſeptima nouam aquam vulnerariam et compoſitionem globorum balſamicorum, in Lotharingia notorum, cum Lectoribus communicat Cl. Auctor. Pater eius compoſitionem huius aquae inuenit, ad quam efficiendam, folia nicotianae, ariſtolochiae, ſedi albi ſ. illecebrae, et ſolani cum vino albo infunduntur, digeruntur et deſtillantur. Globi balſamici praeparantur ex aloe, myrrha, maſtiche, ſimilibusque aromatibus; quos, in aqua vulneraria ſolutos, egregios edere effectus promittit. p. 257.

Epiſtola decima octaua de *apocyno* agit, Syriacum dicto. Deſcripto breuiter habitu plantae, infuſum eius, minori doſi exhibitum, purgare aluum, doſin vero auctam vomitum mouere, docet; cae- p. 273.

 terum

terum ſumma cum cautione interne eſſe adhibendam ob effectus venenatos timendos. Ex lana, quae ſeminibus adhaeret, cum animalium lana commixta, in Gallia pilei, et panni ſericei, aliaque conficiuntur.

p. 289. In epiſtola decima nona, infuſum quoddam plantarum balſamicarum, et bechicarum commendat, quod in aſthmate tentauit. Poſtquam initio epiſtolae huius omnia fere remedia huius generis, quibus Galli in hoc morbo vtuntur, enarrauit, hoc ſuum infuſum theiforme ex plantis reſoluentibus ac balſamicis paratum, reliqua omnia antecellere, profitetur Noſter.

p. 305. In epiſtola denique vltima *de ſpigelia*, anthelmia dicta, agit Cl. BUCHOZ, cuius vires, contra vermes ſpecificas, multis extollit laudibus. In decocto praecipue adhibuit, dum nempe manipulos duos huius plantae in duabus menſuris aquae coqui iuſſit, vſque ad mediam partem decocta eſſet aqua; colaturae deinde addidit paucam quantitatem ſacchari ſeu ſucci limonum, vel ſyrupi cuiusdam; exhibuitque adultis ſenſim menſuram vnam decocti, antequam lectum irent; infantibus minorem doſin; praeter laxans ex rhabarbaro, ſenna, et manna; et ſperatos vidit effectus, maxima ſcilicet in copia excreuiſſe aegros vermes.

XXXIII.

XXXIII.

HENRICI AUGUSTI WRISBERG, D. Med. anat. atque artis obstetr. Prof. R. Obseruationum de animalculis infusoriis satura, quae in societatis regiae scientiarum solemni anniversario consessu praemium reportauit. Goetting. ap. Viduam b. Vandenhoek. 1765. 8. plag. 7. c. ded. et praefat. Tab. aen. 2.

Quae in omni plus minus putrescente liquore, ex affusa, ad animales vel vegetabiles partes, aqua nato, sese offerunt varie mota corpuscula, animalcula infusoria dicuntur. Haec nupero seculo detecta, repetitisque multorum obseruationibus indagata denuo disquisiuit Cl. Auctor, hunc in modum ea, quae per duodeviginti obseruationes ipsi innotuerunt, in opusculo hoc tripartito tradens, vt prima sectione animalis, altera vegetabilis regni effectus describeret, tertia vero obseruata diiudicaret adiectisque iconibus illustraret.

Ex regno animali hirudinem, trichuridem, album en et vitellum oui, carnem bubulam coctam, veruecinam assam, recentem, crudam putridam, sperma virile, laruasque muscarum; ex regno vegetabili autem pisa hortensia, flores phaseoli, miscelam seminum cardiacae, geranii, matricariae, ceparum et chrysanthemi, porro semina cannabis, napi, sesami, avenae et milii, apiumque palustre recens et siccum examinauit; quin immo etiam aquam fluuiatilem. Adeo autem breuiter omnia complectitur, vt singulorum epitome tradi haud queat. Vsus est vt plurimum microscopio composito Anglicano illoque horizontali, lenteque, cuius focus est dimidia pars lineae.

Vidit varium animalculorum gregem, quorum alia minima ſunt, rotunda, ouata, flauedine et motu, quaquauerſum liberrimo, a bullulis aereis diſtinguenda, ſolitaria, aliquando gregatim decurrentia, aliquando in membranam quaſi vel colliculum congregata, reliquis inprimis polypis pro nutrimento inſeruientia; dein alia maiora, quae Cl. IABLOT *Cornemuſes* dixit, ouata, anterius acuminata, obtuſa poſterius, proboſcidem cylindricum plerumque exſerentia; porro globoſa alia, exacte rotunda cum cauda duplici, forcipe ſimili; alia deinceps lata, ampla, ouata, in vtroque extremo acuminata, apice poſterius duplici ex articulis compoſito, admodum mobili, praeterea alia piſciformia, longiuſcula, vtrinque acuminata, pellucentia, in medio latiuſcula, opaca, motu repente tardiore; velociſſimo rurſus alia, capite rotundo obtuſo, trunco cylindraceo, cauda bifurcata, acuminata; alia quoque perfectiora, pedibus, cauda, capite cornubus, ſeu antennis pilisque inſtructa; poſtremo polypos extenſiles, contractiles, infuſoria reliqua deuorantes, pedunculatos, campaniformes, ore hiante, contracto illo acuminatos, muco et fragmentis cohaerentes, aliquando plane liberos, cum medio quodam puncto obſcuro, nunquam non ſeſe mouentes. Quorum quidem omnium formas, pro vario tamen ſitu et motu ipſorum diſcrepantes, icones, a Cl. Auctore ipſo confectae, exprimunt.

p. 82. Ad geneſin illorum, praeter aerem et modicum caloris gradum, aquae miſcela cum corpuſculis animalibus vegetabilibusue, arte vel natura facta, requiritur. Elapſo die vno alteroue, incipiente iam motu putredinoſo, praeter bullulas aereas euoluuntur moleculae minimae, albidae, rotundae, copioſae, ſeorſim vel confertim poſitae, veſiculares. Senſim iam adoleſcunt in animalcula, non diu duratura, cito

cito autem, ab affuſo vel acido vel alcali, enecanda. Par eſt mucorum generationis ratio, de qua pauca profert. Vti vero Cl. Auctori inter polypos, animalcula infuſoria et forte quoque ſpermatica, arctiſſimum extare ſimilitudinis vinculum videtur; ita ſententiam, qua omnia ex ouo prodire dicuntur, non ſolum argumentis, ab infuſoriis corpuſculis, mucoribus, muſcis atque fungis, verum etiam ab animalibus perfectis deſumtis, dubiam reddere allaborat. p. 92.

XXXIV.

Von den Krankheiten einer Armee, aus eigenen Wahrnehmungen in dem letztern Preuſſiſchen Feldzuge, mit practiſchen Anmerkungen aus den beſten Schriftſtellern von E. G. BALDINGER *D. Langenſalza, in Ioh. Chriſt. Martini Verlage, 1765. 8. Seit. 326. ohne Dedic. Vorrede und Regiſter.*

i. e.

De morbis exercitus obſeruationes, in nupero Boruſſorum bello factae, et annotationibus practicis, ex optimis ſcriptis depromtis, illuſtratae ab E. G. BALDINGERO. D.

Libellus hic, quam maxime hiſtorico ſtylo, neque commodo ordine, conſcriptus, in tres diſpeſcitur partes; quarum prima valetudinarii bellici Regii Boruſſiae rationem, altera diaetam, a militibus in bello obſeruare ſolitam, tertia vero ipſos in bello occurrentes morbos deſcribit.

In prima parte, in duas alias iterum diuiſa, quarum prior de valetudinario bellico Boruſſorum in genere, poſterior de noſocomio bellico apte beneque diſpoſito agit, Cl. Auctor copioſam admodum, p. 4.

multaque ſuperflua, ſaepiusque repetita, continentem facit recenſionem medicorum, chirurgorum, pharmacopaeorum militum aegrotantium, in bello curam habentium; locorum, ad noſocomia bellico idoneorum; oeconomiam in iſtis aegrorum domiciliis curantium virorum; in ſpecie duorum illorum, in nupero bello Torgauiae et Wittebergae conſtitutorum valetudinariorum rationem: tradit praeterea, quaenam ſit ratio, cum vulneratos, tum morbis internis affectos milites in bello curandi, et quaenam ſint et medicorum et chirurgorum, cum pluribus,
p. 31. tum nulli duci, ſubiectorum hac in re officia: Ad valetudinarium bellicum bene ordinatum requiri docet, vt medici ſint et proba rerum medicarum notitia, et experientia inſtructi, humani atque officioſi, a rege vel imperatore exercitus bene aeſtimati; vt porro in pharmacopoliis pauca mixta et liquida, multo e contra ſimplicia, pluribusque indicationibus ſimul adaptata, medicamenta, eaque caute aſſeruentur: vt deinde, in inferiorum nec adeo exercitatorum medicorum vel chirurgorum commodum, condatur ſyſtema, quod vel, vti Cl. Auctor dicit, b. HEBENSTREITIUM Noſtrum, in ſynopſi quodam therapiae, quam Noſter ſimul ſpem facit aliquando edendi, feciſſe, generalia vel particularia, ſolis militum morbis accommodata, therapiae
p. 49. praecepta tradat; vt denique etiam miles aegrotans bene, ita tamen, vt omnes, principibus moleſti, nimii ſumtus abſint, nutriatur.

p. 62. Diaetam militum in bello, in ſecunda parte, ita deſcribit, vt primum ea diaetae vitia, nec ab imperante, nec a medico caſtrenſi remouenda, vel in ipſorum plurimorum militum neglecta morum cultura; vel in circumſtantiis, cum bello neceſſario coniunctis; vel in alimentorum potulentorumque modo inopia, modo abundantia; vel in nimio motu; vel

in

in affectuum animi, potiſſimum timiditatis, intemperantia, vel in immunditie, parcaque rerum, in bello gerendarum, conſuetudine poſita fuit, recenſeat; tum, quaenam ad militum ſanitatem conſervandam, aeris, aquae, locorum, cibi et potus, veſtium denique ratione, ab imperantibus et medicis curanda ſint, edoceat, exemplisque illuſtret. p. 82.

In tertia denique huius libelli parte, vbi de morbis, quibus in bello milites ſunt obnoxii, agitur, praemiſſis variis de ſtudio ſuo, veros propriosque militum morbos diſquirendi, laudatis PRINGLIO, HOMIO et SCRETA, veluti optimis hac in re ſcriptoribus, amplaque tandem commodorum et incommodorum medicis caſtrenſibus, in diſciplinarum ſuarum incremento occurrentium, vel in aegrorum viſendorum rariorumque phaenomenorum multitudine, vel in cadauera ſecandi opportunitate, vel in imperantis ſummiue medici lenitate aut pertinacia, vel in aegrorum, modo huic, modo illi, medico aut chirurgo traditorum, proeliique tempore, modo huc, modo illuc translatorum, ratione: vel in librorum conſulendorum inopia, conſiſtant, deſcriptione facta, primum illos morbos, quibus etiam alii homines afficiuntur, tunc eos qui, licet in aliis cadant homines, in caſtris tamen frequentius occurrunt; tandem illos potiſſimum, quibus Boruſſi nupero in bello quam maxime laborabant, tribus ſectionibus contemplatur Cl. Auctor. p. 95. p. 105.

Morbis, alios ſimul homines male habentibus, annumerat, calculum, epilepſiam, melancholiam et maniam, variolas, tandemque purpuram. Calculum, cum dolore, inflammatione, ſpaſmo, vlcere; vrinaeque obſtructione coniunctum, ab aliis ſimilibus morbis diſtinguit, in eius curatione ſpecifice ſic dicta diuretica, et, praeter epithemata, balnea et p. 122.

enemata

enemata emollientia, temperantia, si vlcus adsit, corticis Peruuiani, cum theae foliis mixti, vsum, et pilulas saponaceas, paroxysmo absente, datas, aquam
p. 125. calcis vivae, vuamque vrsi, commendat. Epilepsiam, quam a ficta probe distinguere iubet, in haereditariam, congenitam, acquisitam, et symptomaticam diuidit; ipsi idiopathicae non tam frequenter, quam symptomatica, in castris obseruandae, specifice obesse monet viscum quernum, nec non, quia acidum corrigat, aquam calcis viuae; Ill. COTHENII puluerem antiepilepticum, ex succino cum oleo tartari trito, millepedibus, nitro, arcano duplicato, semine lycopodii, limatura martis, cinnabari, et eleosaccharo foeniculi digestum, reiicit; camphoram, maximeque, si cum amygdalis trita in emulsionis formam redigitur, nec minus pilulas, ex radice valerianae confectas, summe vtiles esse putat; caussas epilepsiae frequentiores, non semper vno eodemque tempore aeque efficaces, copiose tradit, exemplisque illustrat, epilepsiam denique, a vulneribus diu durantibus obortam, pertinacissimam esse docet.

p. 134. In melancholia et mania, quas a variis scriptoribus, inprimis MUZELLO, egregie descriptas esse refert, et quomodo a refrigerio, ira, scabie retropressa, febribusque malignis pendeat, exponit, praeter alui solutiones et alia, cuicunque caussae accommodata, remedia, inprimis tartari tartarisati, nec non aceti vsum commendat, et de scabie, per
p. 140. artem inserenda, aliqua monet. Variolas in castris rarius occurrere, easdem, licet antea benignae fuerint, in malignas mutari, dicit, idque exemplo militis cuiusdam, qui variolas quidem iam superaverat, in nosocomium bellicum, Torgauiae constitutum, delatus, corpus tamen habebat, nigra quadam squamosa crusta obductum, simulque magnam oris

oris raucedinem, et ab his malis, quae noſter pro variolis verrucoſis habet, per balneorum, mercurii dulcis, decoctorumque vſum ſanabatur, probat. In purpurae, quam cum puer, tum medicus caſtrenſis paſſus eſt, et ſuo ipſius exemplo, Cl. HEINRICI, ſuper hac re geſtum diarium, iam ſuccincte Auctoris diſſertationi, de morbis militum, nec non amplius operi chirurgicarum obſeruationum Cel. BILGUERI inſertum, vna cum tabula, pulſus in diuerſis diebus diuerſam rationem denotante, et in fine noſtri libelli annexa, exhibens, copioſe illuſtrat, natura et indole contra Ill. HAENIUM, medicum pro exanthematum Auctoribus habentem, aliorum Virorum ſententiis admodum confuſe adductis, vehementer irruit; purpuram et omnia alia exanthemata viribus vitae, nullo antea exhibito medicamento, e corpore elici; et forte Cl. MEDICUM, lege inflammatoria illa oriri, autumantem, recte ſentire putat. p. 142.

Ad alteram morborum militum claſſem, quae eos, qui, aliis quidem hominibus communes, in caſtris tamen frequentius occurrunt, comprehendit, ex Auctoris ſententia pertinent, febres ſimplices plethoricae (*einfache Blutfieber*) et inflammatoriae; febris catarrhalis benigna; tuſſis, diuerſaque aſthmatis genera; arthritis, rheumatiſmi et cephalea chronica; phthiſis et febris lenta, febris quartana, tertiana, hydrops et tympanitis, icterus, variae alui fluxiones, variae ſcabiei ſpecies, ſanguinis profluuia, apoplexia, paralyſis; ſopor et catarrhus ſuffocatiuus, eryſipelas et gangraena, denique vermes. Febrem illam ſimplicem, quam plethoricam diximus, Noſter leuiſſimam eſſe, et ſolos illos, belli laboribus aſſuetos, iuuenes afficere dicit. Febris autem inflammatoriae, quam ab illa, quae a ſtaſi humorum p. 261.

humorum oboritur, diſtinguit, varia conſtituit genera, frequentiusque in caſtris anginam et pleuritidem, rarius veram illam ventriculi occurrere, et in pleuritidis curatione epithemata humida ſiccis
p. 168. antecellere docet. In catarrhali benigna febre, pedeſtres milites potiſſimum afficiente, diaphoretica
p. 171. ſpirituoſa cautiſſime propinanda eſſe monet. Tuſſes, quas in caſtris vel ſiccas, vel humidas, vel conuulſiuas, nec non omnia, qualiacunque ſint, aſthmatis genera, propter innumera, ex bellicis laboribus in militum pectora redundantia, incommoda, frequentiſſime in caſtris obſeruari, et in iis ſanandis ſimpliciſſima, ex gummi ammoniaco et ſquillitico oxymelle parata, medicamina egregii vſus eſſe, luculenter probat.

p. 174. In arthritide et rheumatiſmis, varie inter ſe differentibus, et potiſſimum vel calidis, vel chronicis, ex variis ſcriptis varia commendat remedia, inprimis tamen ea, quae ex ſapone parantur, nec cephaleas chronicas in bello rariores eſſe monet.
p. 181. Phthiſin febresque lentas, in equeſtres milites praeſertim cadentes, prae aliis etiam a tergi per bacu-
p. 184. los concuſſione pendere, arbitratur. Febris quartanae, cuius malignitatem praecipue in chirurgorum incongruam medendi rationem confert, et quam male in tympanitidem vel hydropem, feliciter in ſcabiem terminari dicit, curationem copioſe, pluribus, ſaepeque valde compoſitis, recenſitis medi-
p. 198. camentis, illuſtrat. Sic etiam in febre tertiana, non tam vehementia remedia poſtulante, in caſtris raro maligna vel apoplectica, explicanda verſatur, et inter alia praecipue radicis ipecacuanhae cum rhabarbaro, corticisque Peruuiani cum radice ſerpenta-
p. 204. riae Virginianae vſum laudat. Hydropem, cum ſymptomaticum, tum idiopathicum, cum fixum, tum vagum, a variis cauſis pendentem, copioſe deſcribit,

describit, insignemque medicamentorum, cum resoluentium, tum abducentium, tum roborantium, in bello contra hydropem vsurpatorum, cateruam exponit.

Tympanitem, non, vti Cel. PRINGLIUS, semper ab intermittentibus febribus, per corticis incautum vsum male curatis, sed et ab aliis causis, variisque praesertim viscerum abdominalium obstructionibus oriri, vel in ventriculi et intestinorum, vel in peritonaei cauitate, vel extra peritonaeum, inter hoc, telamque musculorum cellulosam sedem habere; saepe, intestinis nullo modo expansis, adesse; raro solam deprehendi, interdum per aerem vterum distendi; et in ipsa tympanitidis curatione omnia, flatus mouentia, remedia caute propinanda esse, fuse admodum ostendit. Icterum, quem non, vti Ill. VAN SWIETEN putat, a chronicis febribus, vel diaeta neglecta sola, sed et ab aliis causis, v. c. vulneribus capitis, oriri docet, ex alius chirurgi obseruatione, post proelium Kesseldorfiense, a vulneribus capitis letalem factum esse, saepe epidemicum deprehendi, in bello vehementissimis resoluentibus pertractari, et, si in mortem terminetur, a diarrhoea excipi enarrat. Fluxuum alui, vel criticorum, vel symptomaticorum, maxime chronicorum varias causas, nec non permulta ex plurimis scriptis depromta ad illos eaque, quae cum iis coniuncta sunt symptomata cohibenda remedia enumerat. In scabie, non semper, vti Cel. PRINGLIUS vult, contagiosa, et a vermibus sub cute repentibus oborta, sed vtique multum varia, pluribusque sub morbis, praesertim si retropressa fuerit, latente; quoad differentias suas optime ab Ill. CRANTZIO *) descripta, milites magno cum dolore, crustisque

p. 220.
p. 226.
p. 231.
p. 239.

*) In diss. de scabie et eius classibus. Viennae, 1760.

ſtisque percraſſis, afficiente, quaenam in caſtris adhibeantur, et quomodo adhibenda ſint, medicamina, fuſius enarrat.

p. 254. Sanguinis profluuia, vel a vulneribus oborta, optime per preſſionem, quae per puluillos denſiores fit, ſiſtenda, vel ſcorbutica, vel cum alui excretione coniuncta, vel apud iuniores milites e naribus, vel, potiſſimum apud equeſtres milites, ex ano, ſub haemorrhoidum nomine, vel denique e pulmonibus enata, breuiter contemplatur. Apoplexiam et lethargum, vel a nimio ſanguine capitisque vulneribus, vel a pituitae inſigni copia; catarrhum ſuffocatiuum vero, a variis excretionibus ſuppreſſis, vlceribusque inveteratis oboriri, et ad has cauſas, in morborum horum curatione, atten-
p. 261. dendum eſſe probe monet. Eryſipelas, in caſtris admodum varium, multumque frequens caute ſanandum deſcribit. Aduerſus gangraenam ex mente Cl. BILGUERI frequentem ſcarificationem, vſumque corticis Peruuiani vehementer laudat, et vtriusque vtilitatem militis cuiusdam, triſtiſſima gangraena in pede ſiniſtro affecti, et per trium pene ſeptimanarum interuallum adhuc viui conſeruati, exemplo copioſe demonſtrat, monetque, in bellicis valetudinariis cauendum eſſe, ne aegri, ob diuturniorem cubitum in humeris, vel lumbis gangraenoſis affi-
p. 276. ciantur maculis. In vermium cauſis morbisque, quos producunt, vel comitantur, potiſſimum vero in anthelminticis ſic dictis medicamentis exponendis copioſiſſimus eſt, et quam maxime corticis Peruuiani, camphorae, acidique vitriolici vſum commendat.

p. 285. Morbos, militibus in nupero bello, proprios, quos in tertia parte pertractat, breui quadam introductione, in qua, hos morbos acutos, putridos, et contagioſos eſſe, a vitae militum genere oriri, rariſſime per perfectas criſes, frequenter per meta-

ſtaſin

ſtaſin, in pectore extremo factam, terminari, multis antea iam expoſitis, iterum repetitis, tradit, praemiſſa, eo perſequitur ordine, vt primo de febre vera caſtrenſi, tunc de ſcorbuto, poſtea de diarrhoea; deinde, de dyſenteria, tandem de ſcabie maligna agat. Febris militum, quam vocat, ab ill. ELLERO pro catarrhali maligna habitae, deſcriptionem ex eiusdem Viri obſeruationibus tradit, ipſam, pro caſtrorum hybernalium diuerſitate, diuerſam eſſe, aeſtate cum vehementioribus ſymptomatis et delirio, diarrhoeisque, ab humorum reſolutione obortis; hyeme vero magis cum languore, et diarrhoeis, a refrigerio enatis, coniunctam deprehendi; varie terminari, et vti, putridos morbos, curandam eſſe, docet. p. 291

Scorbuti, naturam et cauſas ſecundum LINDIUM, quem optimum hac de re putat ſcriptorem, aliorum ſententiis tamen ſimul additis, exponit, eundem Ao. 1758. circa Vratislauiam epidemice regnaſſe, et ad ill. STOERCKII methodum infuſo armoraciae cereuiſia vel vino facto non neglecto optime curari, edocet. Diarrhoeas vel autumnales ſic dictas, ad quas biliosae pertinent; vel putridas, dyſenteriae affines, ſaepe a moerore animi obortas, caute per euacuantia et adſtringentia tractandas, et in iis tollendis extractum ligni Campechiani, aqua menthae criſpae ſolutum, efficaciſſimum eſſe, declarat. Dyſenteriam, licet frequentius occurrat, a ſe tamen rarius obſeruatam, ſaepe cum vehementi febre coniunctam, optime per rhabarbari cum radice ipecacuanhae mixti, corticis Peruviani, gummi Arabici, et aquae calcis viuae cum lacte mixtae vſum tolli demonſtrat, et aliquantum iocoſe, quaenam ſint radicis ipecacuanhae rhabarbari, et corticis ſimarubae ex mente Exp. RIDIGERI principia, enarrat. Tandem de ſcabie ma- p. 298 p. 305. p. 311. p. 317.

ligna, vt vocat, ita agit, vt eam cum febribus putridis et ſcorbuto coniunctam eſſe, per denſam, viridiuſculam cruſtam ſeſe manifeſtare: in ſtadio eruptionis propter, paruas cryſtallinas pellucidasque veſiculas, cum purpura conuenire, deinde vero in piſi magnitudinem habentes ſuppurantesque quaſi variolas cum dolore et ſtupore coniunctas mutari, multum deinde impuriſſimi fundere puris, a refrigerio cum artuum tumore dolorifico, a nimio calore cum vrente quaſi dolore coniunctas deprehendi, ſaepe, muſcorum ad inſtar, pilis obſitas eſſe, ab omnibus iis, quae febres putridas gignant, cauſis oriri, et per balnea, irritantia, lenientia, euacuantia, et antiputrida, prouti circumſtantiae poſtulent, ſanari debere, affirmet, enarretque, multis ſane verbis, totum huius, quo ipſe per vnum annum affectus fuit, morbi decurſum.

XXXV.

Proeve over de voornaamſte langduurige gezwellen, door DAVID VAN GESSCHER, chyrurgyn te Amſterdam. Te Amſterdam, by Ian. Morterre 1767. 8 mai. 19 plagg. cum dedic. praef. et indice.

i. e.

Tentamen ſuper praecipuos tumores chronicos Auctore DAVIDE VAN GESSCHER.

Diuiditur hic tractatus in octo capita, quorum primum annotationes, de *doctrina tumorum in genere*, complectitur; pertractantur in altero *tumores glandularum*, *ſcrophulae*, *ſcirrhi* et *cancri* ſ. *carcinomata;* in tertio *tumores cyſtici* ſ. *tunicati*, *atheroma*, *lupia*, *ganglion* et *ranula;* agit Noſter in quarto de *tumoribus adipoſis* ſ. *ſteatomate*, in quinto de

tumoribus

tumoribus duris, sarcomate, polypo nasi, pa-ruli, sarcocele, polypo partium genitalium sexus sequioris et *excrescentia articulorum.* Examinat in sexto *tumores aquosos, oedema, hydrocephalum* cum *spina bifida, hydatidem, hydrocelem, hydropem articuli;* in septimo *tumores vasorum sanguiferorum, aneurysmata* et *varices* et in octauo demum *tumores dubios, bronchocelen* s. *herniam gutturis, abscessus frigidos* et *tumores lymphaticos.* Iam cum ea, quae Cl. Auctor hic habet, non ita iuste ad finem nostrum, quem in breuitate nobis posuimus, spectent, quaedam ex his, definitiones, causam proximam, et methodum curandi, quae digniora nobis videntur, excerpemus, quibus nonnulla interdum, quae ad diagnosin et diuisionem horum tumorum faciant, adspergemus.

Inter *glandularum tumores* hi sunt notandi: *Strumae* sunt tumores duri, indolentes renitentesque, in simplicibus glandulis, vel in compositis habitantes. Hi tumores sunt vel *benigni*, aegris non ita periculosi, vel *maligni*, qui aegros magis excruciant. Illi medicamentis resoluentibus, hi vero exstirpatione vel exulceratione curantur. *Scirrhus* est tumor durus, ex substantia aeque dura, indolens, non nisi in glandula conspicuus, rarissime solubilis. Causa proxima ponenda est in degenerata substantia glandulae cellulari; vel in corruptione, crassitiem, duritiem expansionemque augente, vasa glandulae comprimente, secretionem pinguedinis eiusque resorptionem impediente, textumque ipsum cellularum cum substantia glandulae, in corpus durum mutante. Curatio, si qua datur, in exstirpatione posita videtur. Scirrhi recentes, liberi h. e. vicinis partibus non adnexi, ex causa externa nati vel in corpore euchymo oriundi, melius et facilius curantur, quam qui iam inueterati sunt, cum vicinis partibus cohaerent, et ex causa interna vel in cacochymicis oriuntur. *Cancer*

p. 12, p. 22. p. 31.

p. 34. f. *carcinoma* eſt tumor, ex ſcirrho ſaepiſſime oriundus, pruriens, dolens, pulſans interdum et pungens, figuram rotundam in irregularem immutans, cutemque, tumorum obtegentem, varicoſam, pedum cancrorum ad inſtar, reddens. Cauſam proximam eandem, quam ſcirrhus, habet. *Cancer occultus* exſtirpatione aufe-
p. 50. rendus eſt. Belladonna, ſolanum, cicuta cet. ab aliis in hoc morbo, vt ſpecifica, commendata, Noſtro non ita arridere videntur. Externos potius exſtirpandos, internos naturae committendos eſſe putat.

p. 55. *Tumores cyſtici* f. *tunicati* in capite tertio abſolvuntur: *Atheromatis* tres ſunt ſpecies: prima in glandulis ſubcutaneis ſedem habet, quippe quarum maxima ſuperficies cuti inhaeret. Apparent rotunda, non ita magna, cuti agglutinata, nec, ſine hac, vllo modo poſſunt deprimi; altera profundius haeret, cuti non firmiter adnexa eſt, ſed ambitu ſuo telae cellulari inſidet. Semper maiora, quam primae ſpeciei ſunt, et libere vndiquaque moueri poſſunt; tertia demum ſpecies in glandulis ſeroſo lymphaticis cernitur. Dignoſcuntur ex ambitu maiori, profundo ſitu in muſculis, et ex inſigni mobilitate.
p. 62. Cauſa proxima priorum duarum conſiſtit in coacervatione materiae, in has glandulas ſeponendae, nec iuſte per vaſa exhalantia excernendae. Tertia oritur ex collectione et corruptione materiae, in glandulis ſeroſo lymphaticis contentae. Recentia emplaſtris gummi ſaponaceis et ferulaceis; inueterata ex-
p. 69. ſtirpatione curantur. *Lupia* (boongezwell) eſt tumor albus, nonnihil elaſticus, indolens, lentiformis, et in vicinia ſaepius articulorum conſpicuus. Cauſa proxima pendet a collectione humoris mu-
p. 76. coſi aucta in glandula mucoſa. Curatio reſoluentibus,
p. 77. in inueteratis diſſectione vel exſtirpatione abſolvitur. *Ganglion* (peezknoop) duplex eſt: *prius* eſt tumor

paruus

paruus in neruis ſubcutaneis, ad piſi magnitudinem,
aegrumque vehementiſſimis doloribus continuo ex-
crucians. Symptomata, dolor, vigilia, febris, par-
tisque affectae immobilitas, topica reſpuunt, nec, niſi
reſoluentibus, ſopiuntur. Vera curatio exſtirpatione
perficitur; *poſterius* eſt concretio neruorum, ex ictu
vel duriore labore oriunda. Tumor ipſe eſt durus,
longitudinalis vel oualis, in ſuperficie interdum in-
aequalis, indolens, colorem cutis non immutans, ad
latera tantum mobilis, et magnitudinem ſaepius oli-
vae aequans. Cauſa proxima pendet a collectione
humoris gelatinoſi in vagina tendinum. Curatur
reſolutione vel inciſione. *Ranula* eſt tumor mollis, p. 83.
flaccidus, non ita doloroſus, in apice linguae, ad hoc
vel illud frenuli linguae latus, vel ad vtrumque ſimul
conſpicuus. Oritur ex mala diſpoſitione partium
ſolidarum, et obſtructione vaſorum excernentium.
In cura ad inciſionem, vel, quod melius videtur, ad
cauterium actuale Noſter reſpicit.

Steatoma, quod in capite quarto, ſub nomine p. 87.
tumoris adipoſi pertractatur, eſt tumor magis minus-
ve ingens, nonnihil planus, indolens, *atheromate* du-
rior, renitens, elaſticus, colorem cutis non immu-
tans, liber et undiquaque fere mobilis. Oritur ex
collectione, accumulatione indurationeque maſſae
pinguedinoſae in cellulis. Exciſione curatur.

Varios tumores, cum ſubſtantia dura, firma, in p. 95.
capite quinto Cl. Auctor examinat. *Sarcoma* eſt
tumor durus, firmus, in tunica cellulari ſitus, indo-
lens, inſenſibilis. Sunt ipſi hi tumores vel *connati*
vel *acquiſiti*, et non, niſi in ortu, differunt, vbi hi
maiores ſtatim et duriores, quam illi deprehendun-
tur, qui naeuis maternis reſpondent. Cauſa pro p. 100.
xima eſt in corrupta tela celluloſa et diſtenta, ab ex-

tenſione vaſorum, ibi iacentium, oriunda. *Acquiſiti*
recentes medicamentis emollientibus, reſoluentibus,
et leniter adſtringentibus curantur. *Inueterati*, ne
eruptio fiat, adſtringentibus, et, eruptione facta,
antiputridis, exſiccantibus anodynisque tractantur.
p. 106. *Polypus naſi* eſt eminentia intra orificia narium, ex
integumentis earum interioribus excreſcens, vel ſim-
plex, vel in varios proceſſus diuiſa. Sunt *polypi car-
noſi*, qui ad *excreſcentias* pertinent, *mucoſi* et *cartila-
ginei*. Oriuntur priores ex degeneratione telae cel-
luloſae, tunicam pituitariam formantis; *mucoſi* col-
lectioni praeternaturali muci in glandulis pituitoſis
(*mucoſis*) celluliſque membranae dictae, originem
debent. Quaerit hic Noſter: *numne polypus vno*
p. 114. *ſemper pedunculo baſi adhaereat*, *an pluribus?* Poſte-
rius et aliorum et ſua experientia confirmatur. Cura-
tio, quam Cl. Auctor fuſius explicat, eo redit, vt
cauſae, ex quacunque labe, venerea, ſcorbutica, car-
cinomatica cet. oriundae, accommodetur. Veſica-
toria et fonticuli commendantur. Si vero oſſa ſpon-
gioſa, vel alia, naſum componentia, infeſtata fuerint,
exſtirpatio ſuadetur, quae quoque ſemper, niſi con-
traindicans adſit, tutiſſima eſt.
p. 115. *Tumores* (uitwaſs) *gingiuarum* ſ. *epulis* ſ. *parulis*
ſunt magis minusue prominentes, firmi non inflam-
mati, interdum dolentes, ex ipſa gingiuarum ſubſtan-
tia excreſcentes, ad dentes vt plurimum molares con-
ſpicui. Oriuntur ex obſtructione vaſorum, ad den-
tes gingiuasque ſitorum, et ex materia, ibidem col-
p. 123. lecta, deprauata. Curatio vel exciſione vel caute-
riis abſoluitur. *Sarcocele* ſ. *hernia carnoſa* eſt vel
corruptio epidydimidum, vel deſtructio teſticulo-
rum. Illa ad *tumores carnoſos*, haec ad *ſcirrhos* per-
tinet. Noſcitur prior ex deprauatis vaſis et con-
textu cellulari, epidydimidem componentibus, qui-
bus vaſa prolongantur, contextus cellularis extendi-

tur

tur, et durior fit. Tumor ipſe in initio indolens eſt,
et vbiuis liber; progreſſu vero increſcit, et vicinis
partibus adhaeret; Poſterior cum *ſcirrhis* ſimilem
fere habet originem, ita quidem, vt corruptio inter-
dum in centro teſticuli incipiat, vbi periculoſior eſt,
interdum vero ſuperficiem externam primum infe-
ſtet. Curatio in priori, ſeparatione epidydimidis, in
poſteriore exſtirpatione teſticuli abſoluitur. *Poly-* p. 130.
pus partium genitalium ſexus ſequioris ſ. *cercoſis* eſt qua-
druplex: Oritur enim 1. in fundo vteri 2. in ſuper-
ficie interna colli vteri, 3. in ambitu orificii vteri in-
terni vel 4. in ſuperficie interna vaginae vteri. Dia-
gnoſis primae ſpeciei, quae difficillima eſt, for-
matur ex crebriore haemorrhagia vteri; alterius
ſpeciei, ex tumore carnoſo, firmo, denſo, in vagi-
na latente, eidem non adnexo, paulum ſupra orifi-
cium vteri poſito, cum involutione vel inuerſione
orificii marginis, poſteriora verſus. Cognoſcitur
tertia ſpecies ex tumore vel in vagina poſito, vel
extra pudenda propendente, vaginae non adhaeren-
te, ex orificio non, vel parum dilatato, paululum-
que oblique formato; quarta demum apparet ex tu-
more, intra vaginam conſpicuo, eidem adnexo, et
forma et facie vteri orificii naturalibus. Cauſa pro-
xima eadem eſt, quae *tumoribus carnoſis*, ex cor-
rupta nimirum tunica harum partium celluloſo ſpon-
gioſo muſculari. Conueniunt in eo, vt in baſi ſint p. 136.
anguſtiores, multo latiores in progreſſu. Topica
hic reiiciuntur, ſola operatione chirurgica, metho-
do Cl. LEVRET curatio inſtitui debet. In articu-
lis oritur tumor, a Cl. Auctore *uitwas* dictus, ex in- p. 138.
tima parte articuli oriundus, reſiſtentias vicinarum
partium ſuperans, motum articuli impediens, exte-
rius prorumpens, manifeſtisque ſignis conſpicuus.
Cauſa proxima poſita eſt in deprauatione humorum
textus cellularis, vaſa, quae glandulas mucoſas arti-
culorum componunt, coniungentis. Conſpiciun-

 tur

tur potissimum in antibrachio et genu. Curatio consistit in amputatione partis affectae. Si vero malignitas iam adsit, materia per integumenta viam sibi parauerit et vicinos vel alios articulos iam arroserit, nec operationi est locus, sed medicamentis exsiccantibus, temperantibus et anodynis, cum iusta diaeta, opus est. Distinguendus est is ab *lupia* et *hydrope articulorum.*

Pertractantur in sexto capite *tumores oedematosi.*
p. 143. Est ergo *oedema* tumor mollis, flaccidus, albus, indolens, inflammationi raro obnoxius, impressioni, diu duranti, cedens. Causa proxima debetur impeditae circumductioni humorum, per vasa seroso lymphatica partis affectae; vel pendet ab errore loci eiusdem humoris, in telam cellulosam effusi. Curatio, si ex causa interna natum sit, internis medicamentis institui debet, vbi ab externis, frictione, suffimigiis, aromaticis, epithematibus resoluentibus roborantibusque cet. admodum iuuantur; Quodsi vero *oedemata* malignitatem quandam acquisiuerint, raro euentus bonus sperandus est. *Tumor aquosus* s. *her-*
p. 147 *nia cerebri* in eo ab *hydrocephalo* differt, vt partem aliquam capitis, ex superabundante collectione humoris serosi; eleuatam ostendat, cum *hydrocephalus* e contrario totum caput tumidum reddat. *Hydrops spinalis medullae* s. *spina bifida* est tumor aquosus, in hoc vel illo latere medullae spinalis conspicuus. *) Ori-
p. 152. tur *hydrocephalus* vel *tumor cerebri* tum, cum ex tali collectione tenuissimi vapores exhalent, et in ventriculos deponantur. *Spinae bifidae* causa proxima duplex est· vel est ea, quae *hydrocephalum* producit; vel a peculiari collectione humoris serosi in canali ipso spinae medullaris proficiscitur. Haec, quaecunque

*) Conf. Cl. SWAGERMANN ontleed en heelkundige verhandeling van het waaterhoof etc. te Amsterdam. 1767. 8. § 6. seq.

que ſint, mala, nullam curationem, ſit ex medicina, p. 158.
vel chirurgia petita, admittunt. *Hydrops tunica in-*
cluſus tres exhibet ſpecies: 1. *Hydatis*, eſt ſacculus
membranaceus, humore aquoſo plenus, in variis
corporis locis inueniendus. Cauſa proxima credi-
tur extrauaſatio humoris, ex vaſe ſeroſo lymphatico,
vel collectio ſuperabundans humoris in tota cellu-
loſa, vel denique ſpiſſitudo lymphae, extra vaſa miſ-
ſae. 2. *Hydrops peritonaei* ſ. *anaſarca* eſt collectio
ſeri, in contextu cellulari inter muſculos abdomina-
les et peritoneum ſito. Naſcitur ex obſtructione
vaſorum peritonei, qua, iisdem ruptis, ſerum effuſum
cellulas vltra modum diſtendit. 4. *Hydrops ouarii*
eſt praeternaturalis intumeſcentia ouarii, ex magna
collectione ſeri. Oritur vel ex corruptione ouulo-
rum, vel ex nimia impletione veſicularum aquoſa-
rum, inter oua interdum ſitarum, vel denique ac-
cumulatione eiusdem materiae in ſubſtantia ſpon-
gioſa ovulorum. Conueniunt hae tres ſpecies in eo, p. 169.
vt ſola operatione poſſint curari, vel certe ea-
rum ſymptomata ſopiri. p. 171.

Hydrocele (waaterbreuk) eſt collectio ſeri in par-
tibus genitalibus ſexus potioris. Inter varias hu-
ius morbi ſpecies, eam tantum, quae ſcrotum tan-
git, concedit Noſter, et haec eſt triplex: vel cerni-
tur in ſubſtantia celluloſa ſcroti, vel in vagina chor-
dae ſpermaticae, vel tandem in tunica vaginali te-
ſticuli. Cognoſcitur prima ſpecies ex ſcroto tumi-
do, albo, veſtigia digiti impreſſi diu ſeruante, ita pene
expanſo, vt interdum paraphymoſin habeat comi-
tem, ex fluctuatione aquae intus contentae; altera, ſi
ipſa chorda ſpermatica, per ſuum decurſum, aqua im-
pleta videatur; et tertia, ex ipſa intumeſcentia teſti-
culi, ex abundantia aquae oriunda. Experien- p. 178.
tia docet, cauſam harum primam in collectione hu-
moris ſeroſi eſſe poſitam. Curatur prima ſpecies,
quae infantibus quaſi propria eſt, per epithemata

calida, reſoluentia, ſcroto applicanda, quibus eua-
cuantia et diaphoretica adiungantur; in adultis,
vbi ſemper fere ex hydrope vniuerſali oritur, ſola
p. 182. operatione leuatur. Curatio reliquarum eſt *pallia-
tiua* vel *vera*. Prior ab operatione, quae paracen-
theſi fit, dependet; altera ex morbi varia indole eſt
varia: Si malum recentius eſt, ſcrotum non in-
duratum videtur, ſetaceis, eſcharoticis, vel, ex mente
Cell. RUISCH et MARINI, paruae inciſioni,
in ſuprema parte laterali, cui turunda, qua ſuppu-
ratio promoueatur, immittatur, locus conceditur;
ſi inueteratum eſt, tumor ingens et induratus, ſine
amputatione partis laeſae nulla ſalus ſperari poterit.
p. 185. *Hydrops articuli* eſt duplex: Vel humor in ſubſtan-
tia cellulari, tendines et ligamenta articulorum am-
biente, colligitur; vel in ipſa cauitate articulorum
deprehenditur. Prior oriri poteſt ex labe vniuer-
ſali, vel ex errore loci particulari. Curatur internis,
diaeta bona, et ſubcalida; externe cataplaſma muſta-
ceum cum aceto, ex acribus deinde irritantibusque
et reſoluentibus paratum applicandum eſt; poſte-
p. 189. rior ortum habet ex praeternaturaliter aucta ſecre-
tione ſynouiae, et infarctu vaſorum reſorbentium.
Curatio *hydropis*, in genere, interna inſtitui debet,
hydragogis, euacuantibus, diſcutientibus, diaphore-
ticisque, diaeta tenui, ſubcalida et roborante; exter-
na, vt in caſu priori.

p. 192. Examinantur in capite ſeptimo *tumores vaſo-
rum ſanguiferorum*. *Aneuryſma verum* eſt partialis di-
latatio caui arteriae, vel extenſio huius vel illius la-
teris arteriae, ſine ſanguine, in vicinas partes effu-
ſo; *ſpurium* eſt extrauaſatio ſanguinis arterioſi, in
contextum cellularem arteriae vel partis adiacentis,
ex inciſione fortuita tunicarum arteriae oriunda;
aneuryſma compoſitum oritur tunc, ſi *verum* ita incre-
verit,

verit, vt tunicae, vltra terminum diſtentae, vi ſanguinis, intus contenti, cedant, iis ergo ruptis, effuſus in tunica adipoſa adiacente colligatur, ibique tumorem maiorem formet. *) Omnes hae ſpecies, ſi in p. 211.
quadam cauitate corporis ſint, non, niſi palliatiue, curari poſſunt. Commendantur in hunc finem crebrior venaeſectio, euacuantia et diaeta temperans; ſi vero tumor in conſpectum venit, preſſione vel inciſione curari oportet. *Varix* eſt prae- p. 213.
ternaturalis dilatatio diametri partis cuiusdam venae. Conſpiciuntur vt plurimum in pedibus, in abdomine interdum grauidarum, temporibus, inguine cet. Oritur tum, ſi ſanguis in refluxu ſuo impedimento quocunque retardatur. Periculoſae, quaecunque eae demum ſint, non videntur. Curantur triplici modo 1. remouendis iis impedimentis, quibus ſanguinis refluxus retardatur 2. applicatione adſtringentium et exſiccantium, cum faſcia conueniente; vel inciſione varicis, amputatione partis affectae, vel applicandis denique cauteriis actualibus vel potentialibus 3. exciſione totius ſacci varicis. Huc pertinet *cirſocele*, quae eſt dilatatio venarum chordae ſpermaticae, quae eandem curam admittit.

In vltimo demum capite de *tumoribus dubiis* Cl. Auctor agit. *Bronchocele* ſ. *hernia gutturis* eſt tumor, qui a larynge ad aſperam arteriam vſque decurrit, nec raro totam colli latitudinem occupat. Facies eius triplex eſt 1. interdum eſt ſpecies *tumoris adipoſi*, in contextu cellulari muſculorum colli ſitum occupantis 2. interdum ad atheromata pertinet, ab intumeſcentia glandularum lymphaticarum oriunda 3. differt interdum a reliquis tumoribus, et conſiſtit in praeternaturali intumeſcentia glandulae

*) Huc pertinet Cel. WALTHER progr. de aneuryſmate Lipſ. 1738. 4.

glandulae thyrioideae. Cauſa proxima pendet a collectione muci, in glandula thyrioidea ſecernendi. Curatur, ſi tumor recens eſt, et fluctuatio humoris percipitur, emplaſtris reſoluentibus; ſi his non ce-
p. 225. dit, operatione opus eſt. *Abſceſſus frigidi* ſunt tumores duri, paulum doloroſi, pertinaces, in cacochymicis reperiundi. Curatio internis, cum externis medicamentis coniunctis, abſoluitur. Commendantur hic corrigentia et roborantia, et tumor ipſe cataplaſmatis calefacientibus, eſcharoticisque ad ſuppurationem ducendus eſt, pus vero, inciſione
p. 229. facta, educendum. *Tumores lymphatici* ad priores pertinent, quibus pars quaedam organica in actione ſua impeditur, et quorum humor collectus easdem mutationes, quas lympha, patitur. Cum eorum ſedes propria in textu celluloſo ſit, proxima cauſa in collectione lymphae, vel in vaſis ipſis lymphati-
p. 239. cis, vel in cellulis poſita videtur. Curantur applicatione medicamentorum reſoluentium cum ſale ammoniaco, et euacuantibus, ſiquidem tumor recens eſt, et ab ipſo vitio ſyſtematis vaſorum lymphaticorum pendet; ſi vero alii labi, venereae v. c. ortum debet, hanc ante omnia curari oportet: ſed nec haec iuuant, ſi effuſio humorum, vitio quocunque, in cellulas contextus celluloſi facta fuerit, ſola potius operatione curandi ſunt.

XXXVI.

Diff. inaug. de funiculo vmbilicali vel intra vterum diffecando. Praefide IOANNE TRAUGOTT ADOLPH M. D. et Anat. ac Chir. Prof. Publ. Ord. Refp. *Conrado Henrico Augufto Hertz*, Bononienfe. Helmftadii, 1767. 4. plagg. 9. tab. aen.

Funiculum vmbilicalem, fi, collo fetus circumuolutus, partus difficilis caufa exiftat, diffecandum vel intra vterum effe Cl. Auctor afferit. Plura vero phyfiologica, ad plethoram arteriofam in eiusmodi fetubus demonftrandam, praemittit, fubtilioresque calculos addit, quae tamen omnia omittimus. Quod vero diffectionem funis ipfius attinet, manu immiffa in vterum, taeniae dimidiam vlnam longae ope, nodum circa funiculum facere eumque conftringere iubet, nodoque facto cultro minore incuruo funem inter nodum et placentam in vtero diffecat. Modum, quo taeniam circa funiculum ducit, nodum conftringit, cultrumque immittit cet. fufius et longo verborum apparatu Auctor Cl. defcribit. Alio tamen loco iam mouimus, totum hoc artificium vix unquam applicari poffe *).

*) vid. Comment. Vol. XVII. p. 291. vbi Cl. PLENCK *elementa art. obftetr.* indicauimus.

Contenta

Contenta in hac parte.

Libri noui in officina Gleditſchiana proſtantes.

The vegetable ſyſtem or the internal ſtructure and the Life of Plants by IOHN HILL. XVIII. Vol. cum fig. London 1770.

EIUSD. the conſtruction of Timber from Its early growth, explained by the Microſcope, and proved from experiments; in a great variety of Kinds in five Books. cum fig. fol. London 1770.

LISTER; MARTINI hiſtoriae ſiue ſynopſis methodicae conchyliorum et tabularum anatomicarum Edit altera recenſuit GUIL. HUDDESFORD. fol. cum fig. Oxonii, 1770.

Illuſtrations of natural hiſtory wherein are exhibited upwards of two hundert and forty figures of exotic inſects, by DRURY. 4. c. fig. London 1770.

Mémoires pour ſervir à l'hiſtoire des inſectes precedés de diſcours ſur les inſectes en général. Par CHARL. DE GEER. Tome ſecond, avec fig. à Stockholm, 1771.

Déſcription vertus et uſages de ſept cents dixneuf plantes tant étrangeres, que de nos climats et de cent trente quatre aimaux, gravées ſur les deſſeins d'apuis nature, de eſt de Garſault etc. et rangées ſuivant l'ordre du Livre matière médicale de M. GEOFFROY. VI. Vol. 8. à Paris, 1767.

Gli Atti dell' accademia della ſcienze di Siena 3 Vol. 4. con fig. in Siena 1761.
